

Steens skrifter
om
Førde sokn

Fredrik Martin Budtz Steen
(1836-1907)

Bind 2 av 6

Forord til (første) boka av F.M.B. Steen

I denne bok som jeg idag, 28.oktbr.1903, har anskaffet er det min akt å innføre opptegnelser om "Førde i gamle Dager".

I de 19-20 år jeg som sorenskriver bodde i Førde, samlet jeg i ledige stunder hva jeg fant om bygdens fortid. Foruten trykte bøker har mine kilder især vært sorenskriverarkivet, tildels også fogde- og prestearkivene. En del opplysninger har jeg også fått i Riksarkivet da jeg i årene 1880, 1881 og 1882 som stortingsmann oppholdt meg i Kristiania (Oslo).

Opptegnelsene kan ikke ha interesse for andre enn bygdens folk, men jeg har hatt anledning til å bemerke at disse satte pris på å få høre om deres bygds fortid, om hvem som eide og bodde på gårdene o. s. v., og jeg har derfor trodd å gjøre mine forrige sambygdingen en tjeneste ved å sørge for at mine opptegnelser ikke kom vekk. Det er nemlig min mening å innlevere dem til Riksarkivet eller Bergens Statsarkiv eller Bergens Museum eller kanskje Bergens historiske Forening, forat de kan oppbevare dem, så de muligens kan komme interesserte til nytte i fremtiden.

Ved undersøkelser i Riksarkivet vil en særlig for det 17. århundres vedkommende kunne fremdra meget mere til opplysning. om bygden, men til sådanne undersøkelser har jeg siden 1882 ikke hatt anledning. Den orden som de forskjellige stykker kommer i vil bli tilfeldig eller vilkårlig. Det bør også erindres at opplysningene er samlet i løpet av en lengere årrekke, og at det derfor kan forekomme adskillige gjentakelser.

Dette første opplag av seks bind er trykt i åtte eksemplar.

November 2012

Takk til:

- Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, som har digitalisert bøkene etter O.Tjønneland med tekstprogrammet OCR-skanning. Dette har forenkla arbeidet med den elektroniske utgåva mykje.
- Fylkesarkivet for å legge den elektroniske utgåva på Internett.
- Statsarkivet i Bergen, for tilsende sider frå Steens handskrivne originalbøker
- Statsarivet for å legge alle originalbøkene tilgjengeleg på Internett.

Avskrift

av

Sørenskriver F. M. B. Steens skrifter

om

Førde sokn i gamle dager

Andre bind

1947 / 1950 av O. Tjønneland

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i *kursiv*, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Register

Andre bind:

		<u>O.Tj.</u>	<u>(Steen)</u>	<u>Side</u>
1. Mads Nilsen Erdal og sokneprest Nils Lund,	side	1-12	(3-19)	6
2. Markvard Rognaldsen Sunde og Rasmus Refsdal	-	13-24	(21-39)	14
3. Sjøen eller Sjøahola	-	25-91	(41-127)	21
4. Hr. Peder Hanning og Falch Gjedding	-	92-101	(129-142)	68
5. Svenske krigsfanger i Sunnfjord	-	101-103	(143-145)	74
6. Da enkefru Svane på Skei ble begravd	-	103-105	(147-150)	75
7. En rydningsmann i Angedalen	-	106-113	(151-161)	77
8. Sunnfordinger under Kalmarkrigen	-	114-116	(163-166)	82
Registeroversikt, alle bind.....				85

Tallene i parentes syner sidetallene i originalen.

Ferdigskrevet 27/8.49. O.Tj.

1.**Sorenskriver Steens skrifter II.**

"I denne i dag, 19.november 1903 anskaffede Bog agter jeg ligesom i den anden Bog, jeg kjøpte i Oktober, at indføre Optegnelser om Førde, som jeg gjorde mens jeg var sorenskriver i Søndfjord, og boede der."

F. M. B. Steen.

xxx 0 xxx

Mads Nilsen Erdal og sokneprest Nils Lund. (3-19.)

Den 28.februar 1744 fikk Mads Nilsen bygselbrev på 2 pund smør av Indre Erdal, nå Erdalsdal, der den gang tilhørte sokneprest til Nykirken i Bergen, mag. Fredrik Christian Holberg, en bror av dikteren, Ludvig Holberg. Hvor Mads kom fra, har jeg ikke funnet ut. Han hadde to brødre i soknet, Peder Nilsen Ytre Erdal og Rasmus Nilsen Gil eller Bruland.

Mads hadde ikke vært lenge på gården før han viste seg å være en vanskelig og lei nabo, likesom han også snart skaffet seg både geistlig og verdslig øvrighet arbeid og besvær.

Mads's formann på bruket het Anders Gjertsen. Ham hadde Mads lovt "Opsagn " eller godtgjørelse for gårdens avståelse, men Mads gjorde krangel og vegret seg for å betale de resterende 4 rdlr, fordi Anders hadde fjernet noe næver som lå på gården, og hvormed Mads ville ha tækket løen.

Hva de gamle tingbøker har å fortelle om Mads, skal jeg gjengi nedenfor.

Ved påsketid 1744 hadde Mads på handelsstedet Sjøahola vært i kjevleri med Anders Olsen Skafter (*jfr. Skysskaffer - O.Tj.*), og Mads hadde da tatt Anders i håret og minst to ganger slått ham med knyttneve. For dette så vel som for helligbrøde ble Mads stevnet til samme (4). års sommerting, og da han ikke møtte til høsttinget. Her lovte han å "klarere Sagen uden Dom såvel Bøder som Omkostninger til Vedkommende," og deretter hører en ikke mere om saken som således må 2. være blitt avgjort i minnelighet.

Mads fungerte 1745 som lagrettemann ved Birketinget, men ellers hører en ikke noe til ham hverken i 1745 eller 1746. Alle Erdalsgårdene hørte under Svanøbirket, og Birkeretten var således Mads's verneting.

Til sommertinget 1747 var Mads stevnet av sin nærmeste nabo, Rasmus Nilsen Indre Erdal der var prestens medhjelper, fordi han ved siste fastetid i felles skog og mark hadde skåret sund en hestesele og hugget i sund en slede for Rasmus. På sjølve gjerningen var der ingen vitner, men Rasmus hadde straks latt et par menn besiktige så vel sleden som selen der bar

merker både etter kniv og øks, og selen hadde han forresten med seg på tinget, så at også retten kunne se at den var blitt isundskåret på flere steder. Mads klagde over at Rasmus hadde hogd i hans skog, men nektet den gjerning han var beskyldt for. Men eid ville han ikke avlegge, og da Rasmus ved eid bekreftet sin siktelse, ble Mads etter lovbooken 1-14-9 dømt å bøte til herskapet 3 ganger 40 lodd sølv, eller 60 rdlr. og til skolekassen 2 mk. 8 skilling samt å betale skadeserstatning og saksomkostninger. I de dager var 60 rdlr. nesten en formue, ^(5.) og Mads har ganske visst fått boten betydelig nedsatt. Bøter idømt av Birkeretten var inntekt for birkeieren, eller herskapet som de kalles, men denne inntekt var ved denne tid bortforpaktet til sorenskriveren i Sunnfjord, Jacob Mathiassen Ravn. Hos ham har Mads rimeligvis fått boten nedsatt.

Til høsttinget 1747 var Mads stevnet av sin sokneprest, Nils Lund "for de Ord han talte om Presten, da Sommertinget holdtes i Førde." Mads ville den dag ikke svare i saken og fikk derfor - som vanlig den tid - lovdag til neste rett. Jeg kan ikke se saken behandlet seinere, og partene er vel blitt forlikte underhånden. Hva Mads skulle ha sagt om presten, får en ikke vite.

Rettsbøgerne for 1748 har intet om Mads undtagen for så vidt at han nævnes som Vidne i en Aastedssag, men 1749 hører vi atter av ham.

Annen søndag etter trefoldighet prekte Nils Lund i Førde 3. kirke, og da han etter endt preken gikk ned på kirkegulvet for å katekisere, sa han til Mads som satt inne i en stol, at han skulle komme fram på gulvet til katekisasjon. Såvidt jeg har kunnet erfare var det ikke noe usedvanlig i denne anmodning som kunne gi Mads grunn til å bli fornærmet. Han svarte imidlertid at presten kunne tale til ham der han satt, og deretter - så uttrykker vitnene seg - "buldrede han med sig selv" eller "larmende og støierende temmelig høit," uten at det hjalp at presten og de nærmest sittende tysset på ham. Om denne scene opptas der tingsvitne på sommer- og høsttinget 1749. Vitnene var Jakob Madsen Rotenes og Bertel Nilsen ^(6.) Ullebust. Mads møtte ikke hverken til sommertinget eller til høsttinget. Til høsttinget var han imidlertid lovlig unnskylt, for han var syk, så syk at presten søndagen forut hadde bedt for ham fra prekestolen. Men han kom seg igjen, og under 30.januar 1750 inngav presten klage på ham til bispen (hr.Pontoppidan) som forordnet prosteforhør. Et sådant holdtes på Sveen 26.mai 1750, og til dette var Mads innkalt. Presten hadde, heter det, angitt Mads for bispen "som en meget forargelig og i Forargelse gjenstridig og fremturende Synder." Prestens klageposter var både mange og strenge. Mads var nemlig anklaget for "1.Prædikens Forsømmelse, 2.Forargelig Banden, 3.Ond Forligelse med Naboer, 4.Modvillighed med at lade sine Børn og Tjenere undervise og gå i Skole, 5.Uvillighed til efter Indkaldelse at møde for Sognepræsten og Medhjælperne, 6.Forhærdelse mod alle Formaninger og Bestraffelser hemmelig og aabenbar, 7.Trodsighed at

træde frem samt en forargelig Banden på Kirkegulvet, 8. For all larm og uvillige Ord mod sin Sogneprest i Kirken, da han en gang af Præsten blev fremkaldet (hermed må siktes til opptrinet i kirken, 2.søndag etter trefoldighet 1749) og endelig, 9. Vrede og uvillige ord mod Medhjælperne og Stevnemål over dem til Tinge for efterlevelse af deres Embedspligter." 4.

De av presten framstilte vitner var soknets 4 medhjelpere, Anders Johansen Kirketeig, Ole Jensen Furebø, Rognald Farsund og Rasmus Nilsen Erdalsdal, Mads's nærmeste nabo og hans motpart i den foran omtalte sak om hesteselen og sleden. En kan vel neppe si at (7.) alle prestens klageposter fullt ut ble bevist ved medhjelpernes prov, men de viste dog at Mads var en vrang, hissig og trossig mann. Prosteforhøret endte med at Mads gjorde sådan avbikt: "Jeg afbeder hermed, hvad jeg mod min foresatte Sogneprest og hans øvede Embede hidtil kan have forøvet og dermed lover og forpligter mig til mit Liv og Levnet herefter saaledes at anstille, at det kan være Gud til Ære, min Sogneprest til Glæde og mine medsognemænd til Opbyggelse uden al Anstød og Forargelse." Med denne avbikt lot Lund seg på rettens forbønn nøye, og erklærte at så lenge Mads heretter levde et kristelig livnet, skulle intet ondt vederfares ham, men skulle han begynne igjen på sitt gamle vesen, da skulle presten kunne gjenoppta sin gamle klage. Preses i retten var Askvoll-presten, prost og seinere biskop Fredrik Arentz, gift med en datter av Mads's jorddrott, mag. Holberg, og jeg nærer ingen tvil om at Arentz har gjort seg flid med å få saken bilagt.

Det gikk nå en lang tid hen uten at en hører om konflikter seinere mellom presten og Mads, men som vi skal få høre utbrøt det seinere en ennå voldsommere strid mellom dem.

Til sommertinget og høsttinget 1749 da Lund opptok tingsvitne mot Mads, var denne også stevnet av naboen, Rasmus Nilsen Erdalsdal til å motta fornyelsesdom for den skadeserstatning og de saksomkostninger som han på sommertinget 1747 var (8.) idømt til Rasmus, men hittil ikke hadde betalt. Jeg finner imidlertid ikke noen fornyelsesdom innført i tingboken.

På møtet på Sveen 26.mai 1750 hadde Mads lovt å leve således at det kunde være hans medsoknemenn til oppbyggelse uten all anstøt 5. og forargelse. Men tross dette lå han "vedblivende" på krigsfot med sin nyss nevnte nabo, Rasmus Nilsen.

Høsten 1750 før kornskuren hadde Mads's svin vært inne på Rasmus's åker på flere steder og gjort skade som vitner ansatte til 2 tønner korn. Derhos hadde Mads slått på Rasmus's teiger og gjort skade for 1 vaag korn. Omvendt hadde Rasmus's geiter samme høst under skuren gått og ett inne på Mads's åker. Da Rasmus hadde fått Jakob Madsen Rotenes og Steffen Andersen Klopstad hjem til seg for å besiktige den skade som Mads's svin hadde gjort, var partene kommet i munnhuggeri. Mads beskyldte Rasmus for at han under prosteforhøret på Sveen hadde vitnet

usannferdig, og Rasmus kom da i skade for å "bande noget stærkt" og sa til Mads: "Gå fra meg, der er ikke et sandt Ord i dig." Dette førte til ikke mindre enn 3 søksmål (9.) ved høsttinget 18.novbr. 1751.

For det første stevnet Rasmus Mads for den skade svinene hadde gjort. Derimot stevnet Mads Rasmus for den skaden hans geiter hadde gjort og for at Rasmus avvigte år hadde gravd nepegjerde på hans bø, pløgd hans åker og bø, samt over at Rasmus's hester hadde oppett hans åker. Endelig - og det var den 3. saken - stevnet Mads Rasmus for skjellsord.

Med hensyn til de to første sakene opplyses det at ingen av partenes gjerdar var i sådan stand at de fredet for "vanefulde Dyr." Mads påstod at det var over Rasmus's gjerde at svinene var trengt inn, og av det skulle altså følge at Rasmus hadde å takke seg sjøl for den skade han hadde lidd. Begge disse saker ble utsatt, og jeg kan ikke finne at de er blitt behandlet seinere, eller at det er falt dom i dem. Rasmus døde 60 år gammel våren 1753, og det er kanskje grunnen til at man ikke hører mere til disse sakene.

Den tredje saken, injuriesøksmålet, pådømtes derimot straks på høsttinget t 1751 med det resultat at Rasmus for såvidt skjelleriet 6. angikk, ble frifunnet, og saken om bannigen ble henvist til geistlig rett.

Til samme høstting 1751 hadde Mads en fjerde sak. Han hadde nemlig stevnet Rasmus's kone, Synneve, fordi hun skulle ha brukt skjellsord mot Mads's tjenestejente, Kari Nilsdtr. Det opplyses at Synneve hadde sagt om Kari: "Hvad kan hendes Vidnesbyrd (10.) agtes? Hun er en Tyvs Søster." Heller ikke om denne sak finner en mer i tingbøkene.

I 1751 eller måskje i 1752 mistet Mads sin kone, Marthe Monsdatter, og skifte etter henne holdtes 1.juni 1752. De hadde 3 barn: Anders, Engel og Ingeborg, henholdsvis 6, 3 og 12 år gamle. Boets aktiva var 100 rdlr. og beholdningen 78 rdlr, så Mads tross sine mange prosesser ikke var så fattig enda. Under skiftet framkom Anders Gjertsen Erdalsdal med sitt gamle krav på 4 rdlr. som rest på "Opsagnspenger," men Mads benektet av den før oppgitte grunn kravets rettmessighet og ble derfor av skifteretten henvist til avgjørelse ved rettergang. I boet krevdes også "Bøder til Fattige," 2 rdlr. og herfor ble det gitt utlegg.

For denne bot til fattige var det allerede før skiftet av lensmannen etter fogdens ordre pantsatt en kopperkjel, og under skiftet ble som sagt gitt utlegg for beløpet. Da Mads allikevel ikke var å formå til å betale, ble han til høsttinget 1752 stevnet av lensmannen, Mons Rasmussen Naustdal, som hadde måttet tilsvare og legge ut de 2 rdlr. Mads innrømmet at soknepresten hadde diktert ham boten, og at kopperkjelen, som det var tatt pant i, fremdeles var i hans besittelse, men nektet likevel å betale, "da han ikke vidste sig skyldig." Han ville ha saken utsatt for å klage til prosten på presten, men utsettelsen ble nektet ham, og han ble dømt til å betale.

(11.) Til samme høstting 1752 var Mads også stevnet for den rest på "Opsagnpenger," 4 rdlr. som hans formann på gården, Anders z Gjertsen hadde gjort krav på. Anders Gjertsen var nylig død, og det var sønnen, Gjert Andersen, som nå opptrådte som saksøker. Mads pukket framdeles på at Anders hadde borttatt noe never fra gården og fikk saken utsatt til sommertinget 1753, men ble da dømt til å betale beløpet med omkostninger. Med det kunne ikke Mads slå seg til ro, og til høsttinget 1753 stevnet han Gjert Andersen for ulovlig krav og tillike at "anhøre"(høre på) den kontrakt der var sluttet mellom Mads og Gjerts avdøde far. Saken utsattes til sommertinget 1754, og da la Mads fram et skifte, datert 17.april 1744, og det må vel være nevnte kontrakt. Mer finnes ikke i tingbøkene om denne sak.

Mads var som sagt blitt enkemann 1751 eller 1752, og ikke lenge etter forlovde han seg med Synneve Mosesdr. Hun flyttet hjem til ham, og de fikk et barn som var til dåpen i februar 1754. Etter embetsplikt meldte sokneprest Lund dette ulovlige samliv, og Mads ble da stevnet til sommertinget 1754. Fogden stilte dog saken foreløpig saken i bero, da han var fornøgd med Mads's "Løfte," som saktens har gått ut på at han med det første ville la seg vie. Om Mads gjorde fortgang med bryllupet, kan jeg ikke se, men det er vel sikkert at han ektet Synneve. Til sommertinget 1755 stevnet fogden ham for "Ægtebøder." Saken ble utsatt til høsttinget 1755 og da etter begge parter begjæring atter utsatt, og seinere hører man ikke mer til den. Mads hadde nå ved sitt forhold til sokneprest Lund skaffet seg en sak på halsen som stilte alt annet ^(12.) i skyggen. At fogden ennå så seint som høsten 1755 hadde en sak med Mads om "Ægtebøder," behøver ikke å bevise at Mads og Synneve ennå ikke vidde. Boten hadde han pådratt seg ved deres tidligere utilbørlige samliv og måtte når den ikke godvillig ble avgjort, inndrives ved søksmål.

Før jeg går over til den siste for Mads så skjebnesvangre konflikt mellom ham og presten, skal jeg fortelle om enda en sak som Mads ved sin tross og sitt sinne pådrog seg. 8.

Vaaren 1755 var Jørgen Jensen Grimsæter og Borger Olsen Birkeflot hos Mads "i Forretning for at hente en Pige fra ham, hva rimeligvis vil si for å hente en pike som hadde festet tjeneste hos en annen. Hvis Mads og Synneve ennå ikke var gifte, kan det også tenkes at det var Synneve mennene skulle føre bort fra hans hus. Mads trakk sin tollekniv, og idet han grep Jørgen Grimsæter i brystet og holdt kniven over hans hode, sa han: "Hvad var du vel verd?" Da noen av de tilstedeværende søkte å få kniven fra ham, stred han imot, og sa at de var vel verd å smake den, og at han ikke vilde slippe den før en av dem hadde fått smake den. Man fikk dog kniven vridt fra ham uten at han hadde fått gjort noen skade med den. For dette sitt forhold ble Mads stevnet til sommertinget 1755, og på sommertinget 1756 ble han etter lovboken 6-7-15 dømt å betale 15 lodd sølv eller 7½ rdlr. til sakefallseieren (=den person eller institusjon som fikk boten

utbetalt. Etter gjeldende lov nå tilfaller alle bøter statskassen. Derved unngår en at dommeren enten av egeninteresse eller fordi han står i avhengighetsforhold til sakefallseieren setter bøkene høgre enn rett er. -O.Tj.).

Vi kommer nå til Mads og prestens siste sammenstøt der skulle få en for Mads så sørgelig utgang. Mads's uvilje mot presten er rimeligvis vakt til live igjen ved at presten hadde påtalt hans samliv ^(13.) med Synneve Mosesdr.

Til sommertinget 1755 hadde presten stevnet Mads for usømmelige uttalelser. Prestens vitner var Anders Simonsen Sæle, der 1753 av major Coucheron hadde paktet Ytre Skei og hans kone, Kari Olsdr. Etter disse vitners utsagn hadde Mads høsten og vinteren forut brukt mange rå skjellsord om presten og utstøtt mange voldsomme trusler mot ham, så som: Han skulde skille Presten af med Kappe og Krave. - Presten skulde komme i Bremerholm før Mads skiltes med ham kom han under 4 øyne med presten, skulde han riste ham op, så tarmene skulde ramle av ham. - Vårherre kunde vel anvende Mads, men presten 9. skulde Fanden ta imot - og at han ikke vørte Prestens Bud mer end han tok seg i Ræven.

(Bremerholm er stedsnavn i Kjøbenhavn. Der lå i gammel tid flåtens verksteder, hvor bl.a. grove forbrytere måtte arbeide i jern. O.Tj.) Etter denne vitneførsel begjærte presten hos fogden arrest over Mads's person, og arresten ble satt i verk av lensmannen 11.august samme år, og 23. i samme måned ble Mads's bo rekvisitrert(*beslaglagt*) og oppskrevet. Saken ble atter behandlet på tinget den 21.nov. 1755 hvor Mads under arrest framstiltes i retten. Presten framla bl.a: 1.Utskrift av vitneførselen 1.juli og 14.novbr. 1749 om Mads's forhold i kirken 2.søndag etter trefoldighet 1749 da han ble kalt fram på kirkegulvet for å katekiseres, og 2.Utskrift av prosterettsforhøret på Sveen den 26.mai 1750 hvorunder soknets 4 medhjelpere ^(14.) var avhørt som vitner og som endte med at Mads gjorde avbikt for Lund. Dessuten lot Lund som vitne avhøre medhjelperen Ole Jonsen Furebø og en ny medhjelper, Rognald Gundersen Halbrend. Ole Furebø vitnet at Mads ofte av presten hadde vært innkalt, og at han undertiden hadde møtt, undertiden ikke, at han alltid hadde vært hårdnakket, og sagt at han ikke var seg bevisst noen skyld, og at vitnet aldri hadde merket tegn på omvendelse hos ham. Da Mads høsten 1754 vilde gå til Guds bord, hadde presten sagt til ham: "Ved di ikke du har Syndet." Mads svarte: "De har alltid noget mod mig, Kan jeg ikke slippe, kan jeg gå min Vei." Presten sa: "Bed Menigheden om Forladelse", Men Mads svarte at han ikke visste seg noe på og gikk sin veg, så mange av almuen som satt i kirken, ble fortørnet. Ole Furebø kunne også forklare at Mads 1½ år var forlovet med sin kone, men ikke ektevidd, og at presten den tid satte ham fra Guds bord. Engang i prestegården da presten hadde formant Mads til å la seg vie siden de hadde avlet barn sammen, hadde Mads svart at han ikke kunne, fordi det var "ubeileligt" å få sine venner til seg, og da presten 10. sa: "Jeg forelegger dig

at lade dig Vie, siden dere har avlet Barn sammen," svarte Mads intet til det, men gikk. Ole Furebø sluttet med å si at Mads alltid hadde vært en ulydig og forargelig "Tilhører," ^(15.) og at han ofte hadde forsømt kirken.

Vitnet Rognald Halbrend forklarte at siden han var blitt medhjelper hadde Mads levd ufredelig og forargelig, forsømt gudstjenesten og i løpet av vinteren kun vært en gang i kirken uten å ha hatt forfall såvidt Rognald visste. En gang hadde Rognald etter prestens ordre vært hos Mads og tilsagt ham å la seg vie til sin festekone. Mads hadde da svart at han (ikke hadde) var betenkt på komme henne nærmere, da han var tilsinns å skille seg av med henne, og Synneve som alt da hadde fått barn med Mads, hadde svart at hun var like glad enten han kom henne nærmere eller ei, for hun syntes ikke om ham og ikke han om henne. Heller ikke Rognald Halbrend hadde, siden han ble medhjelper, sett noe tegn til omvendelse hos Mads. Fra medhjelper Rognald Farsund, som var på byreis, framla klokke Welken Høyder en skriftlig forklaring av 24.oktbr. 1755. På dette høsting "indlod" presten saken under dom med påstand om "fuldkommen Satisfaktion ved endelig Dom." Retten tok seg, når en tar hensyn til at Mads satt arrestert, en overmåte rummelig betenkningstid og påkjente ikke saken før 7.mai 1756. Dommen ble avsagt av Jakob Mathiassen Ravn som den gang var både sorenskriver og birkedommer, og lagretten. Den gikk ut på at Mads ^(16.) var overbevist "ikke alene om meget hån og ublu Tillæg og Beskyldninger men endog med Trudsel og Undsigelser foruden anden slem Tale Presten til Belastelse," og at han derfor skulle "føres til Bergens Fæstning og der sin Levetid i Jern at forblive." Han skulle dessuten betale presten saksomkostninger, 5.rdlr., og hans underholdning i arresten fra 11.august 1755 til dommens dato med 28 skilling ukentlig. Endelig ble Mads's beskyldninger mot presten mortifiserte. 11.

Mads var som sagt blitt arrestert 11.august 1755. Arrestlokalet for Sunnfjord var i Askvoll den gang, og her var det Mads satt. Av et tingsvitne som Lund lot oppta 8.juli 1756, er en at Mads undertiden hadde vært hjemme. Ole Nilsen Erdal vitnet således at ved Barsoktid var han hjemme et par dager, kanskje var det i anledning av opptegnelsen av hans bo der foregikk 23.august. Da hans sak ble behandlet høsten 1755, ble han som arrestant framstilt i retten. Ved Gregorsmessetid 1756 var han atter hjemme, og det endatil i en 14 dagers tid. Da underrettsdommen ble avsagt i mai 1756, var han blitt transportert hit til bygden, og da hadde Ole Nilsen Erdal hørt han si at han ikke gikk til Guds bord for slike prester som her - "de var på Lag Skorpioner." Også seinere ut på sommeren ^(17.) 1756 hadde han etter samme vitnes utsagn vært hjemme et par ganger, dog ledsaget av arrestforvareren eller bygdevokteren. Etter arresten hadde Mads endog hatt seg en Bergenstur. Kari Kirketeig skulle således ha sett stående i en saltskute med en skuffel i hånden. Under tingsvitne forklarte Brita Madsdr. Erdal å ha hørt Mads

si at her ikke var prester, men skorpioner. Et par måneder etter at underrettsdommen var blitt avsagt, ble Mads etter foranledning av presten overført til rådstuearresten i Bergen, dit han kom 6.juli 1756. Underrettsdommen ble innanket for lagtinget, men det varte lenge før lagtingsdommen falt. Den ble nemlig først avsagt 28.juli 1757. Den stadfestet underrettsdommen, men Mads kom dog ikke til å sitte i jern på Bergenhus Festning. Han døde nemlig i byens rådstuearrest 14.juni 1757, altså omtrent 1½ måned før lagmannen avsa sin dom.

Skifte etter Mads holdtes 22.septbr. og 19.novbr. 1757. Foruten de tre barn med sin første kone, Anders, Engel og Ingeborg, hadde han med sin annen kone sønnen Moses. Boets aktiva var godt 90 rdlr., men gjelden var 211 rdlr. Barna av første ekteskap hadde morsarven tilgode i boet, (18.) ca 39 rdlr. Dessuten skyldte 12. boet landskyld for 1757, husaabot godt 33 rdlr. og til fogd Nagel 7½ rdlr. (rimeligvis boten for Mads's forhold mot Jørgen Grimset). Presten Lund hadde betalt arrestpenger for tiden fra 11.august 1755 til 7.mai 1756 og fra 6.juli 1756 til Mads's dødsdag og meldte et krav i boet på ca 70 rdlr. men fikk ingenting, da boets aktiva gikk med til bedre prioriterte fordringshavere.

Mads's enke, Synneve Mosesdtr., ble gjengift med Giert Iversen Erdalsdal, Mads's eldste sønn døde 1761. Hvor det ble av de andre barna og hvorledes de artet seg, vet jeg ikke noe om.

Mads Nilsen har åpenbart vært en vrang, hissig og trossig mann, av den slags folk som lett kommer på kant med sine medmennesker og som - når de får folk imot seg, tror seg forfulgt og ikke formår å se at de sjøl har skyld i at de pådrar seg alminnelig uvilje. Men sokneprest Lund, hva inntrykk kan man få av ham?

Prost Lampe sier i sin prestehistorie at han roses for nidkjærhet i sin embetsførsel. Jeg vil gjerne tro at han var nidkjær, men hans forhold overfor Mads synes meg å vise at han var en myndig og herskesyk mann der ville ha sin vilje fram. Han var, sier Lampe videre, bekjent for sin ualminnelige legemsstyrke. Sterke folk pleier å være godmodige, vil man vite, men man vil forgjeves søke spor av dette trekk hos Lund. Han må ha vært en stri og hard mann.

Etterskrift.

Under arbeidet med gården Aasens historie (5.hefte) har jeg funnet noen opplysninger om Mads Nilsens etterkommere.

Hans datter Ingeborg ble omkring 1782 gift med Anders Hansen på Hegrenes der nevnte år fikk bygselbrev på Aasen, l.nr. 137.

Med ham fikk hun 6 barn som overlevde henne, deriblant sønnen Nils, som ble farens ettermann på gården.

Datteren Marthe ble gift med Anton Olsen Holsen og datteren Anne ble gift med Ludvig Siursen Ytre Aasen på l.nr. 139. Ingeborg Madsdatter døde 1829 eller 1830.

Mads Nilsens sønn, Engel Madsen var 1787 fadder på et av søsteren Ingeborgs barn. Han arvet 1802 sitt søskenbarn, Jon Pedersen Erdal og kalte seg da Engel Madsen Berget. Hans halvbror, Moses Madsen var død før og nevnes derfor ikke under skiftet etter Jon Pedersen Erdal.

13.

Markvard Rognaldsen Sunde og Rasmus Refsdal. (21-39)

Markvard Rognaldsen Sunde var sønn av Rognald Larsen Angedal og tilhørte således den store og vidt forgrente Furebø-slekten, som i over 300 år har sittet på Furebø og ennå sitter der. Han var født 1673 og 1701 "seilte han" det vil si for til sjøs. Seinere slo han seg ned i bygden og i 1705 finner vi ham boende på Sunde der han hadde giftet seg med bygselenken, Mari Olsdtr. der hadde vært gift to ganger før, nemlig med lensmann Ole Nilsen Sunde og med Ole Torstensen Sunde. Markvar fikk skjøte på Sunde i 1732 for 112 rdlr. og døde 1743 i en alder av 69 år. Hans kone var død et par år i forveien.

Rognald Rasmusen Refsdal var sønn av klokker i Førde, Nils Rasmussen Vie og Marte Hansdtr. og var født ca 1657. Hans første kone het Anne Olsdtr. og var fra Refsdalen, og her var Mads bosatt omkring 1694. Anne Olsdtrs foreldre var Ole Torstensen Refsdal og Eli Klemetsdtr. Etter Elis død flyttet Ole Torstensen til Sunde der han ektet enken etter lensmann Ole Nilsen og døde 1701. Rasmus Refsdals kone Anne Olsdtr. var altså stedatter av Markvard Sundes kone. I 1707 ble Rasmus Nilsen eier av Refsdalen som han kjøpte hos Rasmus Findes enke, Anne Jensdtr. Schreuder. Rasmus's kone, Anne Olsdtr. døde 65 år gammel våren 1720, men allerede (22.) samme høst trolovde Rasmus seg så gammel han var, med Elen Torstensdtr. Langeland, og våren etter ble de vidde. Jeg har ikke funnet Rasmus Refsdals død i ministerialboken, hvis det da ikke er ham der menes når det står at Rasmus Nilsen Hagen døde 1725 i en alder av 72 år.

Som sønn av en klokker har Rasmus Refsdal rimeligvis lært litt mer enn sine sambygdinge, og det ser ut til at han kunne både lese og skrive. Markvard Sunde hadde vært til sjøs og fått se litt av verden og sto vel derfor også en monn fram om de andre i bygda. 14. Det er øyensynlig at de begge i sin krets var ansette menn. På sommertinget for Jølster 1708 kom det fram i retten en ansøking til amtmannen utferdiget av en del av almuen om "Rasmus Refsdals Nedreise." Dette vil vissilig si at man tenkte på å sende Rasmus Refsdal ned til Kjøbenhavn for forebringe et eller andet for kongen, og det viser i så fall at også Jølstringene holdt Rasmus for en klok og erfaren mann. Det ser for resten ikke ut til at det er blitt noe av med "Nedreisen" hvis nærmere hensikt en ikke kjenner.

Av de gamle tingbøkene fra sorenskriverne i Sunnfjord er mange borte, men for årene 1706-1714 er de dog i behold, (23.) og i disse finner en ikke så lite om Markvard og Rasmus. De hadde ikke alene hver for seg saker med andre i bygden, men de hadde også flere ganger saker

mot hverandre. Jeg tør ikke si at de bar noe alvorlig nag eller hat til hverandre. Det kan gjerne være at de hadde fornøyelse av å føre saker og drev det til en slags sport. Den slags folk finner en den dag i dag.

Allerede 1705 - altså ikke lenge etter at Markvard var kommet til Sunde - var det en åstedssak mellom ham og Rasmus. Den endte med forlik og en av sorenskriveren avsagt dom. Da tingboken for 1705 er borte, kjenner en ikke nøyaktig dommens innhold, men den påberoptes gjentatte ganger under seinere tvistigheter mellom dem, og man kan se at saken har dreid seg om rettigheter i havnegang og skog.

Jeg skal nå etter tingbøkene av 1706-1714 gjengi de saker som Markvard og Rasmus var parter i.

Til sommertinget 1706 som holdtes på Kusli, antakelig i lensmann Ole Andersen Kuslis hus, og hvorunder Markvard forrettet som, legrettemann, var Markvard ^(24.) stevnet av Rasmus, fordi han til lensmannen og skaffer Bendix Trulsen Hagen skulle ha sagt at Rasmus ved nattetid hadde jagd sin kone ut av huset, så hun måtte søke ly under en "Vedkaast" (vedkost eller ve'akost). Lensmannen og skafferen bevitnet at Markvard året forut hadde uttalt seg således, men 15. Markvar nektet og visste ikke av å ha sagt det. Sorenskriveren, Christian Hansen Rue, avsa derpå sådan frifinnelsesdom: "Da disse Vitner fremkom efter År og Dags Forløb bør Markvard Sunde Sagesløs hjemfare for denne Sag som er av ringe Værdi."

Etter hva de gamle tingbøker viser, var det meget sedvanlig at når A. stevnet B. til tings, fant B. straks på noe å stevne A. for. Således også her. Til sommertinget 1706 hadde nemlig Markvard stevnet Rasmus, fordi han mot kontrakt og dom (utvilsomt den omtalte dom av 26.juni 1705) hadde jagd Markvards smaler. Anders Bruland og Daniel Hagen vitnet at de hadde sett Rasmus's tjenestejente jage Markvards smaler ned fra fjellet hvor ^(25.) de gikk, og vitnene hadde hørt at Rasmus's kone ga jenten befaling til det. Fogdens fullmektig, Nils Jakobsen Rentz "satte i Rette" om ikke Rasmus burde "bøte for hans kones Formastelse mod Dom og Kontragt," og Rasmus ble også for konens forseelse denne gang idømt en bot av 4 lodd sølv med trussel om høgre straff hvis det gjentok seg. Til samme ting 1706 var Markvard stevnet av Jon Kinden, fordi han skulle ha kalt Jon en "Smit" og ikke ville la ham sitte i stolestedet hos seg i kirken. Såvidt jeg forstår den noe uklare framstilling i tingboken, var sammenhengen denne: Markvards formann i ekteskapet, lensmann Ole Nilsen Sunde og Rognald Erdal hadde bekostet stolestedet og vært alene om å bruke det, og da Jon Kinden hadde sendt Markvard bud om å få sete i stolen hos ham, hadde Markvard avslått hans begjæring. Jon Kinden tok da plass i oppgangen til prekestolen, men da hans granne, Anders Kinden som hadde fått lov å sitte i stolen, bad Jon smyge inn gjennom en åpning som var der, gjorde Jon dette. Markaard hadde da sagt til ham at han en

annen gang skulle slippe å ^(26.) smite inn, men få lov til å gå inn. Dette er såvidt en kan skjønne Markvards framstilling av saken, og hvis den er riktig, kunne sorenskriveren med god grunn ha sagt om denne sak hva han sa om den først omtalte at den var av ringe verdi. Sorenskriveren henviste saken 16 til "Prestens Afhandling," men et øyeblikk etter forliktes partene således at Markvard ikke skulle hindre Jon Kinden fra å benytte stolen om Rognald Erdals ettermann var fornøgd med det.

På høsttinget 1706 hadde Markvard og Rasmus atter sak med hverandre. Markvard hadde stevnet Rasmus fordi han hadde satt ned en husmann på Refsneset til hinder for utnyttelsen av et kalvebeite som Markvard etter "Forligelse og Dom" av 1705 skule ha. På begjæring av Markvard hadde fogdens fullmektig gitt lensmannen, Ole Ramstad og Sjur Mo ordre til å undersøke saken, og disse tre menn kom nå i retten og forklarte at husmannen virkelig var til hinder for Markvards kalvebeite. Rasmus mente at han på sin eiendom - måtte kunne sette ned en husmann hvor han ville, såsom Markvard ikke ville oppfylle hva der "da kontrakten ^(27.) ble gjort, desforuten lovet." Rasmus's mening med disse ord må være at det var gitt muntlig løfte eller avtale som ikke var blitt inntatt i den skriftlige kontrakt, og som Markvard hadde brutt. Rasmus tilbød Markvard å gjøre ed eller om Markvard sjøl ville gjøre ed. Til det svarte Markvard at "de Ord han selv (Rasmus) dem i mellem hadde skrevet, var nok, og videre Ed derom ei burde gjøres." Rasmus ble dømt til å skaffe husmannsplassen fra Refsneset, såvidt den er til hinder for Markvards kalvebeite, og til å betale Markvard saksomkostninger med 1 rdlr.

Til samme høstting hadde Rasmus stevnet Markvard, fordi dennes smaler hadde ett opp hans korn, og fordi Markvards drenger da Rasmus hadde satt smalene inn, hadde tatt dem ut igjen uten tillatelse. Markvard svarte at han ikke visste om at hans smaler hadde vært i Mads's åker, og mente dessuten at Rasmus fikk bevise at hans fremgangsmåte med å sette smalene inn var lovlig. Som vitne førte Rasmus Nils Eriksen Ullebust, og han forklarte at han etter Rasmus's begjæring hadde vært i hans flor og sett at Markvards smaler var innsatt. 17 - og at han tillike hadde sett at det på kornstaurene var gjort skade for 2 våger korn, som skyldtes Markvards smaler, men han hadde ikke sjøl sett sett smalene i åkeren. Da Rasmus gjorde ed på at skaden ^(28.) var gjort av de innsatte sauene, "tilbød Markvard seg godvillig at give ham: Skadegjeld, 2 våger Korn, endog det ei er bevisligt."

Det følgende år, 1707, hadde Markvard og Rasmus ikke saker med hverandre, men var derimot begge stevnet av det offentlige for slagsmål. Denne saks historie skal jeg nå fortelle.

Under vårtinget 1707, der holdtes på Kusli i februar, var de begge tilstede. Da det som det synes, i følge begav seg på heimvegen, var de begge to drukne. At folk tok seg en rus på tinget, var den gang helt sedvanlig. Noe seinere kom Rasmus tilbake til tingstuen, hvor retten ennå satt,

gikk hen til tingbordet og forklarte at Markvard da de var kommet til Farsund, hadde overfalt ham. Som bevis for sitt utsagn viste han fram løst hår og skjegg som Markvard skulle ha revet av hans hode.

Retten til å påtale forbrytelser og til å oppbære bøtene eller som det kaltes, "Sigt- og Sagefallsretten" for Sunnfjord var dette året forpaktet av Nils Jacobsen Rentz, og han stevnet da både Markvard og Rasmus til høsttinget 1707 for å få dem ilagt slagsmålsbøter. Rasmus der fungerte som lagrettemann ved tinget erklærte imidlertid at ^(29.) han ikke ville svare til saken "før altig er kommet til en Endskaab ham." Det er meg ikke klart hva Rasmus har ment med det, enten det var Rentz eller Markvard han ville komme til endskaab med, før han innlot seg på saken. Hva enten han nå har ment det ene eller det annet, så ble det ikke gjort mere med saken ved dette ting, men til sommertinget 1708 påstevnet Rentz saken påny. Her møtte både Markvard og Rasmus, men det var ikke råd til å få noen forklaring av dem om sammenhengen. Rasmus mente at om han hadde vist fram noe hår som, i hans drukkenskap, kunde ikke det ha noget at bety, han visste 18. ikke enten det var Markvard eller en annen som hadde revet håret av ham da han hadde vært "ganske drukken." Rentz anførte da at etterat Rasmus på vårtinget 1707 hadde vist fram de løse hårdotter, var også Markvard kommet tilbake til tingstedet, og da han fikk høre om at Rasmus siktet han for overfall, hadde han svart at det var Rasmus som overfalt ham, og at han måtte forsvare sitt liv, og Rentz spurte nå i retten Markvard om det var så. Men heller ikke hos Markvard var noen beskjed å få. Han visste ikke av å ha uttalt seg således som av Rentz nå anført og henskjøt seg likesom Rasmus under at da de gikk fra tinget var "Aldeles drukne." Rentz førte nå lensmannen Ole Andersen Kusli og skaffer Bendix Trulsen Hagen som vitner, men de kunne ikke opplyse annet enn at Rasmus ved tinget hadde vist fram hår som han sa Markvard hadde revet av ham. Da opplysning i saken ikke på annen måte var å få, forlangte Rentz at både Markvard og Rasmus skulle gjøre ed på at de ikke hadde vært i slagsmål, men det ville de ikke. Sorenskriveren, Christian Hansen Rue, fant også at de ikke med ed kunne tvinges til å skaffe bevis mot seg sjøl og frifant begge to for Rentz's tiltale. Rentz slo seg dog ikke til ro med det, men bragte saken inn for Bergens lagting hvor den ble behandlet 26.sept. 1708. Rentz's sakfører fraholdt at Rasmus ved straks å komme tilbake til retten og vise fram løse hårdotter måtte vekke formodning om at hans siktelse mot Markvard var riktig og kunne gi Rentz god grunn til å reise sak til Slagsmålsbøters inddrivelse, og om Markvard og Rasmus siden etter hadde sluttet forlik, måtte der allikevel betales bøter. Han henstilte til lagretten om ikke Markvard burde pålegges at befri seg ved ed, eller - hvis Markvard ikke ville - om ikke Rasmus med ed burde bekrefte sin ^(31.) siktelse, og om han ikke det gjorde, enten dømmes til slagsmålsbøter eller ilegges vedbørlig straff, da han "ikke burde fremkomme for en sittende Rett at drille enten Retten eller

Sakefaldsforpakteren. Både Markvard og Rasmus møtte for 19. lagtinget. De benektet nå likefram at de hadde vært i slagsmål, mens de på tinget hjemme hadde sagt at de intet erindret dertil, ja Markvard som på hjemmetinget hadde vært uvillig til å avlegge ed, svor nå på at han ikke hadde vært i klammeri med Rasmus, og at han ikke hadde revet hår eller skjegg av Rasmus's hode. Man får håpe at ikke Markvard avla falsk ed, men i ethert fall hadde han nå fralagt seg siktelsen. Rentz sakfører frafalt derfor enhver påtale mot Markvard, men da Rasmus for en sittende rett med ugrunnet og uriktige klagemål er innkommet og derved har gitt sakefallsforpakteren årsak til etter embetsplikt at tiltale Markvard til bøters inndrivelse, henstilte han til retten om ikke "Rasmus for sådant hans urigtige Klagemaal, med hvilket han ligesom har fixeret Retten og bragt Sagefaldsforpakteren i Omkostninger og Pengespilde burde ikke alene betale Sagsomkostninger, men også vederbørlig settes til Rette." Rasmus gjorde noen betydningsløse innvendinger mot de avgitte vitneprov, men var øyensynlig blitt mykere og ba om ^(32.) at saken måtte utsettes til han fant Rentz. Muligens kunne de bli forlikte. Saken utsattes til neste lagting, men før det holdtes kom det forlik istand, idet Rasmus på Hafstad 17.novbr. 1708 underskrev et dokument hvorved han forpliktet seg til å betale Rentz 9 rdlr. til høsttinget 1709. Da lagtinget atter holdtes 23.jan. 1709 hadde lagmannen derfor ikke annet å gjøre enn å stadfeste forliket og bestemme at hvis de 9 rdlr. ikke betaltes til rett tid, skulle det for beløpet kunne pantes hos Rasmus.

Til sommertinget 1708 var Markvard stevnet av Erik Grimeland, fordi han skulle ha slått Erik og dradd ham i hår og skjegg. Partene hadde ved sommermåls tid 1708 vært inne hos Mathias Larsen Gram som holdt krohus i Sjøahola og var en slektning av Markvard. Her var de, etter det vitnet Josef Bruland forklarte, kommet i kjeveleri hvor under Erik skjelte Markvard for en skjelm og en løgner. 20. Derpå hadde de tatt fatt i hverandre, "så de var kommet på Knæerne med hinanden." Da Josef hadde fått Markvard ut med seg, kom Erik etter og gav ham et slengord, og da Josef fikk ham videre med seg "optil Grinden, kom Erik løbende op efter ham om Grinden." Videre kunne Josef Bruland ikke erindre da han, som han sjøl sa, var "helt drukken." For å kunne føre flere vitner fikk Erik saken utsatt, men en finner ikke at det ^(33.) seinere er foretatt noe i saken. Enten er de vel blitt forlikte, eller også kan Erik ha oppgitt saken. Å dømme etter Josef Brulands vitneprov hadde Erik neppe spunnet silke på den.

Til høsttinget 1709 hadde Markvard Sunde stevnet Lars Arnesen, fordi han hadde bygslet på felles grunn uten lov og forespørsel. Lars påberopte seg at han var likeså stor eier til gården som Markvard. Hans Schwartzkopf, der høsten 1708 hadde etterfulgt Christian Hansen Rue som sorenskriver i Sunnfjord henviste saken til Åstedet, og seinere hører en ikke noe til den. Gården som det er tale om må være Hagen, som Markvard og Lars Arnesen eide parter etter skjøte av 1708.

Til samme høstting hadde Rasmus Refsdal stevnet Thore Jakobsen Rotenes, fordi han hadde skjelt ham for en skjelm og en "Landsens Forræder." Begge parter hadde en gang for året 1710 sittet inne hos Berte Nøstdal der holdt øltapperi, og derunder hadde Rasmus Refsdal, etter det Jens Grimeland og Jon Digernes bevitnet i drukken tilstand, brukt de påklagde ord. Saken ble behandlet ialt tre ganger. Thore møtte hverken på sommertinget eller høsttinget 1710, men lot på høsttinget gjestgiver i Sjøahola, Hans Jørgen Bundt møte for seg. Hans Jørgen forklarte at da partene kom fra Nøstdal, var de gått inn til ham, og der hadde Thore bedt Rasmus om forlatelse og lovt å gjøre ham avbigt for retten om kan i sin drukkenskap i Nøstdal hadde sagt noe fornærmelig, hva han dog ikke visste av. Hans Jørgen erklære også nå i retten på Thores 21. vegne at denne ikke visste annet enn godt med Rasmus Refsdal. Sakefallsforpakteren ville ha Thore ilagt bøter, men saken ble utsatt til neste års sommerting til hvilken sorenskriveren påla begge parter å møte personlig. Her møtte da Thore sjøl. Han visste ikke av å ha sagt de påklagde ord, da han den gang var "ganske drukken." Han gjentok nå personlig hva Hans Jørgen Bundt tinget forut hadde erklært på hans vegne, at han ikke visste annet enn godt med Rasmus Refsdal. Ved sorenskriverens dom ble Thore frikjent, da ordene var talt i drukkenskap og i krohus. Sorenskriveren påberopte lovbokens 6-21-1 hvori bestemmes at om man i krohus "påsaagde" en annen noe, men seinere ikke fastholdt påstanden og gav erklæring om at man ingen grunn hadde for beskyldningen så skulle dommeren "finde vedkommende sagesløs hjem igjen."

(35.) Ved sommertinget 1710 hadde også Markvard Sunde en sak. Han hadde nemlig stevnet Ole Madsdal for å ha hugd skog fra ham uten lov. Da Ole i retten forklarte at han vel ikke hadde Markvards, men derimot Markvards jorddrofts tillatelse til hugsten, frafalt Markvard straks saken.

Til høsttinget 1711 hadde Markvard Sunde stevnet oppsitterne på Kinden, Jon og Anders, samt oppsitteren i Lien, Tobias Sjursen, fordi de ville tilegne seg grasbeitet i skorene i Kinna-fjellet. Nils Rognaldsen Ullebust vitnet at i Markvards og hans tre forgjengeres tid hadde Sundes får og geiter vår og høst upåttalt gått i Kinna-fjellet. Rognald Friberg, som for 20 år siden hadde tjent hos lensmann Ole Nilsen Sunde, at den tid gikk Sundes får og geiter i Kinna-fjellet, og at Sunde hadde slått gras i skorene under fjellet, alt upåanket. Skafter Bendix Trulsen Hagen vitnet likeså at i langsommelige tider hadde Sunde både høst og vår hatt fårene i skorene under Kinna-fjellet. De tilstevnte mente at skorene burde tilligge deres gårder, da de på alle sider var "indknebnene," men Markvard påberopte hevn, og sorenskriveren ga ham medhold, idet han "dømte" 22. at det herefter som tilforn bør tilkomme Markvard Sunde "at have sit Brug i bemeldte Skaarer under Kindefjeldet, som av gammel Tid haver været upaaanket."

Om Rasmus Refsdal inneholder tingboken for 1711 intet annet enn at han til høsttinget var stevnet av kaptein Munthe for ^(36.) gjeld, 2 rdlr. 5 mark 4 skilling, og i året 1712 hadde hverken Rasmus eller Markvard Sunde noen saker for retten.

Til høsttinget 1713 stevner Rasmus Refsdal Jon og Anders Kinden, Tobias Sjursen Lien og Lars Bjørkefloten i anledning merkesgjerdene, men saken ble straks bilagt i all vennskapelighet, idet Kinna-mennene overtok det gjerde som Rasmus før hadde hatt å holde, og Rasmus igjen Kinna-mennenes gjerde. Ifall det i Kinnamarken ikke fantes gjerdefang, skulle Kinna-mennene uten betaling kunne få sådant i Rasmus's mark. Tobias Lien og Lars Bjørkeflot skulle beholde de gjerder de før hadde hatt. Partene handtokes til slutt på at dette forlik skulle uryggelig holdes.

Ved sommertinget 1714 hadde Markvard og Rasmus atter en sak sammen i anledning av de gamle tvistemålene som var blitt avgjort ved forlik og ved dom av 26.juni 1705. Rasmus mente som allerede antydnet under en tidligere sak at Markvard ikke hadde holdt seg forliket og dommen etterrettelig og anså seg derfor heller ikke bundet ved den. Hos fogden hadde han utvirket et forbud der synes å ha gått ut på å forby Markvard bruken av en beiteiteig som Mark så seg berettiget til. Markvard stevnet da Rasmus til sommertinget 1714 for det forbudet han tross forliket og den usvekkede dom av 1705 mot bedre vitende ^(37.) hadde utvirket, fremdeles for ulovlig skoghugst og for usømmelige ord. Rasmus ville føre vitne om at Markvard sjøl hadde brutt forliket og dommen, men dette kunne ikke skje før retten kom på åstedet. Fremdeles ville Rasmus føre Arne Kinnaneset og hans kone, Anne Salamonsdtr. som vitne på at Markvard hadde overtraadt fogdens forbud, men Markvard protesterte mot det, fordi 23 vitnene hadde deres smalebeite i de samme fjellene, hvor Markvard skulle ha beite for sine smaler og derfor ikke kunne antas for upartiske vitner. Sorenskriveren bifalte denne innsigelse og nektet dem å bli avhørte. Rasmus tilføyde nå tingboken at han hadde kontrastevnemål mot Markvard, fordi denne hadde satt "Tjære-mænd" i felles mark (Det vil vel si at han hadde gitt tjærebrennere lov til å rive opp fururøtter), fordi han hadde overtrådt fogdens forbud, og fordi han hadde gitt ham usømmelige ord. Partene ble dog straks enige om å frafalle de gjensidige beskyldninger for usømmelige ord "da de var av ringe Værdi." De øvrige tvistemål "henstillet" de til dommerens skjønn. Saken ble så henvist til åstedet, og en markegang mellom gårdene ble berammet til 14.august samme år. Til møtet på åstedet hadde Markvard innvarslet de tilstøtende naboer: Daniel Hagen, Ludvig og Nils Ullebust, Ole Madsdal, Tobias Lien, Jon og Anders Kinden samt Lars Bjørkefloten. Noen vitner var dessuten innkalt. Møtet holdtes til fastsatt tid. På Sundes vegne møtte Samuel Finde. Etter at Sundes grenser mot Hagen og mot Ullebust var gått opp, beså man Refsdals bøgard og til slutt begav man seg til Refsneset der man beså merkesgardene øverst på fjellet og hvor man satte ned noen merkesteiner. Etter at befaringen var endt, satte

Markvard fram sådant forlikstilbud: "Dersom Rasmus heretterdags vilde leve fredsommelig og ikke ind-trænge sig i, hvad der ikke tilkommer ham, og dersom alt, som den Dag var bestemt om Skjæl og Mærke måtte stå ved Magt og holdes i alle Måder, vilde Markvard oppgive alle sine Påstande i anledning Forbudet og de andre Tvistemål som hidtil havde været mellem dem, dog at Rasmus overtog de halve omkostninger ved Åstedssagen. Hvis Rasmus indgår herpå, vilde Markvard tillade ham med sin Anmark nordenfor Refselven at komme op ad Øievad en 8 dagers tid om våren. Rasmus Refsdal vedtok dette tilbud, idet han lovte her - etter ikke å gjøre Markvard noen hinder i hva ham tilkommer og å respektere hva der nå var bestemt med hensyn til Refsnes 24, dog så at Rasmus og barn uhindret skulle bruke sin gang- og drifte-veg som fra alders tid har været. Rasmus påtok seg også å svare Markvard omkostninger med 6 rdlr. Partene vedtok endelig at den av dem som først ga anledning til rettergang, skulle betale 10 rdlr. til de fattige - og håndtokes på forliket.

Det går en forsonlig og fredelig tone gjennom disse forhandlinger, og det ser ut til at partene nå oppriktig ønsker en ende på alle tvistemål mellom deres gårder. Om forliket av 14.august 1714 førte til en endelig fred mellom dem, skal jeg ikke kunne si, da sorenskriverens tingbøker fra 1715 til 1740 ikke er bevarte.

Markvard Sunde hadde enda en sak 1714. Til høsttinget dette år hadde han nemlig stevnet Ole Madsdal samt Ludvig og Nils Ullebust, fordi deres smaler hadde vært i hans utslåtter og gjort skade som et par mann hadde ansatt til 2 rdlr. Han erklærte at dersom de innstevnte for ettertiden ville holde gjerdene i lovlig stand og bli ved den gamle veg og ikke oppta noen ny, "vilde han ikke i høieste Måde efterstå dem." Partene forliktes således at de innstevnte vedtok å betale for skaden og i saksomkostninger i alt 2 rdlr. og at de lovte å holde gjerdene istand og ikke oppta ny veg, men bruke den gamle. Ludvig Ullebust var sønn av lensmann Ole Nilsen Sunde og Mari Olsdtr. og altså Markvards stesønn.

25.

Sjøen eller Sjøhaalen

(41-127)

(Sjøen er eit av dei namn som krev preposisjon. På godt Førdsk heiter det Med Sjøna og Sjøahola. O. T j .)

I atskillige av bygdene våre vil en finne et sted som går under navnet Sjøen - hyppigst med sjøen som siste ledd i et gårds- eller bygdenavn. Med dette navn betegnes det sted hvor folk fra gårdene eller bygden ovenfor søker hen når de skal til sjøs. Det sier seg sjøl at her finner en naust, båtstøer eller brygger o.s.v., og stedet vil i regelen også bli den sedvanlige landingsplass for folk som kommer til bygden. Er det en folksom bygd, vil fiskere, håndverksfolk og handelsmenn kanskje finne det regningssvarende å slå seg ned der, og under gunstige forhold vil

der kunne danne seg et strandsted eller ladested. Som eksempel herpå kan nevnes Mosjøen på Helgeland, som 1891 hadde over 1000 innbyggere.

Også Førde har hatt og har sitt Sjøen. Stedet kalles også Sjøhaalen og det med rette således som det ligger under hamrer og fjellknauser. Kommunelokalet som også er tinghus sto der ennå i 1899, men for øvrig har stedet nå ikke lenger noen større betydning for bygden. Det nå omlag 150 år gamle (i 1948) hovedveganlegg på elvas sørside, elvas "oppgrunning", dampskipsfarten og opprettelsen av anløpssted på Stenen har forandret bygdens gamle trafikkforhold. Den tid må vel snart komme da man får kjørevege til Naustdal, og den tid burde vel heller ikke være fjern da det blir nødvendig å flytte anløpsstedet over på dalens eller (42.) fjordbotnens nordside. I så fall vil trafikkforholdene visstnok atter forandre seg, men Sjøahola vil likevel ikke bli noe sentralpunkt igjen.

Anderledes var det i gamle dager, før bruene, vegene og 26. dampskipenes tid, da storelva hadde sitt hovedløp eller kanskje sitt eneste utløp forbi Sjøahola og var farbar for båter og jekter noe høgre opp enn nå til dags. Da var Sjøen ubestridelig bygdens handels- og trafikksentrum. Her sto for over 300 år siden bygdens tinghus, her landet tilreisende, her losset og lastet både båter og jekter, her bodde gjestgiverne og handelsmennene, og her var det man kjøpte og solgte. I gamle dager var det ikke så vanskelig å få kjøpt øl som nå. Øl kunne en få så vel søndag som yrkedag hos handelsmannen eller gjestgiveren, for ølbrygging og ølsalg var en vesentlig inntektskilde for dem. Øl har vårt folk fra eldgammel tid hatt en svakhet for, og mangen en rus har folk fått seg nede i Sjøahola. Selvfølgelig har det også foregått mangt et skjellsål og mangt et slagsmål.

Allerede 1591 og 1598 nevnes "Tingstuen" i Førde, og 1632 sies det likeledes at det da var, og fra alders tid hadde vært tingstue i Førde. Jeg er ikke i tvil om at tingstuen, da som nå, har stått nede i Sjøahola, som spesielt kaltes "Førde" eller "den Plads Førde." I siste halvdel av det 17. århundre holdtes dog tinget på andre steder, snart hist, (43.) snart her, i bygden, som oftest vel på den gård lensmannen bodde, men i første halvdel av det 18. århundre kom tinget atter tilbake til sin opprinnelige plass.

I gamle dager var det hovedregel i vår handelslovgivning at all handel skulle samles i byene. Kristian den 4. lovbok av 1604 bestemmer i kjøpeboken at alle varer, utenlandske som innenlandske, skal føres til kjøpstedene og kjøpes og selges på torvet, at ingen må fare på landsbygden for å kjøpe eller selge, og at heller ikke bøndene måtte selge på landsbygden, men at alle varer skulle føres til kjøpstedene. Dette var en utålelig tilstand som ikke kunne opprettholdes. I privilegiene for Bergen av 29. april 1702, som altså er omlag 100 år yngre enn Kristian den 4. lov, fastholdes visstnok den gamle hovedregel, men ved siden av den fikk man følgende

bestemmelser: "På det Landmanden eller Bonden, som ikke altid for en 27. ringe Ting kan søge sin Nødtørft af Salt, Mel, Hamp o. s. v. i Byene, ikke måtte blive forlegen, da skal så mange Kræmmerleier på Landet indrettes, som Stiftamtmanden med Magistraten (*byøvrighet. - O. Tj.*) og de 16 Borgere finder fornødne at være, som over 30 år været haver, såfremt de hinanden ikke for nær ligger. Eiermændene herav skulde være Bergens Kjøbmænd og Borgere og ingen anden, og skulde de derpå indsætte skikkelige ædruelige Tjenere og Folk, som ærligen og oprigtigen skulde handle --- Alle andre forbydes nogen Handel på ⁽⁴⁴⁾ Landet at drive." Ved denne bestemmelse legaliseres, dog i et begrenset antall - de kremmerleier i Bergens stift, som tross loven ved forholdenes egen makt hadde dannet seg.

Også håndverksdriften søkte vår gamle lovgivning å binde til kjøpstedene. Etter Kristian den 4. lov skulle alle menn og løse "Karle" på landet som ikke festet gårder, ta fast tjeneste på et helt eller halvt år og "ikke gå i Ugedage undtagen Skræddere, Skomagere og Landtømmermænd, som Almuen synderlig var Behov for." En lignende bestemmelse finnes i Kjøpstadsprivilegiene av 30.juli 1662 og i forordning om Commersium av 16.april 1681.

I Førde eller Sjøahola var fra gammel tid et sådant kremmerleie som Bergens-privilegiet av 1702 handler om. I sakefallsreknskap av 1611 leser en at Nils Halbrend måtte bøte 20 rdlr. "fordi han slog en Kræmmer to Tænder løse i hans Mund i Kræmmerens eget Nøst," og det er vel ikke tvil om at denne begivenhet er å henhøre til Sjøahola, og at det var der både kremmeren og naustet hørte hjemme. I jordebok fra 1650 over det såkalte apostelgods, hvortil Førde med Skei henhørte, har jeg funnet nevnt "Kræmmeren i Førde," idet det sies at det av dem årlig skulle svares ½ rdlr. 12 skilling. Kremmerleiene omkring i landsbygdene skulle som vi hørte, ^(45.) eies og drives av borgere av Bergen eller for deres rekning, av deres tjenere eller handelsfullmektiger. Når vi altså finner folk som sies å ha bodd i Førde eller Sjøahola, kan man forutsette

((Notat mellom side 27 og 28, av O.Tj.))

Kleb inn i Steen II, fol. 28. (Fra J.N.S.' Dagbok.)

1. Anno 1675, febr. ble Karen Dyrhuus, Hans Findmands quinde begraaffuen (Første kone).
2. Anno 1683, den 31. mars døde sal. Giertru Finde, på Barneseng. Hun var Findmands annen kone.
3. Anno 1689 døde den 9. april min gode Wen Hans Findmand. Gud glæde hans siel I Himmeriges Rige.
4. Anno 1691, den 10/9, døde sal. hr. Peder Finde profueste offue Synfior ov Bespen gjorde hans lickpredicke. Gud glæde hans siæl i Himmeriges Rige Oc hr. Hendrick Hans søn bleff Prouste igen i Hans stede Gud giff til Lycke. Amen.

Kleb inn i Steen II, fol. 28. (Fra J.N.S.' Dagbok.)

2. Anno 1683 den 31 mars døde sal. Giertru Finde paa Barneseng.

1. 1675, febr. bleff sal. Karen Dyrhuus begraffuen, Hans Findmands quinde.

3. Anno 1689, 9/4 døde Hans Findemand

Karen Dyrhuus var altså Findmanns første og Gjertrud Finde hans annen kone.

O.Tj.

Lars Hanssen, baadsmand (Søndfjord) Borgerskap 23/1 1644

Kleb inn i Steen II, fol. 28: (J.N.S.' Dagbok.)

1. Anno 1646, den 5. sept. døde sal. Jenns Maa(r) søn, Borger i Førde.

Skal tru han er identisk med Søren Mordtsøn.? Mår og Mord er same mamnet. Mord er truleg eldste forma.

2. Anno 1668, den 22 januar døde sal. Laris Clausen i Førde.

En ærlig Mand.

Rognald Endresen Hegrenes (Jølster), Borgerskap 26/5 1664)

((O.Tj.))

28.

muligheten at en har en Bergensborger for seg. I årene 1637 og 1641 har jeg funnet nevnt en "David Sandersen i Førde." Navnet tyder på engelsk eller norsk herkomst, det har i all fall ingen sunnfjordsk klang, og "i Førde" viser oss hen til Sjøahola. Ser en etter i Bergens Borgerbok, finner en der en David Sandersen innskrevet 1614. I 1646 nevnes en "Søren Mordtsen" i Førde, men noen Bergens-borger som jeg med noenlunde sikkerhet kan identifisere ham med, kan jeg ikke peke ut.

Det er dog først fra 1664 og framover jeg har noe nærmere rede på dem som bodde i Sjøahola. Fra dette år har man en av Førdepresten Peder Finde avfattet folkeliste der regner opp en del personer som "Borgere i Førde residerende (boende)." Jeg skal gi dem og seinere beboere av Sjøahola fortløpende nr. Finde regner 1664 opp følgende "Borgere:"

1. Lars Klausen med to drenger, Knut Larsen, 24 år og Jacob Trulsen 22 år, dertil som boende hos ham oppføres Peder Knudsen, 30 år, der før har vært tjener hos ham.
2. Lars Hansen med dreng, Borger Olsen, 19 år.
3. Anders Isaksen med dreng, Jakob Andersen, 30 år.
4. Ole Rognaldsen med dreng, Anders Larsen, 16 år og
5. en gammel borgerenkes sønn, Christen, 36 år gammel.

Et skattemanntall av 1672 hvori 1 og 2 omtales som døde, nevnes

6. Hans Findmand med hans stesønn, Kristian Larsen.

(46.)

I et reknskap av 1682 nevnes nr.4, Ole Rognaldsen og nr.6, Hans Findmand, borger og gjestgiver med kone Gjertrud Finde, og dessuten finner vi følgende navn:

7. Anders Fincke, der seinere kom til Sjøahola, men da tjente hos Peder Finde og innfordret hans rettigheter - antakelig både hans geistlige inntekter og inntektene av hans betydelige jordegods.
8. Rognald Endresen i Førde, Borger i Bergen.
9. Borger Andersen som etter prestens innberetning kaltes "Borger," 29. men ikke eide en skilling å handle med eller betale skatt med.

I et reknskap av 1684 nevnes nr.6, Hans Andersen Findmand, da enkemann og nr.8 Rognald Endresen, men ingen nye menn.

Et regnskap av 1691 nevnes Hans Findmands enke, Anne Nagel, nr.7. Anders Fincke, nr.8, Rognald Endresen og som ny mann nr.10, Markus eller Markvard Larsen Gram.

I 1692 nevnes nr.7, gjestgiver Anders Fincke, gift med Hans Findmands enke, Anne Nagel, nr.8, Rognald Endresen og nr.10, Markus Larsen Gram, men ingen nye.

I folkelisten av 1701 nevnes nr.7, gjestgiver Anders Fincke med to drenger, Ole Pedersen, 18 år og Ole Olsen, 30 år, nr.8, strandsitter Markus Maler (= Markus Larsen Gram), 38 år gammel med drengen Jens Tostensen, 12 år, nr.9 Borger Andersen, vanfør, 56 år med sønnen Otte, 11 år og dessuten

11. Sersjant ved reserven Villum Berntsen Rosendal, 32 år og hans sønn(stesønn) Hans Jørgen(sen) i Kristiania, 15 år.

Listen av 1701 oppfører som husmenn:

12. Reinert Olsen, 45 år gammel med tre sønner: Helge, Peder og Anders, henholdsvis 11, 6 og 3 år gamle. (47.)
13. Ole Olsen, 52 år, med sønnen Ole Olsen, vanfør, 5 år.
14. Anders Mortensen, 40 år.
15. Marthe Endresdtr. med sønnen, Erik Andersen, 24 år.

Om nr.14 og 15 bodde i Sjøahola, tør jeg ikke med sikkerhet påstå.

Noen år seinere nevnes;

16. Hans Jørgen Bundt og .
17. Handelsmann Bernt Dominicussen Nagel.

Dette er de beboere av Sjøahola som jeg kjenner fra 1664 og ca 50 år framover. Jeg skal nå meddele hva jeg vet om hver enkelt av dem.

1. En Lars Klausen ble under 9. august 1637 inntegnet i Bergens Borgerbok og sies å være fra Stavanger. Han er rimeligvis den 30. borger av samme navn som i 1664 oppgis som i "Førde residerende." (*Residerende er presens partisipp av verbet å residere = bo. O.Tj*) Av skattemanntall fra 1646-1662 ser en at han eide størsteparten av Herland på Atløya i Askvoll. I reknskap fra 1672 sies det et sted at denne part av Herland tilhørte Lars Klausens arvinger, og et annet sted at den tilhørte Hans Andersen Findmand og hans stesønn Kristian Larsen. Av dette kan en slutte at Lars Klausen døde mellom 1664 og 1672, og at hans enke giftet seg igjen med Hans Findmand, og som vi seinere skal få se at hans første kone het Karen Dyrhus, formodentlig en slektning av Peder Karstensen Dyrhus, sokneprest til Kinn 1698-1728. Lars Klausens sønn, Kristian, var antakelig forblitt boende i Førde noen år hos stefaren. På de panelmaleriene av apostlene som fantes i den gamle nedrevne kirke i Førde, sto Hans Findmand og hans sønner Peder, Rasmus og Anders's navn og dessuten navnet Kristian Larsen, og det må vel være stesønnen. Etter Hans Findmands død ble (48.) debitorene 1691 stevnet til å betale sin gjeld. En av dem, Salomon Aasen, anførte da at det resterte 1 rdlr. på en skipskiste til Kristian Larsen, og dette er vel atter Hans Findmands stesønn. Den part av Herland som Lars Klausen hadde eid, og som gikk over til Hans Findmand, kom seinere til Anders Fincke og etter ham til Bernt Nagel. At handelsmennene i Sjøahola holdt på denne part, har saktens vært for fiskerienes skyld.

2. Lars Hansen het den andre av de på listen av 1664 oppregnede Bergens-borgere. Dette er et så alminnelig navn at en ikke kan undres på at det forekommer ofte i Bergens Borgerbok. Det finnes 1631, 1644, 1646, 1651, 1654 og 1655 og visstnok også seinere. De tre som ble innskrevet 1631, 1651 og 1654 var fra Bergen, den fra 1644 var matros og fra Sunnfjord, den av 1646 fra Fana sokn og den fra 1655 var salmaker og fra Fron i Gudbrandsdalen. Det lå unektelig nærmest å tro at den fra 1644 innskrevne sunnfjording måtte være mannen. Likevel tror jeg av den man på forhånd sist ville tenke på, nemlig den i 1655 innskrevne borger, salmakeren fra Fron, er vår 31. mand. Det følgende vil vise hvorledes jeg er kommet til det resultat. Lars Hansen "i Førde," eide 1662 1½ laup i gården Angedal og en mindre part i gården Holsen, men et reknskap av 1672 oppfører Marthe, sal. Lars Hansens som eier av begge parter, og andre steder i samme reknskap står at Marthe, sal. Lars Hansens svarte odelsskatt av 1½ laup i Angedal og "Marthe Sadelmagers" av parten i Holsen. Lars Hansen er altså død mellom 1664 og 1672, og hans enke betegnes som "Marthe Sadelmagers." I 1682 (49.) eide Hans Larsen, som Lars Rognaldsen Furebø da var formynder for, 1 laup i Angedal, likeså i 1684. Noen år seinere solgte Markus Larsen Gram ½ laup i Angedal. Disse to eide altså tilsammen 1½ laup i Angedal, eller nettopp hva Lars Hansen i Sjøahola og etter hans enke, "Marthe Sadelmagers," hadde eid. I 1691 omtales Markus Larsen Gram sin bror Hans Gram og sin morbror Lars Rognaldsen Furebø. Hans Larsen oppføres

1680 og, Hans Gram, som jeg holder for samme mann, 1683 som kreditor i noen boer i Førde, og Hans Grams navn sto også med forgylte bokstaver på den svarte tretavlen fra 1682 som hang i Førde gamle kirke og som anga hvem som hadde bekostet prekestolens "Staffering." Det framgår herav at Hans Larsen Gram og Markus Larsen Gram var brødre og sønner av Lars Hansen i Sjøahola og Marthe Rognaldsdr. Navnet Gram kan de ikke ha tatt etter moren som hørte hjemme i Førde. Det må altså ha vært farens familjenavn de hadde tatt. Når man nå vet at familien Gram stammer fra Fron og legger merke til at Lars Hansens enke betegnes som "Marte Sadelmakers," må det bli noenlunde sikkert at Lars Hansen i Sjøahola er identisk med den salmaker, Lars Hansen fra Fron, som 1655 ble inntegnet i Bergens Borgerbok. Marthe Rognaldsdr. var en datter av lensmann Rognald Olsen som var fra Furebø, men bodde på Skei, og som 1649 ble slått ihjel av sin svigersønn, Odjer Gundersen Tefre. Jordpartene i Angedal og Holsen som Lars Hansen eide, har han antakelig fått med sin kone. Ved høsttinget 1681 ble det ³² i anledning av at fogden hadde stevnet Marthe Rognaldsdr for "Konsumption" (*forbruk-fortæring.O.Tj*) av almuen forklart ^(50.) at hun aldeles intet eide, og at hun mere betlet sitt brød enn fortjente noe til sitt opphold. - Og jeg holder det ikke for urimelig at dette er enken etter Lars Hansen i Sjøahola. Om Lars Hansen Gram vet jeg ikke mer enn hva foran er sagt, men om Markus Larsen Gram er det atskillig å fortelle. En Rasmus salmaker nevnes noen ganger i løpet av årene 1677-1681 og en enkelt gang på en sådan måte at det er grunn til å tro at han hørte til Lars Hansens familie.

3. I Bergens Borgerbok finnes 1653 inntegnet en Anders Isaksen, skredder fra Bergen og 1655 en Anders Isaksen, "Udfaren" fra Bergen. En av disse er vel den i Førde "residerende Borger" av samme navn Peder Finde nevner på listen av 1664. Jeg har ellers ikke funnet noe om denne mannen.

4. Ole Rognaldsen het den fjerde på listen av 1664 nevnte borger. I Bergens Borgerbok ble den 16.novbr 1648 innskrevet Ole Rognaldsen fra Førde i Sunnfjord, og 6.mars 1663 Ole Rognaldsen fra Erdal. Den første av disse turde være vår mann. Ole Rognaldsen nevnes ennå 1682 som boende i Førde, men visselig i trange kår, da presten, Peder Finde sier om ham at han kalles borger, men at han ikke hadde en skilling å handle med eller betale skatt med. Jeg holder det for sannsynlig at han var en sønn av lensmann Rognald Olsen og altså en svoger av nr.2, Lars Hansen.

5. På listen av 1664 oppfører Finde til slutt en gammel borgerenkes sønn, Kristen, men da hverken enken eller hennes mann oppgis ved navn, kan ingen nærmere opplysninger gis.

Disse nå nevnte næringsdrivende borgere kan ikke alle ha ^(51.) hatt noe rikt utkomme. Sjøl om en går ut fra at de ikke alle har drevet handel, gjestgiveri eller øltapperi, men at en eller to av

dem har drevet håndverk, har det visselig likevel vært trangt om 33. brødet. Nr.1, Lars Klausen, har sikkerlig vært den som satt i størst virksomhet. Han hadde to voksne drenger, eide gård ute i fiskedistrikt og hadde kone utenfor bondestanden. Samtidig bodde der i Naustdal en borger, Peder Andersen (inntegnet i borgerboken 1636) som eide en jekt og som også må ha drevet handel.

6. Hans Andersen, Findmand må være den Hans Findmand som 30.mars 1676 ble innskrevet i Bergens borgerbok med den forklaring at han var fra Kjelvik i Finnmark. Han er dog kommet hit til Førde flere år før han ble inntegnet som borger. Han møtte nemlig 4.juli 1670 under en forretning på "Føgle" i Jølster i avdøde sorenskriver Gregers Hansens sted, og 1672 var han, som vi alt har sett, blitt gift med Lars Klausens enke, Karen Dyrhus. Antakelig har han overtatt og fortsatt Lars Klausens forretning. Billedet av denne mann har Førde menighet i over 200 år hatt for sine øyne i Førde kirke. Nå henger billedet i sakrestiet. På dets bakside står å lese: "Haver ærlig agt velfornemme Mand, Hans Findmand med sine Kjærester (= koner) ærlig og gudfrøktig Quinde Karen Dyrhus, som døde Anno 1675 og Ærlige gudfrøktige Quinde Gjertrud Finde ladet dette Epitafium opsette, Gud til ære , Kirken til Beprydelse og fælles Venner til godt Eksempel Anno 1681 den 10.Mai." Også annetsteds i den i 1884 nedrevne ^(52.) kirke fant man navnet Findmand, nemlig under de panelmaleriene av Frelseren og apostlene som omgav den innlukte stol i kirkens nordre hjørne. Under maleriene sto givernes navn og mellom dem Hans Andersen Findmand, Gjertrud Pedersdtr. (Finde, hans annen kone) og hans tre sønner: Peder Hansen Findmand, Anders Hansen Findmand og Rasmus Hansen Findmand, samt endelig - som før nevnt - hans stesønn Kristian Larsen. Hans Findmands annen kone var datter av Førdepresten Peder Finde og hun bragte sin mann atskillig jordegods rundt omkring i Sunnfjord. Etter en oppgave av 1684 eide Hans Findmand og barn Jordegods av ca 7 laups skyld, deriblant parter av Askvoll, av Grotle i Bremanger og av Myklebust på Jølster, og disse gårdparter har 34. han utvilsomt fått med Gjertrud Finde, for en kan se at hennes far har eid andre parter i samme bruk. Gjertrud levde 1682, men er død 1684, for sistnevnte år kalles Hans Findmand enkemann. Han giftet seg for tredje gang med Anne Nagel, der overlevde ham og ble gjengift med Anders Fincke. Hans Findmand var i live 1688, men 1689 kaltes Anne Nagel enke. I en innberetning av 1682 fra hr. Peder Finde sies det om Hans Findmand at han "bruger" ganske ringe handel, men holder reisende personer med øl og seng, og i en annen innberetning av 1684 kaller presten ham ^(53.) "Strandsidder og fattig Gjæstgiver." Denne karakteristikk behøver en kanskje ikke ta så rent bokstavelig, for når det gjelder skatter, vil en gjerne gjøre seg og sine så fattige som mulig. Så er det nå, og så var det også før. Hans Findmand som av fogden tituleres som borger og gjestgiver i Førde, ses av de eldste skifteprotokoller for 1677 og framover stadig å ha anmeldt krav i boer her

i Førde, og hans utestående fordringer der 1691 etter hans død ble satt under inndrivelse, var heller ikke så ganske ubetydelige. Under rettsforhandlingene med debitorerne nevnes nå og da de varer som han solgte, såsom: Sild, fisk, korn, tobakk, humle, øl og lerret, likesom en også ser at han kjøpte eller tok i bytte alskens trevarer (stav, bord, tømmer), tønner, tjære, smør, krøtter, skinn og huder. En debitor hadde arbeidd 8 dager for Findmand på en brygge under et naust og krevde for det 4 mark 8 skilling (*altså 12 skilling dagen:* :72 skilling): 8. O.Tj). Hans Findmand fungerte 1670 som sorenskriver, som før sagt, og 1685 møtte han på fogdens vegne ved en avtaksforretning på Furebø. Hans tre sønner er nevnt foran. En av dem, Rasmus, ble 1701 inntegnet i Bergens Borgerbok. Han hadde med en pike fra Kinn, Kirsti Bendixen (Furesund), et uekte barn som ble døpt i Kinn 24.oktober 1705, etter at moren ca en uke forut hadde stått offentlig skrifte. En annen sønn, Anders Findmand, ble i 1702 inntegnet i Bergens Borgerbok. Jeg har ikke funnet noe som tyder på at Hans Findmands 35 etterkommere forble i Førde eller overhodet i Sunnfjord.

7. Anders Fincke har jeg første gang funnet nevnt 1681. Hvor han kom fra, ^(54.) vet jeg ikke. Han "kondisjonerte" hos hr. Peder Finde, der 1682 innberetter at han har en tjener ved navn Anders Fincke, "som indfordrer hans Rettighed, såsom han selv er en gammel Mand." Hr. Peder var stor jordegodseier og hadde et stort prestekall og kunne nok ha hatt bruk for en reknskapsfører. Ennå våren 1691 var Fincke hos presten i samme stilling, for det kan ikke være tvilsomt at den "tjener Anders" som i regnskapet av 1691 sies å være hos ham for å innfordre hans prestelige rettigheter har vært Anders Fincke. Året etter, 1692, var Finke gift med Hans Findmands enke, Anne Nagel, og nedsatte seg i Sjøahola. Et reknskap av 1692 om "Kop- og Ildsted-skat" som var påbudt ved forordning av 2.april 1692, nevner Anders Fincke gjestgiver i Førde, der "brugte lidt Øltappers" og hans kone, Anne Nagel. Han betalte ildstedskatt for to ildsteder med 1 rdl. 2 mark og koppskatt for kone og 1 dreng, 3 mark. Personlig slapp han fri skatt, fordi han giftet seg etter at forordningen utkom. Anne Nagel hadde 1691 som enke betalt skatt for 1 ildsted, "hvori Brygges og Bages" og for en kakkelovn i stuen, og det var vel de samme ildstedene som Fincke betalte for i 1692 - sannelig ikke mange ildsteder for å være hos en gjestgiver. Jeg har ikke funnet Fincke inntegnet i Bergens Borgerbok, men han har dog drevet handel ved siden av sitt gjestgiveri. Måske har man sett det tilstrekkelig at hans kone, Anne Nagel, før hadde vært gift med en borger. Såvel Anders Fincke som hans kone finnes hyppig i årene ^(55.) 1692-1707 som kreditorer i boer i Førde. Anne Nagel synes å ha vært i live 1706, men var død før Fincke, som døde 1708, "uten," som det heter, "at etferlade Enke eller Børn." Etter folkelisten av 1701 hadde han to drenger, Ole Pedersen, 18 år og Ole Olsen, 30 år, - og i et reknskap av 1703 oppføres han som

eier av den samme part av Herland som Hans Klausen og etter ham Hans Findmand før hadde eid.

36.

8. Rognald Endresen finnes 26.mai 1664 inntegnet i Bergens Borger-bok med den opplysning at han var fra Hegrenes i Jølster. Han synes seinest 1669 å ha slått seg ned i Sjøahola, og sommeren 1695 var han død, for da omtales hans arvinger som kreditorer i et bo. I reknskap av 1682 står å lese: "Rognald Endresen, Førde, Borger i Bergen, har hverken Hustru, Børn eller Tjener, driver liden Handel med Øl, Bord og Stav." I et reknskap av 1684 står: "Rognald Endresen, fattig Borger og Strandsidder, boende her i Førde, holder ingen Folk, er Enkemand og enlig, handler noget lidet med Trævarer såsom Stav og nogle få Bord." I et reknskap av 1691 leses "En fattig Strandsidder i Førde, Rognald Endresen, med en gammel Pige, har en Røgovn i Stuen." Og endelig leser man i reknskap for 1692: "Rognald Endresen, en fattig Strandsidder, enlig, et Ildsted." Man skal av dette ikke få inntrykk av at det var noen betydelig handelsvirksomhet han drev. Imidlertid ser en at han jevnlig like til sin død var kreditor i flere dødsbo, og da Markus Larsen Gram på hans unevnte arvingers vegne 1698 inndrev hans utestående fordringer, hvorav noen var så gamle som fra 1669, ser en av regningene ^(56.) at det dog ikke bare var øl og trevarer han hadde handlet med. Rognald hadde holdt reknskap, for fordringene ble inndrevet "etter hans reknskap." Rognald Endresen var 1682 med å bidra til prekestolens "Staffering," og hans navn har derfor også med forgylte bokstaver pranget på den før nevnte sorte tavle, som hang i den gamle kirken som ble revet i 1884.

9. Om Borger Andersen sier hr. Peder Finde i en innberetning av 1682 - likesom om nr.4, Ole Rognaldsen - at han kalles borger, men at han ikke eide en skilling til å handle eller betale skatt med. Jeg kan ikke finne Borger Andersen inntegnet i borgerboken, og jeg tviler på at han har hatt annen rett til å kalle seg borger enn at han var døpt således. Han var visselig rett og slett husmann eller strandsitter nede i Sjøahola og betegnes også således 1684. I Findes folkeliste av 1664 står som oppsitter på et av Førde- eller Skei-brukene. 37. oppført Morten, 26 år gammel, og som hadde en sønn, Borger Andersen, 15 år. Aldersoppgavene så vel som navnene viser at sønn her må bety stesønn. 1657-1661 hadde det vært en oppsitter på Skei ved navn Anders, og Morten er visselig ved å gifte seg med enken etter Anders blitt Borgers stefar, likesom han også gjennom dette ekteskap har oppnådd å få bygslet gården. Morten nevnes 1665 som lensmann. I folkelisten av 1701 oppføres Borger Andersen som husmann, 56 år gammel, vanfør, med sønnen Otte, 11 år. At den Borger Andersen som ^(57.) således nevnes 1664 og 1701 er en og samme person, kan ikke være tvilsomt, skjønt han etter aldersoppgaven 1664 skulle være født 1649, men etter aldersoppgaven av 1701 allerede 1645. I skifter behandlet i årene 1677-1699 er borger Andersen ikke så sjelden kreditor, og i et bo fra 1680 sies det at hans krav skriver seg fra at han hadde levert øl

til "Ligbegjængelsen." Ølbrygging og øltapperi har utvilsomt vært hans vesentligste næringsveg. Da han 1691 var stevnet for gjeld til Hans Findmands bo, påstod han å ha levert enken en "Læst Tønder for 8 Mark," og av det tør en kanskje slutte at han også har befattet seg med bøkkerarbeid. Han døde 1726. Ministrialboken kaller ham husmann og oppgir hans alder til 82 år. Den før omtalte sorte tavle fra 1682 som hang i den gamle kirke bar også Borger Andersens navn, idet også han etter fattig leilighet hadde ytt sitt bidrag til prækestolens staffing. Borger Andersen hadde sønnen Otte Borgersen som 1728 for 49 rdlr. 4 mark 10 skilling pantsatte "sit efter Faderen eiende Tømmerhus stående i Førde (Sjøahola)." Otte Bergesen var gift med en datter av Anders Hansen Ytre Halbrend, Marthe Andersdtr. Han hadde en datter Anne, som for løsaktighet ble dømt til å innsettes i Manufakturhuset i Bergen i 6 år (Manufakturhuset var en tvangsarbeidsanstalt for: 1.Arbeidsføre betlere, 2.Løsgjengere, 3.Ulydige og oppsetsige tjenere, 4.Ulydige og oppsetsige barn, 5.Ektefolk som fører et ukristelig liv og forarger sine naboer, 6.Løsaktige ³⁸ kvinner, 7.Kvinner som trende ganger har gjort seg skyldig i ekteskapsbrudd og derfor skal "stryges til Kagen." (= piskes) Arbeidstiden var fra 4 (om vinteren 5) morgen til 9 aften, spisetidene medregnet. Fangene forarbeidet lerret av lin, hamp og stry, av seilduk, grove ulne tøyer. Straffen kunne vare fra 6 måneder til 6 år). - En annen datter, Brita, som før sin konfirmasjon gjorde seg skyldig i leiermål, og en sønn Borger Ottesen som 1750 sto offentlig skrifte for forakt for sakramentene. ^(80.) Borger Ottesen, som 1753 ble gift med Gjertrud Gundersdtr. Hafstad, kom siden til en plass under Mo. Et tingsvitne av 1757 viser at Gjertrud var spedalsk.

10. Markus Larsen Gram, nevnes ofte og navnet varieres på mange måter. Istedenfor Markus skrives ofte Markvard, og det er rimeligvis det rette form av navnet. Man finner ham kalt Markvard Førde, Markvard Larsen, Markus Larsen, Markus Gram, ofte også etter hans profesjon, Markus Maler. Han var som sagt sønn av Lars Hansen i Sjøaholen og lensmannsdatteren Marthe Rognaldsdtr og gjennom sin mor beslektet med Furebø- og Angedalsfolkene. Første gang jeg har støtt på hans navn er 1689 og 1690 da han meldte krav i et par døde. Deretter omtales han i en innberetning av 6. april 1691, fra hr. Peder Finde således: "Markvard Larsen Gram, en ung Karl, har lært lidt Malerhaandværk og har nedsatt sig i Førde, har en gammel Kvinde hos sig som han giver Brød for Guds Skyld." I fogdens reknskap for samme år kalles han "Malersvend Markus Larsen," og skattskrives for en grue i kjøkkenet og en kakkelovn i stuen. I en innberetning fra 1692 leser en: "Markvard Larsen Gram, en ung Karl, har lært lidt Malerhaandværk, er tilhørende i Førde, uden Middel. At han her i Bygden skulle kunne have ernæret sig som Maler anser jeg absolut umuligt, og han har vist snart slaaet ind på Ølbrygning, Øltapning og Krohold." Jeg finner ham i årene 1695-1707 atskillige ganger som kreditor i ^(59.) dødsboer, og jeg feiler neppe

ved å forutsette 39. at hans krav vesentlig skrev seg fra solgt eller utskjenkt øl. Han finnes ikke inntegnet i Bergens Borgerbok, og har derfor heller ikke hatt noen rett til å drive handel, men likevel ser en at han har handlet så smått. I folkelisten av 1701 ser man at han hadde en dreng, Jens Torstensen, 12 år gammel, og at han sjøl var 38 år og altså skulle være født 1663. Merkn. I "Norsk Malerkunst" av Henrik Grevenor leser en s.222 om en Marchus Gram som arbeidde som læregutt på verkstedet hos Caspar Schildrer. Denne Caspar Schildrer, eller Caspar Helwig som visstnok var hans rette navn, var av tysk avstamning, og en finner ham nevnt i Bergen fra 1670 og fram til 1703 da han døde. Han ble begravd på Nykirkens kirkegård 13.febr. nevnte år under "ringning med de små Klokke og med Ligprædiken." Han får lovord som portrettmaler, og flere bilder i vestlandske kirker er fra hans hånd, således pulpitet i Førde kirke (Pulpit=prekestol) Jeg går ut fra det gjelder billedet som hang ved oppgangen til prekestolen i den gamle kirke og som en vil finne omtalt i Steen III, s.74.

En sønn av Markus Larsen Gram døde 1760 i en alder av 57 år og skulle altså være fødd 1703. Man må tro at Markus hadde vært gift ved den tid, men hvor han hadde sin kone fra, eller hva hun het, har jeg ikke funnet noe om. Markus var i live ved utgangen av 1718. Den eldste ministerialboken for Førde begynte 1720, men i den har jeg ikke funnet hans død notert. Såfremt han ble begravd i Førde, må man tro at han døde 1719.

En Markus Gram finnes 1715 oppført som sersjant i Sunnfjord kompani av de "enroulerede Bønder eller saakaldte Landdragoner," som etter kopanisjefen, Hans Rues innberetning av 17.januar 1715 ekserserte en eller to ganger om året under underoffiserer som ingen lønn hadde. Det er mulig, endog rimelig at det er Markus Gram i Sjøahola, som har overtatt dette ulønnte hverv for ærens skyld. 40.

Markus Larsen Gram hadde en annen sønn, Sjur, som høsten 1730 ble gift med Ragnhild Tollefsdr. Likesom farens navn varierer på mange måter, så også sønnens. Han kalles Sigvard, (60.) Sivert og Sjur Markussen, studom med tilføyelse av familienavnet Gram, stundom bare Sivert eller Sjur "med Sjøen." Sjur døde 57 år gammel i februar 1760, og 7.juni 1760 holdtes "på Plads Førde" skifte etter "Husmand Sjur Markussen" mellom enken Ragnild Tollefsdr. og hans 4 barn: Markus og Tollef, begge myndige, Bernt, 15 år og Anne Malene, 30 år. Boet eide en stue. Aktiva var 12 rdlr. og beholdningen 5 rdlr. 2 mark 4 skilling. Datteren hadde året før farens død stått offentlig skifte for løsaktighet. Sønnen Bernt ble soldat, men innlagdes 1765 som spedalsk på hospital i Bergen. Sønnen, Tollef Sjursen Førde, også kallet Tollef Med Sjøen, ble august 1764 vidd i Holsen til Kari Andersdr. og hadde følgende måned tvillinger til dåpen. Ministerialboken for 1765-1780 er bortkommet. Hadde man hatt den, ville en rimeligvis ha kunnet følge slekten lenger ned i tiden.

Hva her er fortalt om Borger Andersen og Markus Grams etterkommere, tyder på økonomisk og moralsk nedgang. Livet nede i Sjøahola har øyensynlig ikke vært sådan at det kunne fremme gode seder.

11. Folkelisten av 1701 oppfører under "Førde ved Sjøen" Sersjant ved reserven Villum Berntsen, 32 år gammel med sønn (stesønn), Hans Jørgensen i Kristiania, 15 år. Denne folkeliste skulle være utferdiget ^(61.) av soknepresten, fogden og sorenskriveren, men presten, hr. Peder Hanning, var nettopp utnevnt, hadde neppe ennå tiltrådt embetet og var i all fall da fraværende. I hans sted fungerte derfor Villum Berntsen, som underskrev seg med familienavnet Rosendal. Hans kone het Elisabeth eller Lisbeth og hadde vært gift før. Villum Berntsen kan ikke ha levd mange år etter 1701, og man hører ikke stort om ham. Lisbeth derimot finner en nevnt oftere. "Lisbeth Villum Berntsen" nevnes 1706 og 1707 som kreditor i boer 41 på sådan måte at man må tro at hun da var enke. De hadde en datter, Karen, og en skredder Peter Rosendal som omtales seinere, må også ha vært deres sønn. Peder Rosendal nevnes i ministerialboken som fadder 1731 og 1743. Den 17.februar 1744 hadde han datteren, Kristine Sofie til dåpen, og det må være ham der tales om når ministerialboken under 17.juni 1747 sier at "Peter Skrædder" hadde barnet Morten Andreas til dåpen. Den 3.januar 1740 pantsatte skredder Peter Rosendal til kaptein Bartolumeus Svane på Skei for 42 rdlr. et av ham sjøl oppbygd våningshus, stående litt ovenfor prestegården og "bestående af en Stue med Sengkammer samt Kjøkken og Spiskammer nedenunder og et Loft ovenpå med Jernkakkelovn og Vinduer i Stuen."

12. Reinert Olsen sies i folkelisten av 1701 å være husmann og 45 år gammel med sønnene Helge, Peder og Anders, henholdsvis 11, 6 og 3 år gamle. Etter ministerialboken døde "Rasmus Olsen Førde" 89 år gammel 1741. ^(62.) Samme året døde også Østen Reinertsen ved Sjøen, 34 år gammel, og det må ha vært Reinert Olsens sønn. Det grasserte en slem sykdom i vårt land i året 1741, og i Førde prestegjeld døde 200 mennesker. Det var dog ikke den herskende epedemi som drepte Østen Reinertsen. Han ble høsten 1740 i Naustdal av Jørgen Jensen Grimsæter skuert overerende, så han "brak sit Ben tvert af," og ble deretter sengeliggende inntil han sommeren 1741 døde. Under sitt sykeleie tilla han Jørgen Grimsæter skylden for sin død, men Jørgen nektet å ha skuert ham overende eller å ha forvoldt benbruddet, og da Østens enke forlikte seg med Jørgen, og denne for "Jordskud" vedtok å bøte tre ganger 6 lodd sølv eller 9 rdlr, lot fogden saken dermed falle. Østens enke het Eli Ellefsdtr. og var fra Bruland. Hun ektet 1744 Nils Jakobsen Tefre som flyttet ned i Sjøahola og døde der 1782 i en alder av 88 år. Med sin første mann hadde Eli sønnen Anders som ble boende på Reinen ved Sjøen. 42

13. Ole Olsen, var etter folkelisten av 1701 husmann, 52 år gammel og hadde en vanfør sønn, Ole, 5 år gammel. Ole Olsen har en funnet nevnt en og annen gang, men noe særlig vet jeg ikke å

fortelle om ham. Den Ole Olsen Reinen som 1721 ble trolovet med Mari Andersdtr. Åse er rimeligvis hans vanføre sønn, og samme Ole Olsen i Reinen er det vel også som januar 1735 ble vidd til Mari Jonsdatter Holsen. Det ser ut til at husene og hyttene nede i Sjøahola gjennomgående holdt seg i samme familie gjennom flere slektsledd. Juni 1763 holdtes skifte på "Plads Reinen" etter Ole Olsen ^(63.) mellom hans enke, Mari Jonsdtr. og hans utarvinger. Boet eide en stue med "Bagbord og Ilshus," en løe, en liten bod, en feringsbåt og kreaturer. Aktiva 36 rdlr. og balanse med passiva. Barn var det ikke, men ektefolkene hadde en fostersønn, Ole Helgesen, 25 år, og han har rimeligvis fått både husene og plassen etter fosterforeldrene. Den 23.nov. 1776 holdtes nemlig på "Plads Reinen" skifte etter husmann Ole Helgesen mellom hans enke, Alis Larsdtr. og deres 3 barn.

14. Husmann. Anders Mortensen som på listen av 1701 omtales som 40 år gammel, vet jeg intet om, og jeg kan ikke engang si om han bodde nede i Sjøahola. En "Anders Hansen Husmand og tilholdende i Førde" var 1691 vitne i en sak, og kanskje er det Anders Mortensen.

15. Om Marthe Endresdatter og hennes sønn, Enok Andersen, vet jeg ikke noen beskjed.

16. Hans Jørgensen Bundt var sønn av sersjant Villum Berntsen Rosendals kone Lisbeth i et tidligere ekteskap og visstnok identisk med "Hans Jørgensen i Kristiania, 15 År gammel," der i folkelisten av 1701 oppføres som Villum Berntsens sønn (d.e.stesønn). Etter at Anders Fincke 1708 var død, fikk Hans Jørgen Bundt av stiftamtmann, Vilhelm d.e. Tønsberg under 19.januar 1709 bevilling som gjestgiver i Sjøahola. Han var gift med Katrine Waalter som visst ikke har vært her fra bygden. 43.

17. Bernt Dominicussen Nagel var sønn av Dominicus Nagel på Kroken i Sogn, som 7.septbr. 1676 ble innskrevet i Bergens Borgerbok.^(64.) Hans mor het Maren Ørbech. Bernt Nagel ble 4.mars 1700 innført i Bergens Borgerbok som kjøpmann. Han var gift med Karen Hafritz. Han døde 1733, konen først i 1745 i en alder av 77 år. De hadde en sønn, Domenicus som ble prest i Skjold og prost i Ryfylke, og flere døtre. Bernt Nagel var brorsønn til den Anne Nagel som var Hans Findmands tredje kone og som seinere ble gift med Anders Fincke. 1710 fikk han bevilling på kremmerleiet i Sjøahola og 1719 gjestgiverbevilling. Man ser der er et bånd mellom de her opregnede handelsmenn i Sjøahola. Lars Klausens enke ble gift med Hans Findmand, og dennes tredje kone, Anne Nagel ble gjengift med Anders Fincke, som igjen suksedertes (etterfulgtes) av Anne Nagels brorsønn Bernt Nagel. Gården Herland i Askvoll gikk fra den ene til den andre. Etter Bernt Nagels tid er forholdet det samme. En av Nagels døtre ble gift med Jan eller Johan Rue som ble handelsmann i Sjøahola, og en datter av Rue ble gift med en Hjortdal hvis familie holdt seg der nede inntil 1870-årene. Navnet Domenikus stammer fra Nagel-familjen, gikk derfra over på Hjortdal-familien for til slutt å forsvinne i Førde med Jan Domenicussen Hafstad som da

(65.) dette skrives (1903) var en av bygdens eldste menn. (Fra Wieseners utgreiing om Nagelslekten har jeg Notert: Domenicus Nagel f.i Kroken ca 1640, død i Årdal 1702. Gift første gang med Mette Sørensdtr. Døsen, eneste datter av den rike Søren Jensen (Sønderhaug) og Mette Jensdtr. De hadde 10 Barn: Bernt, Lars, Christopher, Mads, Mette, Anne, Kirstine, Clara og Maren. Andre gang gift med: Maren Ørbech, f. 9.febr. 1654, død 6.juli 1738, Ingen barn. Etter dette skulle Mette Sørensdtr. Døsen være Bernt Nagels mor, Maren Ørbech bare stemor. De fleste av barna slo seg ned 44 i Bergen. Bernt Dominicus Nagel var født i Årdal ca 1670, ble gift med Karen Havritz 1698, fikk borgerbrev 1700, og drev som kjøpmann et par års tid. Den 19.mai 1702 brente Bergen. Tyskebryggen ble særlig hårdt rammet, og nettopp der hadde Bernt Nagel sin forretning. Konen lå nettopp da på barselseng. Det var bare såvidt Bernt fikk reddet konen og de to små barna sine. Huset og en varebeholdning til en verdi av 1800 rdlr. strøk med, og Bernt ble en fattig mann. Seinere heter det om ham: "bruger bonde hander, ringe vilchor." (*I 1708 kom han til Førde. O.Tj.*)

(65.) En bør ikke tro at de menn som bodde i Sjøahola sto på det samme sosiale trin. Mellom folk som Lars Klausen, Hans Findmand og Bernt Nagel på den ene siden og Reinert Olsen og Ole Olsen på den andre siden var det stor avstand. Bernt Nagel hørte til en av Bergens patrisierfamilier. Byborgerne regner seg sjøl og blir visstnok også av andre regnet som tilhørende de fornemme i bygden, især hvis deres hustruer og levemåte framhever seg framfor bøndenes. Sjøl en Ole Rognaldsen, som vel har levd på bondevise, har vel til sine tider pukket på at han var Bergens-borger.

Foran har jeg regnet opp de beboere i Sjøahola som jeg har funnet fra 1664 til ca 50 år framover. Nå skal jeg gjengi hva de gamle tingbøker har å fortelle om livet der nede. Det er ikke så mange tingbøker som nå er i behold. Man har sorenskriverens tingbøker fra 1681,1691 og 1692 samt for årene 1706-1714, og man har birkedommerens tingbøker for 1697, 1698 og 1699 og for årene 1717-1721. Det er det hele. Siden er det et hull til 1740.

xxx 0 xxx

Til vårtinget for Jølster mars 1681 hadde Borger Andersen Førde stevnet Lars Svidalsnes for en kvern som Lars hadde tatt i Førde, (66.) d.v.s. i Sjøahola, men som tilhørte Borger der hadde kjøpt den hos sin verbror, Morten Pedersen. Borger Andersen verdsatte kverna til 8 mark. Lars unnskyldte seg med at han hadde tinget en kvern hos Morten, og han hadde tatt kverna i den tro at den hørte Morten 45 til. Han ble dømt til å betale 8 mark og saksomkostninger.

xxx 0 xxx

Til høsttinget 1781 som holdtes i Naustdal, hadde fogden stevnet Hans Eterlien fordi han hadde forsømt å skyse Anders Fincke en gang denne reiste "i Majestætens Ærende." Hans

vedtok å bøte 1 mark sølv til kongen. Hva det var for et kongelig ærend Anders Fincke reiste i, får en ikke vite. Rimeligvis har det vært en eller annen offentlig forretning han skulle utføre for sin husbond, presten eller en annen embetsmann og da snarest fogden.

xxx 0 xxx

Til sommertinget juli 1691 hadde fogden stevnet Anders Olsen Ramstad for å ha vært i slagsmål med Ole Nilsen Grimeland første påskedag etter prekenen. Rognald Larsen Angedal forklarte at mens han påskedag etter prekenen satt inne hos sitt søskenbarn, Markus Gram, og snakket med ham, hørte han tumult utenfor. Han så ut og ble var Anders Olsen Ramstad og Ole Nilsen Grimeland komme rullende over hverandre nedover mot veggen, og "de have hinanden i Haaret," men om det var i vrede eller i spøk, visste ikke Rognald. Skafter Bendix Trulsen Hagen ga samme forklaring. Anders Olsen Ramstad sa at det var av skjemt han og Ole Grimeland brøtes, og at de ikke hadde noen ond mening med det. Anders ^(67.) Ramstad var "en ung frisk umyndig person som aldeles intet eiede." På kongens behag etterga fogden ham hans ringe forseelse mot en bot på 2 lodd sølv til en skremsel en annen gang. Ole Nilsen Grimeland hørte under Svanebirket og kunne således ikke dømmes av sorenskriveren.

xxx 0. xxx

Til sommertinget 1691 hadde Markus Gram stevnet Ole Salomonsen Aasen, fordi han i Markus's eget hus hadde overfalt ham og dratt ham i håret, slått istykker en dør og en lysestake og tatt et biksel fra ham. Ole Aasen møtte ikke, enda lensmann Ole Nilsen Sunde og skafter Bendiks Hagen bevitnet at han var lovlig stevnet. Ole Simonsen som hadde tjent hos Markus siste vinter, vitnet at Ole Aasen drukken var kommet inn til Markus og snakket tysk. Markus sa at han 46 ikke forsto tysk, men for vel med ham, siden han var drukken. Da Ole Aasen "vevete med adskillig drukken Snak," gikk vitnet ut. Da vitnet seinere kom inn igjen, holdt Markus og Ole Åsen på med å skue hverandre. Til slutt tok Markus ham og fikk lagt ham under seg opp mot sengen, og i det samme kom Ole Aasens fot bort i bordet, så en stake falt ned. Om staken gikk i stykker visste ikke vitnet. Et annet vitne, "Anders Hammer, Husmand og tilholdende i Førde" (d.v.s. Sjøahola), ga en liknende forklaring. Om bigslet og den knuste lysestaken og en knust dør får man intet vite. Markus ville føre flere vitner, og sorenskriveren gav ham utsettelse, skjønt saken "ikke syntes at være av noen verdi." Den finnes ikke seinere behandlet. I folkelisten av 1701 finnes oppført en Ole Salomonsen ^(68.) Aasen da 41 år gammel og skipstømmermann i Bergen. Det er vel han som ved denne leilighet var i kast med Markus. Det er et morsomt trekk som minner om "Jeppe på Bjerget" at Ole Aasen i sin drukkenskap lapser seg med å snakke tysk.

xxx 0 xxx

Til sommertinget 1691 var Markus Gram innstevnet i to saker. Av soldat Ole Olsen Skei, som tjente hos hr. Peder Finde, var han stevnet, fordi han i sitt eget hus hadde dratt kniv mot Ole og rispet ham i ansiktet. Anders Hornnes vitnet at en gang siste høst var han og Ole Skei bedne inn til Markus. Da de var kommet inn, tok Markus fram noen svinefötter "som var ganske salte efterdi de lå i Lage. "De krever øl," sa de da de så svineföttene, og Markus erklærte at han ville låne dem 6 skilling til "den første" kanne øl og lot øl hente. Markus's dreng og pike var også inne i stuen. Da Markus og hans gjester hadde sittet en stund og drukket, ble Markus som satt ovenfor bordet, fortrytelig på tjenestepiken, og aller best som de satt der, slo han øl av potten som han drakk av, forbi dem og hen på piken. Ole Skei satt fremmenfor bordet med hånden under kinnet, og han sa da til Markus at det skulle han ikke ha 47. gjort, men Markus svarte: "Hvad siger du, din Hundsvot," og tok så kniven som lå på bordet og la den bak staken for sin hånd. Da Ole Skei svarte at ^(69.) hundsvott kunne han sjøl være, grep Markus kniven, for opp fra bordet og fram på golvet og "skar med Kniven om sig og rispet Ole Skei i Pannen." Det skjedde i en sådan fart at Ole Skei, som ikke hadde sett Markus ta kniven i første øyeblikk trodde det var vitnet som hadde skåret ham. Vitnet som, hadde tatt lyset fra bordet og lyst bort på de to og sett den skade Ole Skei hadde fått i ansiktet, tok kniven som Markus holdt bak ryggen sin fra ham, og la den på bordet, og i det samme for Markus og Ole Skei i hårene på hverandre. Markus sa at han skjøttet lite om en soldat, og at han aktet ennå mindre om 10 rdlr., at han ville skjære kjeven opp på Ole og kalte ham en fant. Vitnet tok nå kniven til seg og beholdt den inntil han under sitt avhør i retten la den fram på tingbordet. Hva Anders Hornnes således hadde forklart ble stadfestet av det andre vitnet, Markus's daværende dreng, Ole Simonsen som også hadde vært vitne i den forrige sak. Dette vitnet føyde til at Markvard som var overstadig drukken, til Ole Skei's spørsmål om han ville bestå (*stå ved ?-O.Tj*) hva han hadde gjort og talt. Ole Skei som ikke hadde fått noe arr etter rispet, avga den erklæring at han ikke "stodefter" Markus. - Lovboken 6-7-15 lyder således: "Drager man Kniv til anden, endog han ^(70.) ingen Skade gjør dermed, bøde trende 5 Lod Sølv," og etter dette lovbud ble Markus dømt å betale 15 lodd sølv og saksomkostninger ½ rdlr. til Ole Skei. For skjellsordene mot Ole Skei ble han derimot frikjent, da de var falne "i Krohus hos ham selv." Lagretten bevitnet at Markus var en fattig mann, og på kongens vegne slo fogden boten til 8 lodd sølv. - Lovboken 6-21-1 bestemmer at når den som "i Krohus hadde overskjelt en anden ikke fastholdt Beskyldningen, når han blir stevnet for Retten, men erklærer påsagnet ugrundet så skulde han "findes sagesløs hjem." Det var i kraft av denne 48. lovbestemmelse at Markus slapp å bøte for sine skjellsord.

Også denne sak har et karakteristisk trekk. Tenk: Markvard trakterer med salte svinefötter som gir lyst på øl, og låner sine gjester 6 skilling til den første kanne.

xxx 0 xxx

I den andre saken som var anlagt mot Markus Gram ved sommertinget 1691, var Jon Buenes citant. Jons klagemål gikk ut på at Markus som hadde leid hans bybåt for 9 mark, hadde beholdt den lengere enn han skulle, fordi han var kommet opp i rettergang i Bergen som hadde holdt ham der i 3-4 uker. På den måte ble Jon hindret i å leie båten ut til andre. Markus gjorde noen innsigelser, fordi båten eller, som det heter, jektens seil og ^(71.) øvrige innventar ikke hadde vært ordentlig istand, så han hadde måttet legge til sine egne redskaper. Partene forliktes dog således at Markus gikk inn på å betale Jon ialt 13 mark "for Baadsleie og Ophold under Beslag i Bergen" innen 15 dager med 1 ort i omkostninger.

xxx 0 xxx

Til høsttinget oktbr. 1691 som holdtes på Sunde, hadde fogden på vegne av Hans Findmands enke og arvinger stevnet en del av hans debitorer i Førde etter hans bøker. Av rettsforhandlingene får en som før berørt et innblikk i hva slags varer det var han hadde kjøpt og solgt. Det gikk med saken således som det nåtildags går med saker av det slaget. Somme av debitorene erklærte seg å være ute av stand til å betale. Somme erkjente kravene, men andre benektet dem eller forlangte avslag, fordi de hadde motkrav eller hadde gjort avbetalinger. Salomon Aasen forlangte avslag, stort 1 rdlr. som han sa resterte på en skipskiste til Christian Larsen, som jeg antar var Findmands stesønn. Erik Buenes ville ha avkortet 4 mark 8 skilling for 8 dagers arbeid på en brygge under et naust. Enken Siri Vie som var avkrevd 5 rdlr. 1 mark 15 skilling "Mødte og med grædende Taarer beklagede ikke med Rette at være saa meget skyldig, men tilbød med det gode at betale 2 rdlr, mere vidste hun sig ^{49.} ikke at skylse" - og såvidt jeg kan se, ble hun kun tilpliktet å betale dette mindre beløp.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1691 var Markus Gram stevnet av sitt søskenbarn, ^(72.) Rognald Larsen Angedal, fordi han ikke vilde gi Rognald kjøpebrev eller skjøte på ½ laup av Angedal, som Rognald brukte, uaktet han hadde fått den avtalte betaling, 31 rdlr. for jordparten. Markus erkjente at han av sin morfar, Lars Rognaldsen Furebø hadde fått 30 rdlr. og dessuten en vær og en voksen geit for 1 rdlr. De 30 rdlr. hadde han "etter sin Farbroders Tilskyndelse igjen laant sin Broder Hans Gram, som er uvis igjen at få hos." For resten påsto han at da han i 1688 solgte den halve laup "ikke var fast 20 Aar." For å føre bevis for det fikk han saken utsatt, men den ble ikke behandlet seinere, i all fall ikke i 1692. Etter folkelisten av 1701 skulle Markus være født 1663 og altså 25 år i 1688, og hans påstand om å ha vært umyndig da han solgte, var rimeligvis utflukter. Rognald Angedal ble eier av gårdparten, og det er en sønnesønn av hans sønnesønns sønnesønn som eier gården den dag idag. Denne sak viser oss at Markus's mor tilhørte den vidt

forgreinte Furebø-slekt der kan følges over 300 år tilbake i tiden. Saken viser dessuten at Markus må ha hatt en farbror her fra bygden. Måskje var "Rasmus Sadelmager" som før er nevnt, dennes farbror.

xxx 0 xxx

Ved høsttinget 23.oktober 1691 for Jølster ble behandlet en del saker mot sal. Hans Findmands debitorer der oppe. Av jølstringene har ^(73.) saktens de fleste hatt sin handel i Fødre, men de øverst boende i Nordfjord.

xxx 0 xxx

I sorenskriverens tingbøker fra 1681, 1691 og 1692 har jeg ikke funnet mer om folk og forhold i Sjøahola. Så har vi birkedommerens tingbøker fra 1697, 1698 og 1699. 50. Da Førde gård og følgelig også Sjøahola hørte under sorenskriveren, kan en ikke i birkedommerens tingbøker finne noen sak anlagt mot noen av Sjøaholas beboere, men for såvidt noen av disse hadde sak å føre mot folk som svarte til birkeretten eller hørte under birkedommeren, skulle saken finnes i denne tingbok. Det finnes noen slike saker.

xxx 0 xxx

Til birketinget 19.juli 1697 på Naustdal, hadde Markus Gram påstevnet to saker mot Erik Grimeland - vissnok den Erik Gregoriussen Grimeland som finnes oppført på folkelisten for 1701 og da var 63 år gammel.

For det første hadde Markus stevnet ham for ei ku som Erik skulle foret for ham vinteren forut, men som var død. Erik påsto at kua var død av sott, og førte som vitner noen naboer som bekrefter hans utsagn. Han ble derfor frifunnet.

I den andre saken hadde Markus stevnet Erik for en sølvbeslått bolle, som Erik hadde i sitt verje. Markus hadde mistet en bolle en tid forut, og det kunne - tenkte han - være den samme som Erik nå hadde. Han ville dog ikke sikte Erik for noe ulovlig. Markus ba bollen framvist, ^(74.) men Erik mente meget forstandig, at Markus måtte beskrive bollens utseende før han kunne fordre den framvist. "Dette visste Markus ikke å forklare. Markus fikk saken utsatt, men gjorde, så vidt en kan se ikke noe mer med saken.

xxx 0 xxx

Til birketinget på Naustdal 30.juni 1698 hadde Anders Fincke stevnet Jens Fengestad for Gjeld 7½ Mark, som opprinnelig skyldtes til Finckes formann - det vil si hans formann i ekteskapet Hans Findmand. Jens møtte ikke og ble på høsttinget dømt til å betale beløpet, med omkostninger.

xxx 0 xxx

Til birketinget på Naustdal 30.juni 1698 hadde Anders Fincke stevnet Mikkel Kjeldsen Bruland som hadde tilsagt ham tjeneste i 2 år, men ikke innfunnet seg, enda han hadde fått 28 skilling i festepenger. Fincke forklarte at de var blitt enige om at Mikkel skulle ha 2½ rdlr i lønn og klær: en kjole, et par bukser, en skjorte, en halv hud til sko samt hoser. Mikkel møtte og erkjente å ha fått de 28 skilling og en alen tobakk "på det han skulde tjene hos Fincke i 2 Aar," men at de var forlikte om lønn og klær, nektet han. Det var 51. også, sa Mikkel, "kun en Gang han havde tilsagt Fincke sin Tjæneste, nemlig på Herland 1696." Saken ble behandlet på to ting, nemlig november 1698 og mars 1699. Lensmann Sjur Jensen Vie vitnet at han etter Finckes anmodning våren 1697 hadde vært hos Mikkel og spurt ham hvorfor han ikke kom i tjenesten, og at Mikkel da hadde svart: "Jeg slipper ei i år, men et andet Aar skal jeg komme til ham." Og ^(75.) Bernt Pedersen Hafstads kone, Anne Piil(?), kunne vitne, at Mikkel hadde bedt henne fare over til Fincke og legge et godt ord inn for ham at han måtte slippe det året for den tjeneste han hadde tilsagt ham, så skulle han komme i tjeneste hos ham et annet år. Retten satte en "fullkommen Bondekarls" lønn, klær ibereknnet til 6 rdlr. og dømte 3.mars 1699 Mikkel å betale festepengene tilbake og dessuten ¼ års lønn for hvert år, eller tilsammen 3 rdlr. og dertil saksomkostninger. - Samme Mikkel Bruland ble året etter dømt å bøte 4 ½ lodd sølv, fordi han hadde fått en sønn for tidlig med sin festekvinne, Mildrid Borgersdtr.

xxx 0 xxx

Til Birketinget Novbr. 1698 var det at Markus Gram – saaledes som før fortalt – for arvingene etter Rognald Endresen i Sjøaholen hadde stevnt Rognalds debitorer, for hva de skyldte etter hans Regnskabsbog.

xxx 0 xxx

Ved samme Birketing irettesførtes en injuriersak, anlagt av Gunnar og Lars Holsen mot Anders Andersen Indre Erdal eller nå Erdalsdal. Skjellsmålet forefalt inne hos Markus Gram. Sakens sammenheng er sådant En 8-14 dager før St.Hans hadde Anders Indre Erdal vært i prestegården hos prosten, hr. Henrik Finde og var det blitt traktert med brennevin og "3 Sølvkander Øl." Hva der ga anledning til dette rikelige traktement og til at sølvkannen kom fram, får en ikke vite. Da Anders forlot prestegården, gikk han til Sjøen og traff der Ole Larsen Slåtten, som han tok med seg inn til Markus Gram, og der drakk de 5 potter øl sammen. Lars Holsens kone kom også inn, og med henne kom da Anders i samtale. Under samtalen beskyldte han hennes bror, Gunnar Lassesen Holsen, for å stå i utillatelig forhold til Anders's kone. ^(76.) Fornærmet over dette på brorens vegne skjøt Lars Holsens kone de tilstedeværende til vitne på Anders's ord og bad ham ryke djevelen i vold, og til det svarte Anders 52. : "Ryk du Djevelen i Vold, Din Tik, Din Rendetæve." For dette var det Anders Erdal ble stevnet av Gunder Holsen på

egne og av Lars Holsen på konens vegne. Det opplyses at Anders Erdal som var en mann på omkring 40 år, var overstadig drukken. Han var en gang, het det, faren utfor et fjell og hadde forslått seg i hodet, og Vorfruedag 1697 var det over Indre Erdal gått et sneskred som drepte eller lemlestet flere mennesker, og Anders sjøl var blitt "ganske forknust i Hoved og Lemmer." Siden disse uhell, ble det forklart, visste Anders lite eller intet om seg sjøl når han fikk en drikk øl i hodet. - Ved tinget november 1698 møtte ikke Anders sjøl, men på hans vegne svogeren, Johannes Erdal. Neste ting møtte han personlig. Han unnskyldte seg med at han formedels sin drukne tilstand ikke visste av å ha uttalt de påklagde ord og avga den erklæring at han ikke visste annet enn ærlig og sømmelig om de fornærmene, og at han altså ingen grunn hadde hatt til å uttale seg således som han i sin drukkenskap hadde gjort. Hermed ble saken forlikt.

Saken fikk en liten avlegger. Da Gunnar Holsen på (77.) novembertinget 1698 sto for retten og førte sin sak mot Anders Erdal, sa Ole Rotenes, som var drukken, til ham: "Du var verd å Kagstryges." Gunder fikk lagrettens bevitnelse om det passerte innført i tingboken og stevnet Ole Rotenes. De forliktes siden, men Ole måtte bøte 3 lodd sølv til herskapet, d.v.s. Svanebirkets eier, som hadde sakefallsretten. At folk var drukne på tinget og endog i sådan tilstand ville føre sin sak, hendte ikke sjelden. På det samme novemberting 1698 vilde den foran nevnte Jon Buenes iretteføre en sak, men var så beskjenkt og drukken at han "ei beskedelig sin Sag kunde udføre," så han for denne gang ble utvist. At han ble mulktet hører vi ikke noe om.

xxx 0 xxx

Nå er det et tidsrom på 6 år hvori det intet er å fortelle fra Sjøahola, fordi tingbøkene er borte. Men for årene 1706-1714 er 53 sorenskriverens tingbøker i behold og gir oss anledning til å fornye bekjendskapet med folkene i Sjøahola.

xxx 0 xxx

Den 12.april 1706 ble det tinglest en obligasjon, datert Bergen 10.oktober 1705. Ved den pantsatte Markus Gram til Mikkel Busk, Bergen, for 79 rdlr. "sine iboende Huse samt andre sine rørlige og urørlige Midler." De 79 rdlr. ses å være forstrakt Markus "til hans Handels Fortsættelse."

xxx 0 xxx

På samme ting april 1706 lot Anders Fincke opplese en kopi av et kongebrev, datert Kjøbenhavn 28.november 1705, som var sendt ham fra stiftamtman Vilhelm de Tønsberg i Bergen. I brevet befales stiftamtmannen å "beskytte og håndheve" Fincke ved alle de friheter som etter de (78.) kongelige forordninger tilkommer gjestgiveren, - og i forbindelse dermed lestes også stiftamtmannens ærende i samme anledning, datert Bergen 16.des. 1705, der visstnok har

vært rettet til fogden og lensmannen. Fincke har funnet at andre gikk ham i næringen og har i den anledning seg til ingen ringere en sjølve kongen. Hvem Finckes konkurrent var, vil vi se seinere.

xxx 0 xxx

Til samme tid hadde Barbro Piil, boende i Førde (Sjøahola) stevnet Markus Gram for skjelleri og slagsmål. Barbro forklarte i Retten at Barbro hadde skjelt henne for en "Allemands-Hore." Til det svarte Markus at det sies så av alle, og bad den tilstedeværende tingalmue gi tilkjenne om ikke også de hadde hørt det. Disse uttalelser av Markus bad Barbra måtte "tegnes," og det vil saktens si innføres i tingboken. Om legemsfornærmelsene forklarte Anders Finckes tjenestepike, Marthe Eriksdtr., som vitne at hun en søndag så at Markus slo Barbra et slag nedenfor hennes (antakelig vitnets) husbonds dør. En ung jente, Ragnild Andersdtr., forklarte, at hun samme søndag hadde sett Markus slå Barbra 3 slag, det ene etter det andre. Ragnild var etter eget oppgivende bare 14 år og kunne derfor ikke edfestes. ^{54.} Da Markvard etter disse vitners avhør bad Barbro om forlatelse, for hva han i ord og gjerning hadde forsett seg mot henne og lovte henne 3 mark i saksomkostninger, ^(79.) tilga hun ham. Han lovte heretter ikke å la seg finne i noen ufinhet mot henne. Gjorde han det, skulle denne sak stå åpen. De håndtokes deretter på dette forlik. Sakefallsforpakteren, Nils Jakobsen Rentz's fullmektig, påsto at Markus skulle bøte etter loven for slagsmål, men da kun ett lovlig vitne var ført i saken, ble den utsatt, og seinere hører en ikke mere om den.

Den her omhandlede Barbro Piil, som hadde et uekte barn, Pernille Rasmusdtr., ble gift med Sjur Abrahamsen Mo. Hun var søster av den før leilighetsvis nevnte Anne Piil, som var gift med Bernt Pedersen Hafstad, som seinere kom til Bruland. En tredje søster Nelle Piil oppholdt seg også en tid her i bygden. Hvorledes disse tre søstrene kom til å ta opphold her, kan jeg ikke si, men det forekommer meg sannsynlig at deslike fremmede elementer hin tid er kommet inn i bygden ved å ta kondisjon hos handelsmenn eller gjestgivere i Sjøahola, kanskje også hos prestene. De tre søstre var døtre av en Jochum Piil fra Meklenburg, som i 1660 ble innskrevet i Bergens Borgerbok.

xxx 0 xxx

Til høsttinget november 1706, som ble holdt på Kusli, hadde "Villum Berntsens Kvinde," Lisbeth, stevnet Ole Rognaldsen Hornnes, fordi han hadde lovt henne bybåten sin og på forhånd mottatt 5 mark 3 skilling, men da hun etter avtalen skulle hente båten, hadde hun leid den bort til en annen, så "hendes Gods blev liggende hende til Skade." ^(80.) Innstevnte møtte ikke, og saken ble utsatt til neste ting, men en hører ikke mer til den seinere.

Uttrykket "Villum Berntsens Kvinde" tyder på at mannen levde ennå, men i 1707 var han død, for da kaltes Lisbeth "sal. Sergeant Villum Berntsens."

55.**xxx 0 xxx**

På samme høstting 1706 ble det av tingalmuen bevitnet at "Markus Gram der tilforn haver været som en Strandsidder, men er en udborget Fattigmand." Samtidig bevitnet almuen at det i bygden 1704 ikke hadde vært andre husmenn som formådde 3 mark i husmanns-skatt enn Mikkel Hundvedbakken og Ole Reinen. Disse opplysninger ble gitt i anledning av noen antegnelser til avdøde fogd Jens Tøgersen Rosenbergs reknskap for 1704. (*Rosenberg må altså være død i tiden mellom 1704 og 1706. - O.Tj.*)

xxx 0 xxx

Til vårtinget i februar 1707 hadde Odjer Pedersen Angedal stevnet Ole Kvaal, fordi Ole hadde tatt en kniv fra ham og talt usømmelige ord om ham og hans barn. Scenen for begivenhetene var Lisbeths stue i Sjøahola. Peder Siursen i tjeneste hos sokneprest Hanning forklarte at tienden i Førde tokes, var han inne i Lisbeths stue, hvor også partene var. Odjer og Ole var først sammen i ordkjævl, og så tok Odjer Ole i skjegget med begge hender. Ole sa at man ikke således skulle ta en mann i skjegget, og at hans skjegg var ærlig. Ole fikk løst Odjers hånd og skjøt til provs om det forefalne. Litt etter tok Odjer opp kniven sin og skar et stykke tobakk til vitnet og et annet stykke til Anders Olsen Hafstad, for at de kunne få seg en pipe, og da han la (81.) kniven fra seg, tok Ole den og skjøt til provs at Odjer hadde dratt kniven mot ham. Dette forholdt seg ikke så, sier vitnet, for Odjer ville bare skjære tobakk med kniven. Ole sa også til Odjer: "Dine Børn er Tyve," Om den uttalelse skjøt Odjer til provs. Det annet vitne, Anders Olsen Hafstad, ga samme forklaring. I retten anførte Ole Kvaal at han med sin tyvsiktelse ikke hadde tenkt på andre enn Odjers barn hans datter Mildrid og hennes mann, Ole Nilsen Grimeland, som var "overbevist" om å ha stjålet bukker både fra ham og andre. Partene forliktes og "ettergav hinander deres Sag." Odjer ble dømt til en bot på 6 lodd sølv for "Hår greb" og Ole for skjellsord 4 lodd sølv. 56.

Til samme ting februar 1707 hadde gjestgiver Anders Fincke stevnet Lisbeth, sal. sersjant Villum Berntsen, fordi hun gjorde inngrep i hans gjestgivernæring til tross for kongens befaling og til tross for stiftsamtmannes ordre til fogden om å påse at ingen gjorde ham "Indpas" (*inngrep-innblanding-hindring- O.Tj.*) ved å selge øl, brennevin og tobakk. Fincke la fram de påberopte brev - de samme som han hadde latt tinglese april 1706. Lisbeth møtte og benektet å ha gjort Fincke noe innpass. Hun solgte ikke noe, men "hendes Kjøbmænd, hun havde med, "kunne hun skjenke en pott øl. Hun hindret heller ikke noen fremmed som kom reisende, fra å ta losji hos Fincke. Tingalmuen tok parti for Lisbeth. De klagde over at Fincke ikke holdt sådant øl som de kunne ha godt av eller varmt hus for dem, mens de hos Lisbeth fikk både varmt hus og "vederfores mange andre gode Velgjerninger med deres Gods at tage i Forvaring og i mange

andre Måder." Fogdens fullmektig, Nils Rentz (82.) påsto ikke noen straff over Lisbeth, men tilholdt henne kun å avholde seg fra å gjøre gjesrtiveren innpass mot kongens og øvrighetens befaling, og sådan ble også dommen, dog med trussel om straff hvis hun seinere gikk Finckes rettigheter for nær.

xxx 0 xxx

Til samme ting 17.februar 1707 hadde Lisbeth, sal. Villum Berntsens stevnet Thore Jakobsen Botnen, fordi han ved sistledne påsketid i hennes eget hus hadde overfalt henne med skjellsord. Kristi Ellefsdtr. som hadde sitt tilhold hos Lisbeth, og Anders Olsen Kusli, en sønn av lensm. Ole Andersen Kusli, bevitnet at "Thore til angitt tid og sted hadde kalt henne en "Taske." Thore, en mann på ca 60 år, unnskyldte seg med at han hadde vært drukken og ba Lisbeth om forlatelse, hvoretter hun tilgav ham. Med sakefallsforpakteren ble han enig om å bøte 1 rdlr for sin drukkenskapsforseelse.

xxx 0 xxx

Framdeles til samme sommerting hadde Markus Gram stevnet husmann Ole Olsen Ryggen for 1 rdlr. Markus hadde hatt til gode 57 for 6 våger korn hos Ole Ryggens verfar, Ole Ramstad, og hadde på skiftet etter denne fått ei ku som utlegg for sitt krav. Denne kua hadde Ole Ramstads sønn, Anders Ramstad, og Ole Ryggen slaktet og delt seg imellom. Av Anders Ramstad hadde Markus fått 1 rdlr., og nå ville ha det samme hos den andre. Ole Ryggen anførte at han hadde hatt penger tilgode hos sin verfar, og at han ville ha den halve kua som betaling herfor, men da kua var utlagt til Markus, dømte sorenskriveren Ole Ryggen til å betale den påsøkte 1 rdlr og 2 mark i saksomkostninger.

xxx 0 xxx

(83.) Juli 1707 ble det holdt sommerting på Kuslien. Under behandlingen av en sak nevnes leilighetsvis Lisbeth, sal. Villum Berntsens, hennes sønn Hans Jørgen - den seinere gjestgiver Hans Jørgen Bundt og hennes datter, Karen Villumsdtr.

xxx 0 xxx

Til samme sommerting 1707 hadde Jon Vie - visstnok sønn av avdøde lensmann Sjur Jensen Vie - stevnet Markus Gram, fordi Markus hadde slått ham tre "Nævehug." dratt ham i håret, truet ham med en øks, hugd av ett eller to band på ei tønne som hørte Jon til, og endelig gjentatte ganger slått etter ham med ei vedskie hvorav bare det ene slaget traff. Markus møtte ikke, men lensmann Ole Andersen Kusli og skaffer Bendix Hagen bevitnet at stevningen var lovlig forkynt for hans kone. - Vitnet, Sjur Andersen der holdt til hos Borger Andersen Førde eller Sjøahola framstilte saken således: Jon Vie hadde lånt en tønne til Johannes Kvaal og i vår før såtid, så Jon tønna ligge under trappen nede ved Sjøen hos Markus. Da Jon ville ta tønna, som

han kjente igjen, kom Markus ned, og sa at tønna var hans, og at Jon ikke fikk den med mindre han betalte 1 mark for den. Jon svarte at han ikke kunne betale sin egen tønne, og tok den "for at bære den hen på Slæden at have til Byen med sig." Jon hadde en øks under armen, og den tok Markus og hugg med den 2 band av tønna. Jon fikk tatt øksen tilbake fra Markus og kastet den 58. bort, og dermed så tok Markus Jon i håret og ga ham 3 nevedasker bak i nakken. Da Jon som ikke vørte Markus, igjen sa at det var første gang han var overfalt og slått på denne måten, svarte (84.) Markus at hvis det var så, da hadde han fått alt for lite og skulle få mer en annen gang. Vitnet så også at Markus slo etter Jon med en - vedskie, men Markus's kone hindret slagene så at Jon bare en gang truffet over akslene. Det annet vitne, Jeremias Olsen Kvamsaas, ga samme forklaring. Saken utsattes til høsttinget, og der møtte Markus. Da Jon på spørsmålet om hva han krevde i skadegjeld og omkostninger, hadde svart at han ikke kunne være nøgd med mindre enn 1 rdlr., ble Markus dømt til å betale ham dette beløp og dessuten å betale til kongen trende 6 lodd sølv i slagsmålsbøter, altså 18 lod sølv eller 9 rdlr.

xxx 0 xxx

Til sommertinget juli 1708 på Kusli hadde Erik Grimeland stevnet Markvard Rognaldsen Sunde, fordi Markvard skulle ha slått ham og dratt ham i hår og skjegg. Skueplassen er Markvard Grams stue. Josef Bruland vitnet: Da han ved sommermåls tid nå sist kom inn til Markvard Gram, hørte han at partene kjeklet og at Erik skjelte Markus enten for en skjelm eller en løgner. Han så også at de hadde fatt i hverandre, "så de var kommet på knærne med hinanden," Josef ba Markvard gå med seg, og Markvard fulgte ham straks, og da de var kommet ut, kom Erik etter og sa: "Spyt mig i Røven!" Da Josef fikk Markvard videre med sig, "av til Grinden, kom Erik løpende efter op til ham om Grinden." Mer kunne ikke Josef erindre, da han var helt drukken. Erik ville stevne flere vitner og fikk saken utsatt, men kan ikke sees å ha gjort mer (85.) med saken. Markvard Sunde var sønn av Markus Grams søskenbarn, Rognald Larsen Angedal.

xxx 0 xxx

Ved samme sommerting 1708 ble det behandlet en sak anlagt av Alexander Olsen Furebø mot soldat Jens Olsen Grimsæter 59. for slagsmål. Scenen er denne gang gjestgiver Anders Finckes hus. Knut Kusli forklarte at en gang han var kommet inn i "Boden under Finckes Hus i Førde," så han at en sjømann fra Naustdal gikk hardt inn på Alexander Furebø og ville i klammeri med ham. Da det var blitt til alvor med dem, og de kom mot døren med hverandre, trådte Knut til for å skille dem at. Han så da at Jens Grimsæter (som altså må ha tatt parti med sjømannen) hadde fått tak i kluten som Alexander hadde to ganger rundt halsen. Knut ville løse Jens's hånd, men holdt så fast at Alexander ropte at de skulle ta en kniv og skjære sund halskluten, som strammet hardt om halsen. Da man endelig fikk kluten løs, grep Alexander Jens i

håret, men så ble de skilt at. - Jens Grimsæter nektet ikke at han hadde tatt Alekander i halskluten og i kjolen hans, men han påsto at Alexander først hadde tatt han i håret. - For Alexander, som ikke var mer enn 19 a 20 år gammel, møtte hans far, klokker Ole Larsen Furebø, i retten. Klokkeren fikk saken utsatt for å føre nok et vitne, men saken ble ikke behandlet seinere. Jens Grimsæter var gift og ca 37 år gammel.

xxx 0 xxx

Til vårtinget på Kusli mars 1709 lot Monseigneur Bernt Nagel lagretten og tingalmuen tilspørre hvor lenge det var hans faster, ^(86.) sal. Anne Nagel med hennes to menn, Hans Findmand og Anders Fincke, hadde bodd og handlet i Førde, og fikk til svar "at hun med hendes to Menn hadde bodd og handlet i Førde over 30 år." Anne Nagel kan ikke før tidligst 1684 være blitt gift med Hans Findmand, og det var således ikke 30 år, siden hun kom til Sjøahola, men regner en fra den tid Findmand begynte sin virksomhet, er svaret antakelig riktig. Framdeles spurte Nagel almuen om den ikke visste at på samme sted hvor hans faster hadde handlet og bodd, hadde der alltid vært en liten handelsplass eller kremmerleie, og til det ble det svart "at de ei andet kunde mindes end Førde jo stedse havde været en liden Handelsplads." Dessuten uttalte de ønsket 60. om at det framdeles "måtte komme en god og ærlig Mand, som dem i deres Nød Våren såvelsom andre nødtrengende Tider kunde assistere med hvad behøvedes til nødtørftige Underholdning samt til Skatters og Soldaternes Urdeningspenge, særskilt når Almuen ei så hastig kan komme til Bergen. med deres Varer." Nagel utba seg en utskrift av tingboken av denne forhandling.

Det er ikke vanskelig å forstå hva Bernt Nagel tilsiktet med sine spørsmål. Anne Nagel var død, likeså hennes mann, Anders Fincke, i 1708, og Nagel ville ha kremmerleiet etter dem. Etter privilegiene for Bergen av 29.april 1702 skulle de nødvendige kremmerleier opprettholdes, især de som var over 30 år gamle. Man forstår også at Nagel kunne finne det tjenlig å opplyse om sitt slektskap ^(87.) eller svogerskap med de tidligere besittere av handelsstedet. Bernt Nagel oppnådde sin hensikt. I 1710 fikk han nemlig bevilling på kremmerleiet, og 1719 fikk han også gjestgiverbevilling.

xxx 0 xxx.

Ved høsttinget på Kusli oktbr. 1709 lot Hans Jørgen Bundt tinglese sin gjestgiverbevilling, utferdiget 19.januar 1709 av stiftamtmann Vilhelm de Tønsberg.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1709 ble Borger Andersen Førde stevnet for ulovlig ølsalg av den nye gjestgiveren som påberopte seg sitt gjestgiverbrev og et forbud som var gjort av fogden. Borger fikk ingen straff, men ble kun "tilholdt ikke at holde ulovligt Ølsalg som kan være den

beskikkede Gjestgiver til prejudise (rettstap såfremt han vil undgå Straff og at Varene forbydes."

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1709 hadde Karen Villumsdtr.(utvilsomt en datter av avdøde sersjant Villum Berntsen Rosendal og Lisbeth) stevnet Barbra Piil på Mo, fordi Barbro i kirken skammelig hadde overskjelt henne. Da hverken Barbro eller vitnet møtte, ble saken utsatt til vårtinget 31.januar 1710. Mikkel Hundvedbakkens kone hadde 61. en prekendag i Førde kirke sett at Karen kom inn i kirken og gikk inn i en stol tilhørende salig prostinne Maren Finde. Barbro satt i stolen før, og da Karen satte seg utenfor henne, sa Barbro: "Skal du som et Skitsvosse (*utydelig skrevet-O,Tj.*) sitde udenfor mig," reiste seg opp og skuvde til Karen. De løp begge ut av stolen, men da Karen var gått, gikk Barbro inn igjen. Dette vitnesbyrd ble båret fram i retten av Mikkel Hundvedbakken på hans kones vegne. Ole Solem vitnet at han ^(88.) så partenes strid i stolen under prekenen, men han kunne ikke høre de ord som falt mellom dem. Saken ble atter utsatt med pålegg til Barbro å møte på neste ting, såframt hun ikke ville straffes for de ærerørige ord hun hadde brukt mot Karen Villumsdtr. Saken kan dog ikke finnes å være behandlet seinere.

xxx 0 xxx

Ved samme høstting erklærte almuen at der i Førde ei var flere husmenn enn Ole Reinen og Mikkel Hundvedbakken som formådde å betale skatt til kongen.

xxx 0 xxx

Til vårtinget 31.januar 1710 på Kuslien hadde Erik Grimeland stevnet Jens Grimeland til å høre noen vitner. Vitnene bodde ikke på Svanegodsets gårder og måtte derfor avhøres hos sorenskriveren enda hovedsaken og partene hørte under birketinget. Saken galdt kjevleri og slagsmål nede i Sjøahola. Vitneforklaringen er så ugreit gjengitt i tingboken at det ikke er lett å få tak i sammenhengen, eller få på det rene i hvilken orden de forskjellige opptrinn fulgte på hverandre. Så meget ser en dog tydelig at det har gått overmåte varmt og livlig til.

Markus Gram eller som han her kalles, Markus Malers kone forklarte at Erik og Jens var i kjevleri ute på marken, og da de derpå kom inn i hennes stue, holdt de atter på komme i klammeri med hverandre, men det ble hindret av godtfolk. Man fikk nemlig Erik på dør, og da Jens ville etter ham ut gjennom vinduet, ble han stoppet. Et annet vitne, Sofie Siursdtr., hvis prov ble båret fram ^(89.) i retten 62. av Ole Rognaldsen Hornnes, hadde sett Markus Grams pike tappe en potte øl til Erik og Jens, men hadde ikke hørt noen tvist mellom dem, eller sett at Jens ville ut gjennom vinduet. Et tredje vitne, Iver Olsen, som tjente i prestegården, forklarte: Han var sendt til Sjøen i et ærend for sin husbond, og hørte her at Jens, som red på sin hest, sa til Erik: "Kom, Grande, vi skal reise i Selskab." Erik sa: "Rid du kun i Forveien." I det samme løftet Jens halen

opp på sin hest og sa: "Se Speielen." Til det svarte Erik: "Der ser i, Godtfolk, at han greier halen til mig." Jens vendte nå sin hest, steg av den og løp med vred Hu til Erik, men ble hindret, så intet klammeri oppsto. Etter å ha gjengitt en ytring av Jens som jeg ikke forstår, sluttet vitnet med å si: "Han så de var sammen i slagsmål, men hvem der begynte, visste han ikke, men Jens skulde have fået de meste hug." Et fjerde vitne, Ole Skei, forklarte: "Han havde seet Jens løfte Hestehalen op og hørt ham sige til Erik: "Har du fået lidt Drikke, så drikk nu." Da Ole Tefre og Erik deretter gikk oppover mot ledet og Jens kom mot dem, sa Ole Tefre: "Jens, gå fra os, du er verd en Djevel." Derpå kom Ole Tefre og Jens opp å slåss. Et lite stykke derfra, og etter at Jens og Ole var skilt, møtte Jens Erik Grimeland hverandre, og da slo Jens Erik overende over noen stokker, tok ham i håret og skjegg og trakka ham på brystet. Det femte og siste vitnet, Lars Kusli, forklarte å ha sett Erik og Jens sammen i slagsmål, og at Jens skudde Erik overende og trakka ham på brystet. (90.) Hadde birkedommerens tingbok for 1710 vært i behold, hadde vi rimeligvis fått bedre greie på saken. Hvis der er gått dom i saken, måtte den nemlig finnes der. Grimelandsmennene ved den tid var overmåte stridbare og hadde i årene 1717-1721 en mengde prosesser med hverandre.

xxx 0 xxx

Til samme ting januar 1710 hadde Jens Grimeland stevnet Lars Holsen, fordi Lars skulle ha skjelt ham for en morder. Anne 63 Reinen vitnet at hun ved Sjøen hadde hørt Jens si til Lars: "Du er en Prakker og en Opsnapper," og til det svarte Lars: "Jeg er ingen Morder, som du er." Kirst Reinen hadde sett Jens og Lars ved Sjøen, og som hun kom gående, hørte hun Lars si til Jens: "Jeg er ingen Morder som du er." Lars Holsen unnskyldte seg med drukkenskap. Han tilbakekalte beskyldningene, da han ikke visste annet av Jens enn alt godt, og bad om forlatelse. I henhold til lovboken 6-21-1 og formedelst drukkenskap ble han frifunnet.

xxx 0 xxx

Til samme ting hadde Markus Gram eller Markus Maler som han her kalles, påstevnet 5 gjeldssaker.

Ole Ryggen hadde han stevnet for 1 rdlr. Ole nektet å skylde noe, men da Markus med ed bekreftet kravets riktighet, ble Ole dømt til å betale.

Dessuten hadde Markus stevnet Ole Larsen (muligens klokkeren på Furebø) for 4 rdlr. 4 mark, Anders Ramstad for 1 rdlr. 1 mark 6 skilling for noe høy han skulle ha tatt bort, Anders Hornnes for 5 rdlr. 5 mark 6 skilling (91.) og Erik Hornnes for 1 rdlr. 2 mark 11 skilling. Ingen av disse 4 innstevnte møtte, og alle sakene ble derfor utsatt. Såvidt jeg kan se, er de ikke seinere blitt behandlet.

xxx 0 xxx

Til sommertinget juli 1710 på Kusli var gjestgiver Hans Jørgen Bundt stevnet av Magnus Schjøtt i Bergen for gjeld, etter bevis 10 rdlr. Han dømtes til å betale beløpet med 4 mark i omkostninger.

xxx 0 xxx

Til samme ting var Hans Jørgen Bundt stevnet av Ole Solem "fordi han havde grebet gevaltig (*med vold.0.Tj.*) en Mark Tobak fra ham." Lars Kusli og Sjur Aasen vitnet at Ole Solem var kommet inn i Hans Jørgens hus "havende med sig" en mark tobakk, hvorav han gav Lars Kusli et stykke. I det samme kom Hans Jørgen og sa: "Jeg tager tobakken på en Ret." Saken ble utsatt, men ble ikke seinere behandlet. Som gjestgiver hadde Hans Jørgen rett til å 64 selge tobakk, og han må vel ha trodd at Ole Solem hadde kjøpt tobakken av folk som ikke hadde rett til å selge, og tok tobakken for å sikre seg bevis.

xxx 0 xxx

Ved tingene 1710 gikk der en sak mot Thore Jakobsen Botnen, anlagt av Rasmus Nilsen Refsdal for æresfornærmelser. De hadde en gang om våren samme år sittet sammen inne i Berte Naustdals stue og drukket, og da hadde Tore kalt Rasmus en skjelm og en landsens forræder. Ved høsttinget 1710 møtte Hans Jørgen Bundt for Thore i denne sak. Den endte med at Thore gjorde avbikt og i henhold til lovboken 6-21-1 ble han forøvrig frikjent. - Det ser ut til at Hans Jørgen Bundt også ellers har vært en slags juridisk konsulent for folk.

xxx 0 xxx

Ved høsttinget oktober 1710 ble også behandlet en sak, anlagt av Hans ^(92.) Jørgen Bundt mot Bernt Nagel. Hans Jørgen hadde allerede til januartinget stevnet Nagel, fordi denne - så heter det i tingboken - i Hans Jørgens hus hadde skjelt og overfalt ham. Da Nagel ikke møtte den gang, var saken blitt utsatt, og nå på høsttinget ble den atter lagt fram etter stevnemålet. Hans Jørgen la fram et innlegg. Men Nagel ville før han innlot seg på å svare i saken, nøyaktig vite hvorledes han var blitt stevnet forrige gang. Kallsmennene, Lars Kusli og Bendix Skaffer forklarte da at til januartinget var Nagel stevnet "for han skulde have begaaet Vold i Hans Jørgens Hus, så og for Husfred item for at have været tyrannisk mod hans Kone." Lensmannen, Ole Andersen Kusli, og Bendix Skaffer, der hadde innkalt Nagel til høsttinget, forklarte at de hadde stevnet ham for "Husvold han gjorde i Hans Jørgens Hus og fordi han havde slået hans Kone," og til prov herom hadde de stevnet Karen Hafriids og Nille Piil. Etter at Nagel hadde erklært at han ikke vilde svare til dette siste stevnemålet, begjærte Hans Jørgen at Ole Reinen og Ole Eikeland måtte bli avhørt om hva Nille Piil 65 hadde å forklare i saken. Nagel protesterte mot det og mente at Nelle personlig måtte avgi sitt vitnesbyrd, som for lengst kunne ha vært innhentet og ennå kan innhentes fra Bergen. "Hun kom desuden med Uvenskap av sin Tjeneste." Da man var kommet så

vidt, ble partene forlikte for retten, idet Hans Jørgen ganske og aldeles frafalt sitt første stevne-mål, og hva videre tvistigheter hadde vært dem imellom, ble ganske opphevet. (93.) "Hva kongens sigt angår blev Sakefaldsforpakteren med Nagel forenet om. "Når Nagel fant seg i å betale bot, må han ha forløpt seg på en eller annen måte like overfor Hans Jørgens kone. Karen Hafrits, som var stevnet som vitne, var Nagels egen kone, og Nelle Piil må ha kondisjonert hos Nagel, for når han sier at hun med uvennskap kom av tjenesten, må det ha vært for å framstille henne som fiendtlig innstilt mot ham og derfor som et inhabilt vitne.

Nelle Piil hadde tjent hos Nagel. Barbro Piil bodde i Sjøahola 1706 og Anne Piil ble 1698 av Mikkel Hafstad anmodet om å legge et godt ord inn for ham hos Anders Fincke. Dette tyder på at det er gjennom forbindelse med handelsmennene i Sjøahola at disse tre søstre er kommet hit til bygden, således som jeg før har antydnet.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1710 hadde Lars Kusli stevnet Hans Jørgen Bundt for skyldige 9 ½ mark og 2 tylfter 10 stykker bord av verdi 5 mark 12 skilling. Hans Jørgen møtte, men ville ikke svare, da han ikke var lovlig stevnet. Saken ble utsatt, men finnes ikke seinere å være blitt behandlet.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1710 hadde Ole Rognaldsen Hornnes stevnet Ole Skei for skjelsord, idet Ole Skei nede ved Sjøen skulle ha sagt til ham: "Ifjor gjorde dine Øxne Skade på mit Kvæg, og iår har din Pige gjort Skade. Du er en Raner og en blaa Lus." Ole Hornnes klagde overhodet over at han aldri fikk være i fred for Ole Skei. Jon Buenes og Ole Slåtten vitnet begge at de hadde hørt Ole Skei kalle Ole 66 Hornnes "en blaa Lus." På sommertinget 1711 forliktes partene "så alle Prætentioner mellem dem ophevedes." (94.) - Ifølge Ivar Aasen bruktes "blaa" i betydning av "gnieraktig", og det er vel således ordet er å forstå. (*Tru det; Eg trur helst "Lus" her tyder småleg eller "gnieraktig" og at "blå" her berre er ein forsterking. "Blå" i Førdsmalet kjenner eg i t.d.: Det kan du vere blå for eller i ei annan meining: Han er berre blaae barnet. O. Tj.)*

xxx 0 xxx

På sommertinget juni 1711 lot Bernt Nagel tinglese sin supplikk (*ydmyk ansøknng. O.Tj*) til stiftamtmanden av 1.august 1710 med påtegnet resolusjon av 10.september nest etter. Denne resolusjon er såvidt jeg kan forstå, Nagels bevilling på handelen og kremmerleiet og har tillike inneholdt at det i Nagels rettigheter som privilegert handelsmann ikke måtte gjøres inngrep.

xxx 0 xxx

Til sommertinget 1711 hadde Hans Jørgen Bundt stevnet Markus Gram og Borger Andersen Førde for å ha solgt øl, hva han anså som inngrep i hans rettigheter som gjestgiver. Han

la fram sin gjest giverbevilling av 19.januar 1709, fogd Hans Rues befaling av oktober 1709 og sin begjæring av 18.mai 1711 til lensmannen at han med to mann ville gjøre lovlig arrest på det øl som kunne finnes hos Markus og Borger. Han bad Ole Kvaal og Anders Tjønneland avhørt om hvorledes det gikk til da det hos Markus ble gjort arrest på øl, og bad om forbud nedlagt mot at Markus solgte øl. Vitnene forklarte at da de kom i Markus's hus bad hans kone lukke opp bua der Markus hadde ølet sitt, men da hun på ingen måte ville bekvemme seg til det, ble de nødt til å bryte døren opp. Hos Markus fant de en tønne øl som de slo arrest på, men hos Borger fant de intet. Begge de innstevnte møtte. Markus pukket at der ved arresten var øvd vold i hans hus og bad dommeren ta det i betraktning, og framstilte vitnene ^(95.) Anders Gravdal og Knut Kvammen. De forklarte at da Hans Jørgen var blitt nektet nøklene, hadde han spent 67. budøra 3 ganger, så den var gått opp. Borger kunne ikke nekte at han undertiden hadde solgt øl, men han var en gammel ufærdig eller vanfør mann og hadde ikke annet å leve av. Han bad derfor om at det måtte tilståes ham iblant å selge øl til livets opphold, men til det svarte Hans Jørgen at dersom Markus og Borger således fikk sitte å holde ølsalg, da måtte han med sin kone krepere. Heller ikke Markus kunne nekte at han iblant solgte øl til dem som lånte "husværelse" hos ham til deres gods, og det ble også av to vitner som Hans Jørgen framstilte, forklart at de hadde kjøpt øl hos ham. Hans Jørgen påsto erstatning hos Markus for den skade han i to år hadde lidd ved Markus's ølsalg. Dom ble avsagt 22.juni 1711. Sorenskriveren "kunde ei anderledes heri kjende, end Hans Jørgen jo i alle Maader bør nyde de Friheder, som hans Gjestgiverbrev tilholder ham, og Markus og Borger herefterdags aldeles være forbudt at sælge Øl eller hvad der kan være Gjestgiveren til Præjudice under Straf, om de hereffer skulde betræffes med saadant. Det annekterede Øl skal være henfalden til de fattige. Derhos betaler Markus Saksomkostninger med 3 Rdlr." De anklagde fikk således ingen straff, og Hans Jørgen fik seg heller ikke tilkjent den erstatning hos Markus som han hadde forlangt.

xxx 0 xxx

På høsttinget 1711 tinglestes en obligasjon, datert Bergen 17.november 1708, på Markus Gram til Hans Dankertsen ^(96.) for 40 rdlr. 2 mark 15 skilling.

xxx 0 xxx

Ved samme høstting påberoptes en gjeldssak som Markvard Reikvam hadde påstevnet mot Reiner Med Sjøen, d.v.s. husmann Reinert Olsen. Det opplystes imidlertid at partene var forlikt, så saken ikke kom for retten.

xxx 0 xxx

Til samme høstting hadde Hans Jørgen Bundt stevnet Mikkell Hundvedbakken for molest Mikkell skulle ha øvd i hans hus. Som vitner 68. ble oppgitt Knud Skomager, Marthe i Reinen

med flere. Mikkjel møtte, og sa at når gjestgiveren sjøl og hans vitner møter, skal han svare i saken. Saken ble i midlertid utsatt og finnes ikke seinere behandlet.

xxx 0 xxx

Til samme høstting hadde Bernt Nagel stevnet to debitorer. Den ene var Ole Vie som var stevnet for 2 rdlr. 5 mark. Han møtte, viste fram sin "Skylddebog" og mente ikke å skyldte noe. Saken ble utsatt, men ble ikke seinere behandlet.

Den andre debitoren var Anders Olsen Ramstad, og han var stevnet for 2 rdlr. 4 mark 2 skilling. Denne saken ble også utsatt og kom til behandling på apriltinget 1712. Nagel la fram regning, og etter den skulle Anders skyldte 2 rdlr. for 1 tønne sild. Anders sa at han bare hadde kjøpt ½ tønne og ble dømt til å betale 1 rdlr. og 3 mark i saksomkostninger. *(2 daler for en tønne sild i begynnelsen av 1700-årene må ha vært den reneste svartebørspris. I vår nåværende mynt ville det vel andra til 4-5 hundre kroner pr. tønne, kanskje mer. O. Tj.)*

xxx 0 xxx

Til høsttinget oktober 1711 hadde Jens Olsen Grimeland stevnet Markvard Tjønneland, fordi Markvard skulle ha tatt ham i skjegget, skjelt ham for en æretyv og sagt at han hadde en æreedom på ham. ^(97.) Scenen var i Hans Jørgen Bundts hus. Lars Hagen og Mikkjel Hundvedbakken vitnet samstemmig at de inne hos gjestgiveren hadde hørt Jens Grimeland si: "Du er en Slapekjæft og en Æreklikker," og til det hadde Markvard svart: "Du er en Æretyv og din ære er i mit Hus." Begge parter var drukne. Om legemsfornærmelsene hørtes intet. Skjellsordene fra begge sider synes meg så noenlunde å gå opp i opp, men Markvard kan ikke ha sagt så, for i tingboken står: Markvard bad om Nåde ikke om Retten, hadde vært overstadig drukken, kunne ikke minnes å ha sagt ordene og var villig 69 til å gjøre Jens avbikt. Han ble dømt til å gjøre Jens avbikt og å betale 6 lodd sølv samt saksomkostninger med 4 mark.

I dette tilfelle turde det kanskje ha vært grunn til å frifinne innstevnte i henhold til lovb. 6-21-1. *(Dette referat er temmelig utydelig skrevet hos Steen. Som jeg har forstått ordene blir det hele uklart. "Markvard kan ikke ha sakt så" betyr muligens at referatet i tingboken må være ufullstendig, at ikke alle klagepunkter mot Markvard er kommet med i referatet. O,Tj.)*

xxx 0 xxx

Til apriltinget på Kusli 1712 hadde Hans Jørgen Bundt stevnet Peder Skei for klammeri i hans hus en søndag. Saken utsattes først til augusttinget 1712 og siden til høsttinget i oktober. Anders Hornnes og Otte Borgersen i Sjøahola vitnet at en søndag de var inne hos Gjæstgiveren, kom også Peder Skei dit inn og sa til Hans Jørgen: "Har Du undsagt mig ?" Hans Jørgen svarte: "Jeg fortrød, at jeg ikke satte Bøssen om og satte Skuddet i Dig," og så sa Peder Skei: "Hans Jørgen, Du har undsagt mig," og vilde vite grunnen til det. I retten unnskyldte Peder Skei sig med

at han var drukken da han kom inn til gjestgiveren. Han mintes ikke å ha yppet noe klammeri. Peder Skei ble frifunnet, da det ikke var bevist at han hadde brukt usømmelige (98.) ord eller foranlediget noen tumult.

xxx 0 xxx

På samme ting april 1712 begjærte fogden av lagretten og tingalmuen noen bevitnelser til bruk ved hans reknskap. Det ble forklart at det fra 1708 og til denne tid ikke var noen husmenn i tinglaget som hadde betalt eller kunne betale noen husmannsskatt. De husmenn som fantes var noen utarmete stakkere (stakler). Tidligere hadde to, nemlig Ole Reinen og Mikkel Hundvebakken betalt skatt, men så formådde de ikke det. Likeså ble det forklart at Anders Fincke var død 1708 uten å etterlate seg hverken enke eller barn, at i hans sted borger i Bergen, Bernt Nagel, hadde fått bevilling på kremmerleiet, 70 samt at Hans Jørgen Bundt av stiftsmannen var innsatt som gjestgiver.

xxx 0 xxx

På tinget august 1712 tinglestes en supplikk fra Hans Jørgen Bundt til stiftamtmanden med hans resolusjon, datert Bergen 18.mai 1712, formodentlig gående ut på at ingen måtte gå hans rettigheter som gjestgiver for nær.

xxx 0 xxx

Til samme ting hadde Lisbeth, sal. Villum Berentsens stevnet sin sønn, Hans Jørgen Bundt, fordi han tross oppsigelse til Mikkel ikke ville ryddiggjøre husene som han bor i og som hun eier. Så hadde hun også stevnet ham for noen regninger dem imellom. Hans Jørgen la fram et innlegg, og sorenskriveren avsa sådan kjennelse: "Striden mellom partene viser sig av en Del deres mellemhavende Regninger, og før end derom kan kjendes, henvises Sagen til upartiske Mænds Afregning. Når dette er skeet, skal derom såvelsom om Husets Fradlyttelse skjønnes og dømmes hvad ret og forsvarligt kan være! Saken foretoges atter paa (99.) novembertinget, men da kun Hans Jørgen og ikke hans mor møtte, ble den påny utatt. For tredje gang foretokes den på maitinget 1713. Hans Jørgen som ennå ikke hadde fraflyttet huset, sendte retten sitt innlegg av 9.mai 1713. Lisbeth forklarte at hun etter at sorenskriveren hadde henvist saken til avregning noen ganger hadde tilbudt sin sønn å holde sådan, men han hadde ei villet bekvemme seg dertil og altså søkt utflukter. Hun begjærte derfor rettens hjelp og beklagde seg over å være ganske husvill. Sorenskriveren avsa da sådan kjennelse: "Da Hans Jørgen ei til Afregning med sin Moder vil lade sig bekvemme, så bliver de begge, for Retten deres tvistelige Regninger kan få fornøden Oplysning, forelagt at gjøre Afregning med hinanden, hvortil bruges de to tilnævnte Mænd, og dette at ske til førstkommende 9.Juni, da Retten skal holdes i Gjæstgiverens hus til deres Tvistigheders Afhandling, om de ikke før kommer til Enighed." Seinere finner en ikke

71. noe i tingbøkene om saken.

xxx 0 xxx.

Til tinget august 1712 hadde Bernt Nagel stevnet Hans Jørgen Bundt, fordi han hadde solgt sild ulovlig, hvorav Nagel hadde latt noen tønner arrestere. Hans Jørgen møtte, og på Nagels vegne lot hans kone retten vite at Nagel ved Guds vilje og vind og vær var hindret fra å møte den dag. Hun bad om at arresten måtte bli "ved magt" til neste ting hvor hennes mann ville "utføre" saken. Men ville Hans Jørgen stille kausjon, kunne arresten heves. Hans Jørgen mente arresten var ulovlig og ville ikke stille noen kausjon for silden. Sorenskriveren bestemte at silden skulle forbli under arrest og saken utsettes. Ved sakens fornyede behandling på høsttinget i ^(100.) november møtte Nagel sjøl. Han fremla den av ham erhvervete resolusjon av 10.sept. 1710 angående kremmerleiet i Førde som han hadde latt tinglese juni 1711 og dessuten en yngre resolusjon av stiftamtmanden om samme kremmerleie av 25.april 1712, og da Hans Jørgen mente at hvis fogden hadde gitt ordre til arrest, burde den framvises, framla Nagel tillike fogden Hans Rues befaling av 14.april 1712. Forretningen var blitt utført av lensmann Ole Andersen Kusli med to menn og derunder gjort arrest i 3 tønner sild. Nagel mente å kunne bevise at Hans Jørgen hadde kjøpt 8 tønner sild hos Mikkell Ask, at han fra Bergen hadde ført 6 tønner sild hvorav nå de tre var under arrest, og at han desforuten hadde 12 tønner sild liggende. Hans Jørgen påsto at arresten var ulovlig. De arresterte 3 tønner sild var "henlagt til hans Hus's Fornødenhed, at den anden Sild har han omkring på Bygden udsat og tildels derfor bekommet varer alene til sit Hus's Fornødenhed, og ei nogen anden Handel eller Kjøbmandskab brugt derved." Nagel påsto arresten stadfestet, og at Hans Jørgen ikke "herefterdags måtte befatte seg med nogen Sild at handle." Saken pådømtes 16.november, og dommens innhold er sådan: "Skjønt de to resolusjoner av 10.september 1710 og 25.april 1712 tilholder at Gjestgiveren ikke må præjudicere 72. Nagel i hans bevilgede ^(101.) Kræmmerleie, kan ei anderledes denneseende for Ret kjendes, end at de 3 tønder Sild bør for arrest være fri, efterdi det forklares af Gjestgiveren, at han til sit Hus's Fornødenhed vil bruge den, - og bør Nagel for arresten erstatte Hans Jørgen den Skade, han derved har lidt. Ellers advares Gjestgiveren efterdags at afholde sig fra hvad der kan præjudicere Nagel i hans Kjøbmandskab, hvis ikke da at straffes som Forseelsen befindes."

xxx 0 xxx

Til tinget august 1712 hadde Hans Jørgen Bundt stevnet Bernt Nagel for noen ukvemsord han skulle ha gitt Hans Jørgens kone, Katrine Waalter i deres eget hus. Lensmann Ole Kusli og Ole Reinen avhjemlet stevnemålet, men Nagel møtte ikke, og saken ble utsatt. Ved høsttinget møtte begge parter. Nagel mente ikke å ha latt andre ord falle enn sedvanlig. Var det i gjestgiverens hus, hvor alminnelig kro holdtes, passert noe utilbørlig, var det ham uvitterlig. Han

visste ikke om gjestgiverens kone annet enn som vel sømmen og anstår, og han påsto seg frifunnet etter lovboken 6-21-1. Hans Jørgen førte Odjer Kvaal som vitne, og han forklarte: En morgenstund da han var nede ved Sjøen, kom gjestgiveren løpende ut i sin dør og ba ham komme inn, om det skulle yppes noe klammeri. Da Odjer kom inn, satt Nagel ved bordet med hånden under Kinn og talte ikke et ord. Nagel var "beskjendt" (hvilket vel skal bety beskjenkt). Det falt ellers, sa vitnet, noen ord mellom Hans Jørgens kone og Nagels kone. Saken ble etter Hans Jørgens ^(102.) begjæring utsatt til neste ting, men finnes ikke seinere behandlet.

Nagel hadde som vi har sett, også til høsttinget 1710 vært stevnet for angivelige fornærmelser mot Hans Jørgens kone.

xxx 0 xxx

Til høsttinget november 1712 hadde Jørgen Markvardsen Tjønneland stevnet Hans Jørgen Bundt for 10 mark som Jørgen Tjønneland hadde lånt Hans Jørgens mor, Lisbeth, og som Hans Jørgen hadde kausjonert for. Saken utsattes, men kan ikke ses å ha vært behandlet 73. seinere.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1712 var Markus Gram stevnet av Nagel for ulovlig sildehandel og til stadfestelse på arrest på 21 tønner sild som Nagel hadde holdt hos ham. Da Markus ikke møtte, utsattes saken til neste ting. Den ble atter behandlet januar 1713. Lensmann Ole Andersen Kuslien tillike med Ole Skei og Peder Snedker utført forretningen og forklarte at de hadde funnet 21 tønner som arrestertes. Markus forklarte om de 21 tønnene at han hadde tenkt å bruke dem til sin nærings opphold. Han mente derfor ikke å ha forsett seg, og beropte seg på at dersom han med kone og barn ikke skulle geråde i armod, måtte han iblant nyte den tillatelse å selge hva han ved eget slep hadde forhvervet. Ellers visste han ikke her på stedet noenlunde å kunne ernære sin kone og sine små barn. Nagel mente at Markus's forhold var ulovlig og ham til skade, ^(103.) etterdi han alene av øvrigheten er bevilget kremmerleiet i Førde. Han la fram et bevis, datert 23.januar 1689, for at Markus tidligere var mulktert for ulovlig handel. Markus erklærte at dersom Nagel denne gang ville la sine pretensjoner falle, ville han gjerne avgi det løfte heretterdags ikke å handle eller befatte seg med noe der kunne prejudicere Nagel. Nagel etterga nå sine pretensjoner (*krav-O.Tj*) angående den arresterte silden såvel som arrestomkostningene, så Markus skulle få beholde silden, men så skulle Markus også heretterdags aldeles avholde seg fra noe opplang enten av sild eller annet kjøpmannskap som kunne være Nagel til hinder. Dette stadfestet de med håndslag.

xxx 0 xxx

Jevnsides med denne gikk en annen sak mellom de samme pater, idet Nagel til høsttinget 1712 også hadde stevnet Markus for noen ukvemsord. De av Nagel påberopte vitner var Hans

Jørgen Bundt, Peder Snedker og Ole Skei, og da de to sistnevnte sammen med lensmannen hadde utført arresten på de 21 tønner sild, kan en vel anta 74, at det var under denne forretning ukvemsordene var falne. Også denne sak utsattet til januartinget 1713, og da arrestsaken var avgjort ble også denne sak forlikt. Markus tilbød seg, heter det, at gjøre Nagel en offentlig erklæring eller unnskyldning for de i hastighet uttalte ukvemsord, og da Nagel sa at han ville nøye seg med det, erklærte Markus at han av Nagel og hans hus ^(104.) ikke visste annet å si enn alt det som honnett og skikkelig kan være. Deretter rakte de hverandre hendene på et godt forlik.

Disse to sakene fikk således et pen og pyntelig utgang, og man kunne håpet at det nå ville bli et godt forhold mellom partene. Vi skal imidlertid få se at før året var ute hadde de atter prosess sammen.

xxx 0 xxx

Til høsttinget 1712 hadde Alis Kuslien stevnet Lisbeth, sal. Villum Berntsens for gjeld, 9 mark 8 skilling og for 2 tylfter kjøpmannsbord. Saken utsattes og forsvinner dermed fra tingbøkene.

xxx 0 xxx

Til samme høstting hadde soknepresten, hr. Peder Hanning og hans kapellan, hr. Samuel Finde, som eide Ytre Skei, latt innvarsle alle ved Sjøen til å høre et gammelt dokument fornyet. Kapellanen la fram det gamle dokument og begjærte fredlysing av prestegårdens og Skeis skog, så at de ved Sjøen boende avholdt seg fra å hugge ved eller beit, fra å holde hester, anmark eller svin såvel som fra å legge deres fiskegarn på prestens grunn. Fogdens fullmektig forkynte da at "Ingen - hvem det og monne være Borger eller Bonde skulde med sådant befatte sig, men i alle Måder herefter ganske og aldeles holde sig derfra. Såfremt de herefterdags kunde befindes hermed, skulde de derfor lide efter loven."

xxx 0 xxx

Til tinget mai 1713 hadde Inger Olsdr. Rotenes stevnet Hans Jørgen Bundt for gjeld, 12 rdlr., men da innstevnte ikke hadde ^(105.) fått mer enn 4 dagers varsel, ble saken utsatt til ny påstevning. Inger var enke etter Jakob Olsen Rotenes. Sorenskriverens tingbok 75, inneholder ikke mer om denne sak, men et par år etter får vi høre mer om den i lagtingsprotokollen.

Mellom den før nevnte Ole Rognaldsen Hornnes og Ole Simonsen Kirketeig hadde det vært ført en langvarig prosess først for birkeretten og siden for Bergens lagting. Dommene fra begge disse instanser gikk Ole Kirketeig imot. Han ga dog ikke tapt, men bragte saken inn for overhoffretten i Kristiania, og her fikk han medhold.

Stevningen til overhoffretten ble forkynt for Ole Hornnes ved St. Hans tid 1713 av Hans Jørgen Bundt, Ole Olsen Reinen og Otte Borgersen Førde eller Sjøaholen. Ved forkynnelsen

forefalt det en replikkveksling mellom Ole Hornnes og Hans Jørgen Bundt, og om den ga Ole Reinen og Otte Borgersen forklaring på høsttinget 1713.

Ole Borgessen forklarte at da de kom for å forkynne stevningen, traff de Ole Hornnes ute på sitt arbeid. Etter at Ole Hornnes hadde uttalt sin respekt for stevningen, sa han til Hans Jørgen: "Du farer med noget visvas og giver Ole Kirketeigen mange Raad. Så gjorde du og flere med dig." Da Hans Jørgen benektet dette, fortsatte Ole Hornnes: "Det er ikke lenger siden end sidste Preken var i Førde, da både du og flere til dig gav ham Raad, men både du og de skal have en Fjert for altihop." Til det svarte Hans Jørgen: "Du fjerter ikke mere end du æder op."

Ole Reinen forklarte seg overensstemmende hermed. Dog ^(106.) lar han Ole Hornnes sie ikke "Fjert," men "Lort," og gjengir Jørgens svar således: "Du gjør ikke mer end selv æder op igjen."

xxx 0 xxx

Til høsttinget 1713 hadde Mikkel Busch i Bergen stevnet ved Bernt Nagel Markus Gram for hans gjeld etter obligasjon av 10.oktober 1705, stor 79 rdlr. Obligasjonen var som alt meddelt tinglest 12.april 1706. Markvard møtte ikke og saken utsattes til julitinget 1714, og ble da påny utsatt, fordi hverken citanten eller noen fullmektig for ham innfant seg. På høsttinget 1714 ble saken avgjort. Markus erkjente gjelden og Nagel påsto for Busch dom 76. etter obligasjonens lydende og "indvisning" (*anvisning -O.Tj*) i pantet og debtors andre eiendeler. Markus dømtes da til å betale beløpet med renter og omkostninger. Ved obligasjonen hadde Markus sine iboende og alle sine andre rørlige og urørlige midler.

xxx 0 xxx

Til samme høstting oktober 1713 hadde Bernt Nagel stevnet Markus Gram, fordi Markus hadde bygd ham for nær og til å svare på det forbud som Nagel hadde gjort i anledning byggeriet. Markus møtte ikke og saken utsattes. Ved sommertinget juli 1714 møtte ingen av partene, og seinere hører en ikke mere om saken.

xxx 0 xxx

Til sommertinget juli 1714 på Kusli hadde Hans Dankertsen i Bergen stevnet Markus Gram for gjeld, 29 rdlr. 5 mark 15 skilling. ^(107.) For kreditor møtte fogdens fullmektig, Hans Johansen Rue, der la fram Markus's obligasjon av 17.november 1708, stor opprinnelig 40 rdlr. 3 mark, men hvorpå var avskrevet 10 rdlr. 3 mark. Obligasjonen var tinglest høsttinget 1711. Markus påsto å ha betalt mer enn der var avskrevet og ville ha saken utsatt for å gjøre avregning med kreditor, men sorenskriveren påkjente saken straks og dømte Markus til å betale det påsøkte beløp med renter og omkostninger.

xxx 0 xxx

Til sommertinget juli 1714 tinglestes et festebrev, datert 9.november 1714 fra hr. Samuel Finde til Otte Borgersen Førde (sønn av Borger Andersen Førde) rimeligvis på en husgrunn nede i Sjøahola.

xxx 0 xxx

Til samme høstting 1714 hadde Bernt Nagel stevnet Mikkell Hundvedbakken for ukvemsord. Som vitner var oppgitt: Hans Jørgen Bundt, hans mor. "Lisbeth ved Sjøen," Valborg Villumsdtr. (rimeligvis Lisbeths datter), Kirsti Reinen, Anders Ramstad med flere. Anders Ramstad vitnet at han en søndag siste sommer hadde hørt Mikkell si: "Nagel har ruinert min Skov," men om han sa at Nagel ^(108.) hadde "Ranet" i skogen, kunde Anders Ramstad ikke erindre. Flere vitner avhørtes ikke. Nagel erklærte seg tilfreds, når Mikkell her for retten vilde gjøre ham en offentlig zz. "Erklæring" og betale ham omkostninger 3 mark, og det gikk Mikkell straks innpå.

xxx 0 xxx

Sorenskriverens tingbøker for 1715 og de følgende år like fram til 1740 er borte, så en kan ikke nå lenger følge våre bekjente fra Sjøahola fra år til år. Noe hører vi imidlertid om den i de eldre lagtingsprotokoller og i birkedommerens tingbøker for årene 1717-1721. Hva der finnes, skal jeg nå fortelle.

xxx 0 xxx

Hans Jørgen Bundt hadde 1715 en sak for lagtinget i Bergen. Ved dom, avsagt av sorenskriveren 26.mars 1715, var han tilpliktet å betale Ole Monsen Rotenes og Ananias Helle 12 rdlr. og 1 rdlr. i saksomkostninger, og for domsbeløpet var det holdt eksekusjon hos ham av lensmann Ole Andersen Kusli og bl.a. gjort utlegg i en kakkelovn, vurdert til 8 rdlr. 3 mark. Opprinnelig hadde han skyldt pengene til Jakob Olsen Rotenes, som derfor hadde fått gjeldsbevis av ham, men på skiftet etter Jakob Rotenes av 23.juni 1712, var beløpet utlagt til hans to døtre, Karen og Maren Jakobsdøtre. Ole Monsen Rotenes var var, såvidt jeg ser, deres stefar, og Ananias Helle var eller ble i all fall seinere gift med Karen Jakobsdatter. Gjelden var visstnok den samme som Hans Jørgen var stevnet for til tinget mai 1713 av Inger Olsdtr. som var Jakob Olsen Rotenes's kone. Hans Jørgen hadde engasjert sakfører til lagtinget, men møtte likevel ^(109.) personlig. Han gjorde innsigelse at stevnemålet til underretten ikke var lovlig, men lagmannen forkastet innsigelsen "da hans Kone personlig havde mødt i Retten og givet Svar til Stevnemalet, hvilket hun og havde tilstaaet at være lovligt." Videre hadde Hans Jørgen anført, at han etter regning hadde fordring på Jakob Olsen Rotenes eller hans arvinger, men dette mente lagmannen fikk bli gjenstand for særskilt søksmål etter lovligt stevnemål til vedkommendes verneting. Endelig hadde Hans Jørgen anket over at kakkelovnen " var udvurderet av hans Hus

(d.v.s.var tatt ut av hans hus til dekning for gjeld.O.Tj) 78. hvilket han nu ved Vinterens komme der behøvedes "og om det bestemte lagmannen " at når Kreditorerne tilstilles for samme Kakkelovn rede Penge efter vurderingen 8 rdlr. 3 Mark, saa kan han ikke vægres bemeldte Kakkelovn igjen at bekomme den endnu er i Kreditors Forvaring." Med denne tilføyelse ble underrettens dom stadfestet. Saksomkostningene ved lagtinget ble opphevet.

xxx 0 xxx

Mellom Bernt Nagel og Markvard Rognaldsen Sunde var det prosess 1717. Et tingsvitne ble opptatt ved birkeretten, men det er kun bruddstykker som finnes i tingboken, og det er derfor vanskelig å få full rede på sammenhengen. Vitnene som avhørtes, var Ole Stevold, Simon Aasen, Nils Olsen Herland og Gregorius Herland. De forklarte hvorledes en vengebåt var forlidt på Geitungene ved Værøy i Askvoll, og om hvorledes dens ladning var kommet bort eller fordervet. Vengebåten var på tur til Bergen og hadde vært på Herland som tilhørte Nagel. Det ser ut til at (110.) Nagel hadde leid båten hos Markvard Sunde for å føre varer til Bergen, og at han for sin skade ville gjøre ansvar gjeldende mot Markvard. Båten hadde vært lekk og dens seil ikke forsvarlige. Et vitne omtaler i forbigående at Ole Reinen hadde passert Geitungene straks etter forliset.

xxx 0 xxx

Ved birketinget på Naustdal desember 1717 foretokes to utsatte saker, den ene anlagt av Villum Berntsens enke mot Jens Olsen Grimeland, den andre anlagt av Bernt Nagel mot Rasmus Sundshaug, men da samtlige parter uteble, kunne, som det heter, intet ved saken gjøres. Seinere hører en ikke mer til dem.

xxx 0 xxx

Til samme Birketing på Naustdal hadde Bernt Nagel stevnet Lars Hove, fordi han hadde gjort inngrep i Nagels privilegium og ham til fornærmelse brukt ulovlig handel på Jølster og annetsteds. Lars Hove benektet siktelsen og hadde, sa han, igår ikke vært på Jølster. Saken gikk gjennom flere ting. Ved birketinget på Naustdal 4.april 79. 1718 vitnet Markvard Larsen Reikvam at for noen år siden - hvor mange sanste han ikke - solgte Lars Hove tobakk. Han hadde også sett Lars Hove ha skinn, men visste ikke hvorledes han hadde fått dem. Rasmus Andersen Naustdal og Ingvald Naustdal hadde sett Lars Hove ha skinn og talgstykker, men visste ikke hvem han hadde kjøpt dem av. Ingvald forklarte også at at Lars Hove hadde liggende tjære i naustet sitt, men han var ubekjent med hvem som eide tjæren, eller hvor den kom fra. Til disse forklaringer svarte Lars Hove at han var kirkeverje for Naustdals kirke, og at han av dem som sto i restanse til kirken, (111.) måtte ta i betaling hva han kunne få. Om det førte han Elling Kråkenes og Ole Birkeland som vitner. Elling forklarte at i år falt hans korntiende til kirken, 5 pund, til restans, og

han betalte da med 4 geiteskinn. Og Ole Birkeland forklarte at han for landskyld han skyldte kirken, betalte 2 bukkesskinn, 2 geitskinn og noen kalvskinn. Under sakens behandling ved dette ting forefalt en karakteristisk episode. Da Ole Skaffer skulle avhjemle stevnemålet, sa han til Nagel: "Jeg har engang kjøpt et Kvarter Sild av dig. Djævelen fare i deg for hver en (sild) som var deri." Ole Skaffer ble på stedet ilagt en bot på 3 lodd sølv for dette. Det sies ikke at han var drukken, men formodentlig har han vel vært det, siden han i den grad kunne la sinnet løpe av med sig. - Vitneførselen fortsatte på birketinget 23.juli 1718. Knut, husmann i Gravdal, forklarte at han nå en 2 års tid etterhånden hadde fått det korn han trengte av Lars Hove, og at han for det en gang hadde betalt ham med tjære. På rettens spørsmål om han hadde budt Nagel tjæren, svarte han nei. Knut hadde, forklarte han videre, av en del tjæreved ubrent, og den tjære han kunne få av den, er alt det har har å betale sin gjeld til Lars med, 16 rdlr. for 16 tønner korn. Lars Hove hadde bedt vitnet om å by Nagel tjæren og betale ham (Lars) med penger, og Lars ville gjerne endog ettergi 1 rdlr om han kunne få resten i kontanter. Vitnet sluttet med å si at så snart tjæren ble brent, skulle den bli budt Nagel. Anders Erdal vitnet 80. at han for a klare skatten sin hadde lånt ^(112.) penger av Lars Hove, og at han nå siste vinter betalte Lars Hove med 2 geitskinn og 2 bukkesskinn. Disse skinn hadde vitnet ikke budt Nagel. Sr. Rasmus Naustdal sa seg bekjent med at Lars Hove kjøpslår med folk der omkring og av dem får skinn, talg og tjære. - Lars Hove anførte at han vel kjøpslår eller utleverer korn av kirkens innkomster, så og tildels forstrekker sine naboer med rede penger til skattenes klarering, og om noen ikke kan betale med rede penger, men kommer med varer som de best kan skaffe, synes han seg ikke forpliktet til å spørre dem om de først har vært budt Nagel varene. Han forventet seg frifinnelse, sjøl om de varene hans debitorer har levert ham ikke først er blitt budt Nagel. Han hadde aldri av sine debitorer begjært annet enn penger. Ved desembertinget 1718 førtes der ingen vitner. Der framkom et innlegg fra Nagel, og Lars Hove lot tilføre at hva han hadde gjort, var alene gjort til kirkens beste. Birkedommeren pådømte saken 8.desember 1718, og dommens innhold er i det vesentlige sådan: Bernt Nagel som er privilegret borger til det eldgamle kremmerleiet, anser seg fornærmet ved kirkeverje Lars Hoves handel. Lars Hove erkjenner å ha tilforhandlet seg forskjellige kjøpmannsvarer, såsom tjære, skinn og talg, men mener at da det er kirkens korn han handler med, må det være ham uforment at forhandle dette på beste måte, og hvis han da ikke i betaling mottar de varer bøndene kan skaffe, vilde kornet, da rede penger ^(113.) er sjeldne, bli forliggende kirken, ikke ham, til skade. Nagel framholder at Lars Hove ikke har tilbudt ham de varer, han hjemme har hatt fal, mens det på den andre siden er bevist at Nagel i fornøden utstrekning har kjøpt av andre tiendetakere, såsom av forvalteren for Svanøbirket, Falch Gjeding. Dessuten har Lars Hove til sin egen fordel solgt tiendekorn dyrere enn etter kapitalstaksten. Nagel mener at

dersom enhver kirkeverje under liknende påskudd skulle ha frihet til med deres handel å gå ham forbi, da måtte hans næring ødelegges. - Da privilegiene 81. for kremmerleiene av 29.april 1702 forbyr bonden såvelsom prester og fogder (der også har tiende å forhandle) under noen som helst påskudd å drive kjøbmansskap på landet uten med dem som sitter på kremmerleiene, og da Lars Hove ikke har budt Nagel de varer som han har solgt og budt andre (uaktet han like såvel som Falch Gjeddning formentlig hos Nagel uten skade kunne være blitt av med sitt korn), så visste birkedommerem ikke rettere i denne sak å kjenne, enn at Lars Hove heretter bør avholde seg fra under noe som helst påskudd å drive kjøbmansskap på landet, men holde seg til de av kongen kremmerleiene gitte privilegier etterrettelige under 10 rdlr. straff etter forordningens 21.de artikkel. Saksomkostningene skulle Lars Hove betale til Nagel med 16 mark danske.

xxx 0 xxx

Til desembertinget 1717 for Jølster hadde Bernt Nagel stevnet en mann for gjeld til Anders Fincke. Men mannen frala seg ^(114.) kravet med sin ed. Det ser ut til, og er vel helst rimelig, at Nagel har overtatt sin formanns utestående fordringer.

xxx 0 xxx

Til birketinget på Naustdal april 1718 hadde Markus Gram stevnet Erik Smeds enke, Marthe Andersdtr. for gjeld som hennes avdøde mann skyldte ham. Markus hadde gjort fordring under skiftet, men var da blitt henvist til retten. Han anga etter skjedd avregning å ha til gode 4 mark 13 skilling og dessuten for 2 pd. 2 mk. korn. Videre hadde avdøde fått et stort naustlås, verd 1 rdlr. for å gjøre en nøkkel til det, og dette naustlåset var ikke kommet tilbake. Enda et lås hadde avdøde fått for å gjøre nøkkel til det og. Enkens lagverje, Jens Gundersen Grimseter, mente at Markus fikk føre vitne om sitt krav, men Markvard(Markus?) tenkte at retten kunne pålegge ham å avlegge ed. På birkedommerens spørsmål til Markvard hvorfor hans krav nå ikke stemte med det han hadde gjort under skiftet, svarte han at enken i mellomtiden hadde avbetalt noe. Dette nektet lagverjen. Saken ble utsatt for at enken kunne møte personlig i 82. retten. Den ble atter behandlet ved birketinget i desember, men da enken ikke var varslet, kunne "ei Sagen kjendes denne Gang." Seinere hører en ikke mer til den.

xxx 0 xxx

Ved Birketinget på Rotenes 7.desember 1719 ble behandlet en sak, anlagt av Jens Chrispinussen Grimeland mot Ole Nilsen ^(115.) Grimeland, fordi Ole bededag i sommer i gjestgiverens hus i Førde skulle ha "skuet" Jens og bedt ham gå djevelen i vold og dessuten sagt: "Om Djævelen var i dig, skal du ikke komme til Grimeland imorgen." Gjestgiveren nevnes ikke ved navn, men Nagel hadde fått gjestgiverbevilling av stiftamtmann Undal 15.juni 1719, og det må altså være i hans hus begivenheten har foregått. Saken ble utsatt til tinget 1720, og da førte

klageren vitner. Lars Jonsen Furebø forklarte at bededag i sommer var partene inne i gjestgivrens hus, og at Ole her skuvde til Jens uten at denne dog falt overende og med det samme sa: "Gå Fanden i Vold med dig." Det andre vitnet, Peder Jensen Grimeland, hørte Ole si til Jens som sto ham noe nær: "Gå fra mig i Guds navn." Da Jens svarte: "Er jeg ikke en ærlig mand, må jeg ikke stå ?" skuvde Ole til ham og sa: "Gå Fanden i Vold med dig." Saken ble atter behandlet på birketinget 1720. Ole mente ikke å ha forsett seg, men fogden påsto ham ilagt bøter. Birke-dommeren fant at Ole utilbørlig hadde tiltalt sin granne ved å be ham gå fanden i vold, og ila ham derfor en bot til herskapet, 5 lodd sølv og saksomkostninger til klageren, 3 mark.

xxx 0 xxx

Til birketinget på Rotenes mars 1720 hadde Johannes Karstensen på Bernt Nagels vegne stevnet Peder Nødal. Saken utsattes til tinget i juli og ble da atter utsatt. Seinere hører en ikke mer om den. Denne Johannes Karstensen møtte også for Nagel i hans sak mot Lars ^(116.) Hove og har kanskje vært Nagels betjent.

xxx 0 xxx

I en på birketinget behandlet sak 14.november 1720 mellom 83. Markvard Tjønneland og Ole Grimeland om et par kvernsteiner som var opplagt i Førde "på Markus Grams Brygge," og i dommen i saken, som ble avsagt mars 1721, omtaler birkedommeren samme brygge som "Bryggen i Førde," som om der kun var en brygge.

På desembertinget 1718 omtales "Mari i Tjeneste eller Hus hos Markus Gram" og ved november-tinget 1720 nevnes "Mari som tjente Markus Gram. "

Jeg har tidligere uttalt at Marius Grams brygge omtales ennå 1720, for bryggen kan godt være betegnet med avdøde eiers navn.

xxx 0 xxx

Til Birketinget november 1720 hadde Bernt Nagel stevnet Jens Olsen Grimeland for usømmelige ord og gjerninger som var talt og øvd i hans hus den 17. og 18.juni sistleden, Jens mente at beskyldningene ei skulle kunne bevises. Nils Olsen Grimeland vitnet: Da han en mandag i sommer var i Førde i likferd, ble han anmodet av Jens Grimelands datter, Marthe, om å gå inn i Nagels dagligstue hvor hennes far var, for å se til å få ham hjem. Vitnet gikk inn og talte til Jens. Jens sa at nå ville han fare hjem, og gikk hen til bordet hvor Nagel med kone og barn satt og spiste, og bad at Nagel ville ^(117.) gi ham en "Snyte", men Nagel sa at han ingen "Snyte" hadde å gi ham, og så sa Jens: "Det får være som det kan, men mine 7 Mark dem skulde jeg hatt, havde ei Fogden været. For hans Skyld gav jeg det efter, men I havde været lig til at søge Ret og Proces med mig. Djævelen fare i mig, havde du staaet Retten med mig selv, skulde du have svaret mig hver Skilling." Nagel ba da sin kone ta maten bort, siden han ikke fikk fred til å spise, men til det

svarte Jens: "Du skal have fred til at spise for mig." Nagel skjøt til vitne på at han ikke fikk matro. - Da de to vitner uteble, utsattes saken til birketinget mars 1721. For Jens Grimeland møtte nå hans kone, Eli Olsdtr. og hans sønn, Peder Jensen der forklarte at Jens var "svag i Hovedet" og derfor ikke kunne møte. De bad ydmykt Nagel om unnskyldning for hans tibesindighet som i drukkenskap var skjedd, likesom også lagretten 84 og flere andre gikk i forbønn for ham. Nagel fant hans uskikkelighet så stor at den ei med drukkenskap kunne unnskyldes, men lot likevel for hans fattige kone og barns skyld og etter andre godtfolks megling saken falle, dog at det tilkjentes ham omkostningene. Disse bestemtes til 1 rdlr.

xxx 0 xxx

Til birketinget mars 1720 hadde Bernt Nagel stevnet Peder Jonsen Erdal, fordi han skulle ha ført øl til Hafstad nyss før siste jul, hva Nagel anså som inngrep i sine gjestgiverrettigheter. Peder Erdal møtte ikke, og saken utsattes derfor til julitinget, og ble da atter utsatt, men da rettsboken slutter med dette ting, får en ikke høre om sakens endelige skjebne.

(118.)

xxx 0 xxx

Vi har sett at Bernt Nagel har anlagt atskillige saker for å håndheve sine privilegier. Størst møye turde han ha hatt med bygdens lensmann, Ole Andersen Hafstad. Om det får man beskjed i de gamle lagtingsprotokoller.

Av dem ser en at Nagel to ganger, nemlig 11.mars 1718 og 16.november 1722 ved hjemmetinget erholdt dommer over Ole Hafstad ved hvilken denne alvorlig ble tilholdt og advart om å avholde seg fra ethvert inngrep i Nagels rettigheter. Da Nagel for tredje gang søkte ham i samme anledning, ble han ved dom, avsagt i slutningen av 1723 eller de første dager av 1724, frifunnet. Alle tre dommer var avsagt av sorenskriver Hans Schwartzkopf, som hadde sukkert den i 1808 avdøde Kristian Hansen Rue.

Denne siste dom bragte Nagel ved stevning av 19.januar 1724 inn for Bergens lagting, hvor notarius og prokurato Johan Barth møtte for ham. Saken irettelagdes ved lagtinget 17.juni 1724, og da framkom det skriftlig vitnesbyrd av 8.juni 1724 fra lensmannens nabo, og jorddrott, Lars Walter. For lensmannen møtte prokurator Nils Jacobsen Rentz, som før hadde vært fogdfullmektig her i Sunnfjord. Saken ble utsatt til seinere i samme lagtingssesjon og foretoges 85 atter 28.juni. Barth la fram de eldre dommene og framholdt at lensmannen nå i 6 år ved kjøp og salg hadde fornærmet Nagel i hans privilegium, og at de eldre dommene intet ^(119.) hadde fruktet. Barth la også fram et tingsvitne, opptatt ved Svanø birketing, sluttet 31.mars 1724, og ved de var det blitt bevist at lensmannen hadde brukt handel med almuen, kjøpt varer hos dem og solgt til dem, såsom bord, stav, tobakk, øl, sild og deslike. Om nå enn lensmannen hadde hjulpet en bonde med penger, så burde han derfor ikke tilforhandle seg eller la seg betale med varer, men

bonden burde selge sine varer til Nagel, og med de penger han dermed fikk, betale lensmannen. At Nagel noensinne skulle ha nektet å avkjøpe bøndene deres varer eller ikke ville gi dem likeså meget for varene som en annen, var ikke bevist. Han forventet derfor sorenskriverens frifinnelsesdom tilsidesatt. Til slutt påsto han at sorenskriveren måtte bli "corrigeret for hans håndgribelig mislige og ulovlige Retsforhandling, idet han ikke har brugt den Kraft mod de lovligt stevnede, men dog udeblevne Vidner, som Loven har betroet og givet Dommeren ihende men efter sin skrøbelige Egensindighed taget en anden Afvei." For Ole Hafstad som på grunn av bestillingsforretninger ikke personlig kunne møte ved dette lagting, fikk prokurator Rentz saken utsatt til neste lagting.

Av Barths tilførsel kan en forstå at vitnene ved hjemmetinget har vist seg vrang og uvillige til å møte og forklare seg. Antakelig har de nødig villet legge seg ut med sin lensmann. Det nye tingsvitne Barth la fram, var oppsatt ved birketinget og vitnene ^(120.) var altså Svanøbønder der hadde sin egen lensmann.

Ved neste lagting september 1724 ble saken atter utsatt, idet Rentz angav at hans part ville føre vitner. Da den atter kom fram, 10.januar 1725, hører en ikke noe om vitneførsel, men dermot la Rentz fram et innlegg med vedlegg. Ti1 å besvare dette fikk Barth utsettelse til seinere ut i sesjonen, og 20.januar kom saken ^{86.} atter opp til behandling. Rentz eller Ole Hafstad må i sitt innlegg ha påstått at saken var forlikt, for den 20.januar tilførte Barth at noe forlik ikke var inngått."Vel kan Nagel af Scherts (*for spøk - O.Tj*) have sagt uden Mening nogen Ord som Ole Hafstad har taget op for at hensigte til Forlig, men at han har gjort noget virkeligt Forlig, tilstår han ikke, hvorfor det Skrift han (Ole Hafstad) derom haver fremlagt, bliver af ingen Verdi eller siderstion. Det vilde også være urimeligt at Nagel for 1 Rdlr. skulde eftergive en Sag som nu haver kostet ham så mange Penge og som han så retmæssig fører." Barth framla i denne sesjon innlegg med 3 vedlegg, og etterat Rentz hadde svart med nogen ord og fastholdt at Forlik virkelig var indgået, ble saken opptatt til påkjennelse.

Et par dager etter og for lagmannen hadde avsagt sin dom, ble saken virkelig forlikt, for den 3.februar 1725 tilkjennega Barth i lagtingsretten på Nagels vegne at saken av fogden Hans Rue ^(121.) på lensmannens vegne den 22.januar var blitt forlikt og avsonet og la fram det skriftlige forliksmål. Men -"forsåvidt angik Sorenskriveren og de for Lagtinget indstevnede Vidner der for Underretten mod Loven havde været uvillige til at vidne, henholdt Nagel sig til sin Lagtingsstevning og påstod Dom til Satisfaksjon (oppreisning) og Erstatning for forvoldte Omkostninger til Sagens Appelation. "Rentz som også møtte, erklærte at han intet hadde visst om forliket før han nå så alt her i Retten, men han kunne ingen innsigelser gjøre derimot. Lagmannen avsa derfor dom av sådant innhold: Det er ved de førte vitner fullstendig bevist at lensmann Ole

Hafstad har brukt atskillig kjøpmannskap med atskillige varer både at falholde og sig at tilforhandle, som ikke kan ansees anderledes enn som innpass og fornærmelse i det borgeren Bernt Nagel bevilgede privilegerede Kremmerleie. Ole Hafstads unnskyldninger kan retten ikke for tilstrekkelige anta, efterdi det ikke er bevist at Nagel har latt noen av bøndene der bor innen 87. kremmerleiets distrikt bli forlegne for de varer som kunne tiltrenges og han som borger burde forsyne dem med. Men da her i retten er lagt fram et mellom Nagel og Ole Hafstad oppstilt forlik, så bør det dermed forbli. Når sorenskriver Hans Schwartzkof under sin rettsadministrasjon i denne sak ved kjennelse har forelagt de ^(122.) uteblitte vitner under 2 lodd sølv bøter å møte for retten til forklaringsavgivelse og ved endelig dom tilfinner samme vitner (som han ikke spesielt nevner) samme mulkt, fordi de ikke har innstillet sig, da anser lagmannen sådan hans erakting for ganske lovstridig og utillatelig, hvorfor den og herved blir underkjent og tilsidesatt. Og som Schwartzkopf ved sin ugrunnete dom har gitt Nagel årsak til å stevne og klage derpå, bør han erstatte ham denne prosess' omkostninger med 16 rdlr.

Hvorledes forliket mellom Nagel og Ole Hafstad var, framgår ikke av lagtingsprotokollen, men det turde være grunn til å tro at Nagel har latt sin motpart slippe lempelig. Derimot fikk sorenskriveren en ganske alvorlig skrape. Lagmannen fant hans avgjørelse av hovedsaken uriktig og misbilliget især at han istendenfor den lov bestemte bot for uteblitte vitner, 20 lodd sølv, hadde latt dem slippe med 2 lodd sølv.

xxx 0 xxx

Som før sagt fikk Nagel gjestgiverbevilling 15.juni 1719. Ved den tid antar jeg at Lisbeth, sal. Villum Berntsens og hennes sønn Hans Jørgen Bundt er død eller fraflyttet bygden - snarest det siste. Jeg finner dem i all fall ikke omtalt etter denne tid. Hans Jørgen bodde i morens hus, og det synes å ha dårlig med hans økonomiske forfatning. Han oppgis født omkring ^(123.) 1686 og var altså 1719 ikke eldre enn at han nok kunne ville søke seg en annen stilling. Jeg antar at Nagel har kjøpt Lisbeths hus. Ved obligasjon av 21.september 1731 pantsatte han nemlig bl.a. de såkalte "Lisbeths Huse" som vel har vært eid av og fåt sit navn etter henne. Også Markus 88. Gram forsvinner 1719 og er antakelig da død. Hans sønn, Sjur, ble boende i Sjøahola, men neppe i foreldrenes hus der som vi har hørt var pantsatt til de bergenske kjøpmenn Mikkell Busch og Hans Dankertsen. Rimeligvis er også Markus Grams hus og brygge blitt Nagels eiendom. Ved den nyss nevnte obligasjon av 23.september 1731 pantsatte Nagel også "al den Vaaning, som kaldes Bryggen" og heri er vel innbefattet hva Markus i sin tid hadde eid. Jeg skal regne opp alle de hus Nagel 1731 pantsatte, det var:

a). En stor stue med loft og lem samt underværende kjeller, kjøkken og en kakkelovn i stuen,

- b). Dagligvåningen med kakkelovn og kjøkken samt spisskammer og buer under bygningen - alt under ett tak,
- c). Ennå en ny bygning med en stue og sovekammer i enden med ovenpåværende sal og kammer, idem kakkelovn.
- d). Nok en stor borgerstue med bakerovn så de såkalte underbuer med loft og lem, samt ildhus med en innmuret bryggekjel på 3 tønner.
- e). "Al den våning, såkaldet Bryggen."
- f). Et stort naust av stav.
- g). De såkalte Lisbeths Huse.
- h). Et tømmer-båtnaust.
- i). Et jektenaust 26 alen langt.

Nagel har vel bygd noen av disse husene, ^(124.) og antakelig er det vel også i hans tid at tinget er kommet tilbake til sin gamle plass i Sjøahola. Den under den nevnte borgestue kan muligens ha vært tingstue. En seinere eier pantsatte 1747 "Borgestuen med tilligende Kammer, Thingstuen kaldet."

I Nagels tid etter at Markus Gram og Hans Jørgen Bundt var forsvunnet fra skueplassen er det visstnok blitt fredeligere nede i Sjøahola, om enn det framdeles kan ha forefalt klammeri og slagsmål. Sorenskriverens tingbøker ville ha kunnet gi beskjed om det, men de er borte for årene 1715 til 1739. Fra 1740 får man dem igjen 89, men i tiden som følger etter, er det ikke på langt nær så mange rettssaker foranlediget ved slagsmål og skjellsmål som i årene fra 1706 til 1714. Iver Myhlenport som 1727 ble sokneprest til Førde, var en nidkjær mann i sitt embete, og hans virksomhet kan vel også i denne retning øvd innflytelse.

Bernt Nagel døde 1733, hans enke, Karen Hafrits fortsatte da forretningen, men i 1740, da hun var 70 år gammel, søkte hun om at hennes eldste datter, Mette Kristine Nagel måtte få bevilling på handelen og gjestgiveriet, og under 2.juni 1740 fikk datteren av stiftamtmann Bagger sådan bevilling som ble stadfestet av kongen 6.juli 1740. Stiftamtmannen sier at han av hensyn "såvel til det gode Skudsmål ^(125.) Forældrene haver som til Datterens bekjendte skikkelighed og husrådige (Betyr visst noe i retning av ærbar-huslig) Opførsel "ingen betenkelighet fant ved å meddele henne bevilgningen. Karen Hafrits døde 77 år gammel forsommeren 1745, og samme år overlot Mette Kristine Nagel "sit Kremmerleie og Gjæstgiversted i Førde" til søstermannen Johan eller Jan Hansen Rue, som forpliktet seg til å betale henne 16 rdlr. årlig så lenge hun levde. Johan Rue fikk nå av stiftamtmannen 7.juli 1745 bevilling som kremmer og gjestgiver, hvilken bevilling 5.november s.a. ble stadfestet av kongen. Den 16. november 1767 avsto Johan Rue sine privilegier og sitt handelssted til sin tilkommende svigersønn, Elias Hjortdal, som 17.juni 1768

fikk kgl. bevilling som kremmer og gjestgiver. I hans tid, nemlig under 4.mai 1793 fikk Nils Helgesen Hafstad bevilling på gjestgiveri for reisende, et bevis på at trafikken på sørsiden av elva nå må ha økt etter at den nye hovedvegen over fjellet var tatt i bruk. Nils Helgesen skulle ikke holde kro for soknets bønder eller andre av almuen som ikke var vegfarende, men man vet hvor vanskelig den slags innskrenkninger kan påsees overholdt. Elias Hjortdal døde 52 år gammel i 1797, men enken, Maren Hjortdal, f. Rue erhvervet uskiftebevilling og fortsatte forretningen. Hun døde 1833 i en meget høy 90 alder. I ministerialboken sies hun å ha vært 100 år, men hun kan ^(126.) ikke ha vært mer enn 88 a 90 år, for hennes foreldre ble først gift 1744. Mange år før sin død, nemlig under 22.desember 1806 hadde hun solgt kremmerleiet og gjestgiverstedet til sin sønn Hans Rue Hjortdal. Denne fikk dog først 15.desember 1812 gjestgiverbevilling og 26.mars 1813 landhandlerbevilling, og forretningen har vel til denne tid gått i morens navn. I gjestgiverbevillingen for H. R. Hjortdal står likesom i bevillingen av 1793 for Nils Helgesen Hafstad at der ikke måtte holdes kro for soknets bønder. Hans Rue Hjortdals sønn, Samuel Mandrup Hjortdal fikk 31.oktober 1831 av daværende løytnant Mads Christensen skjøte på den grunn eller jordvei som tidligere mot grunnleie hadde fulgt handelsstedet. Den 1.november 1833 meddeltes det ham kgl. bevilling på landkremmerhandelen og under 4.november 1834 gjestgiverbevilling, framdeles med forbehold mot å holde kro for soknets bønder. Under 27.oktober 1834 utstedte Samuel Hjortdal kårbrev til foreldrene, og etter det skulle de årlig ha 100 spdlr. fra den tid stedet ble overlatt ham. Han hadde altså ikke ennå overtatt forretningen. Samuel Hjortdal ses 1839 å ha bortforpaktet sin handelsrett til handelsmann Krohn, hva visselig ikke var lovlig. For gjeld til overformynderiet ble handelen etter det ved tvangsauksjon 6.november 1843 frasolgt Samuel Hjortdal og kjøpt igjen av faren, Hans Rue Hjortdal, som samme dag fikk auksjonsskjøte. Etter Hans Rue Hjortdals død solgtes eiendommen ved auksjon 6.juni 1857 for 2120 spdlr, til Christoffer Kramer Krohn, som fikk auksjonsskjøte av 19.desember 1860. Da C. K. Krohn var flyttet til Bergen og der hadde overgitt sitt bo til konkurs, ble eiendommen ved auksjon 19.april 1870 solgt til overrettssakfører Carl Johan Steen som fikk auksjonsskjøte 8.januar 1874, og samme dag solgt til den nåværende (1904) eier, Nils Madsen Teigen fra Naustdal, eller Nils med Sjøen som han til daglig kalles.

91.

xxx 0 xxx

Årene 1880-1899 mens jeg var sorenskriver, holdtes tinget i et kommunen tilhørende hus i Sjøahola, hvor der også var lokale for Førde Sparebank. Huset var først og fremst skolehus. Huset ble revet ned etter at jeg forlot Førde, og nå tinges der i bankens nye hus i Feten, tett ved bedehuset.

92.

92.**Hr. Peder Hanning og Falch Gjeddning** (129-142)

Peder Hanning ble 1700 i en alder av 27 år sokneprest i Førde og døde i sitt embete 1718. Han var gift med en prestedatter fra Leikanger, Inger Jensdtr. Bugge, der som enke ble boende her i bygden til sin død 1749.

Falch Gjeddning var sønn av Svanøbirkets forvalter eller fogd, Jens Berntsen Gjeddning og ble 1698 sin fars ettermann. Han var et par år yngre enn Hanning og bodde som forvalter på Svanø gård. Hans navn vil bli erindret på grunn av at han opprettet et lite legat til fordel for fattige i Kinn.

Om det var noe å utsette på Hannings embetsførsel eller forhold i det hele, er meg ubekjent. Jeg har ikke støtt på noe som kunne gi et ufordelaktig inntrykk av ham, og navnlig har jeg ikke, unntatt ved den nedenfor omhandlede anledning, funnet antydning at han ikke skulle være edrueelig. Til Falch Gjeddningss karakteristikk kan jeg derimot meddele et lite trekk.

På vårtinget 1706 i Førde da almuen ble spurt om den hadde noe å klage på tiendetakerne, framsto Ole Kvaal, og forklarte at på tiendebyttet 1704 i Førde ville almuen ha kornet veid med deres "kjøbte Kongens Jernbismer;" men Falch Gjeddning ville der skulle veies med den store jernpundervekt han førte med sig, og sa at han skulle skaffe en vekt der skulle rive hår og hud av dem, hvortil Ole Ramstad svarte at fikk han enn hud og kjøtt av dem, så fikk han ikke benene med. Til å beriktige riktigheten av denne Ole Kvåls forklaring er det visselig ingen grunn til, enn skjønt Falch Gjeddning på stedet benektet å ha uttalt seg således som av Ole Kvaal sagt. Man får i det hele inntrykk av at Falch Gjeddning var en myndig og stormunnet herre.

Jeg skal nå fortelle om en konflikt mellom Falch Gjeddning og presten.

93.

Til sommertinget på Kusli 17.juni 1711 var presten av Falch Gjeddning stevnet til å betale leie av Fimmedal støl for 5-årene 1706-1710 med 3 mark årlig eller tilsammen 2 rd1. 3 mark. Fimmedal støl er den nåværende prestestøl under Halbrend. Halvparten av denne gård hørte nemlig til Svanø-godset og den andre halvparten til Førde-presten, dog således at Svaningene hadde bygselretten til hele gården. Holger Gjeddning møtte for sin bror, Falch Gjeddning, i retten, og han henholdt seg til Svanegodsets jordebok, og etter den skulle den årlige stølsleie være 3 mark. Men Hanning la fram en gammel dom av 11.juli 1643 som hjemlet presten bruken av stølen, og påsto at han kun hadde å betale 2 mark 4 skilling for året, således som hans to forgjengere hr. Peder Finde og Henrik Finde hadde gjort. Videre la Hanning fra Falch Gjeddningss egenhendige kvittering av 9.november 1709 for at stølsleien var betalt for årene 1703-1709. Holger Gjeddning ville ha saken utsatt, men sorenskriveren, Hans Schwartzkopf, optok den til dom der skulle bli avsagt på høsttinget i oktober.

I stedet for nå å la saken gå sin gang og la sorenskriveren pådømme den. således som den forelå, fikk Hanning det uheldige innfall å anlegge et kontrasøksmål mot Falch Gjeddning, fordi denne i et brev av 26.januar 1711 hadde brukt ukvemsord mot ham. Det nærmere innhold av dette brev som var flere måneder eldre enn anlegget av hovedsaken, kjenner vi ikke, og vi vet således heller ikke om det hadde noen sammenheng med tvisten om stølsleien. Prestens kontrastevning var av 14.september 1711. Som nevnt bodde Falch Gjeddning på Svanøy og henhørte under birkedommerens jurisdiksjon, og allerede da lensmannen, Anders Nilsen Nedre Standal, forkynnte kontrastevningen for ham under sitt rette verneting om presten hadde noe å tiltale ham for, og denn innsigelse må han ha fastholdt da saken 6.oktober ble behandlet på tinget. Sorenskriveren enste imidlertid 94. ikke innsigelsen, men tok også kontrasøksmålet under på kjennelse. Han kom til det resultat at presten ikke pliktet å betale mere i stølsleie enn 2 mark 4 skilling for året, og ved å sammenholde et brev fra Falch Gjeddning av 19.juli 1708 med hans før nevnte kvittering av 9.november 1709, fant han tillike ut at presten allerede to ganger hadde betalt den alminnelige stølsleie som han nå var saksøkt for. Han avsa derfor samme dag, 6.oktober, dom hvoretter presten framtidig ikke hadde å betale mer enn 2 mark 4 skilling for året, og hvorved Falch Gjeddning for de år hvori stølsleien antokes betalt to ganger, ble tilpliktet å betale tilbake 1 rdlr. 5 mark 4 skilling. Derpå heter det i dommen i anledning det fornærmelige brev av 26.januar 1711 og kontrasøksmålet: "Hvad sig Falch Gjeddning ubillige og uartige Brev til Hr. Peder Hanning som en hæderlig Mand angår, hvortil han ingen Anledning sees at have havt, da - som sådant er utilbørligt og Hr. Peders Irettesættelse derom ikke findes lovstridig - så for videre Proces at forekomme og Vidløftigheder at undgå bør Sr. Gjeddning her for retten gjøre Hr. Peder Hanning en sømmelig og offentlig Avbikt, så de ukvemsord ikke kommer ham til nogen Præjudice. I Procesomkostninger betaler Gjeddning til Hr. Peder 5 Rdlr."

Denne dom var jo helt gunstig for presten, ja - som det synes - gunstigere enn han hadde forlangt. Man kan nemlig ikke se at han hadde påstått å ha betalt stølsleien to ganger, eller at han hadde gjort krav på tilbakebetaling. Men har dommen gledet presten, har den ikke mindre ergret Falch Gjeddning, og denne siste har visselig ikke minst vært misfornøgd med at dommeren påla ham å gjøre presten en offentlig avbikt.

Om aftenen samme dag som dommen var avsagt og etterat Falch Gjeddning hadde forlatt tingstuen, ble det lagt fram i retten en skriftlig henstilling fra presten hvori han ba om at lagretten måtte bli tilspurt hvilke skjellsord Falch Gjeddning tidligere samme 95. dag hadde gitt ham i retten, og at svaret måtte bli protokollert og under rettens segl gitt ham beskrevet. Lagretten og andre tilstedeværende svarte hertil at de hadde hørt Falch Gjeddning si: "Det sømmet bedre en Prestemand at tage vare på sin Bog end komme til Thinge at fylde sig og blamere Godtfolk, den

Kanalje (*slubbert - O.Tj*) - ja jeg siger og tilstår han er en kanalje." - Jeg tenker med at lagrettemennene, som sikkert ikke har yndet den strenge tiendeoppkrever, har vært nokså villig til å gi presten den begjærte bevitnelse.

Tinget holdtes på Kuslien, og rimeligvis har lensmannen, Ole Andersen Kuslien, vært tingvert. Å ta seg en rus på tinget i hine dager var ingen skam, og det kan nok være at at presten har tatt for meget til seg av vertens øl, men Falch Gjeddings ord blir under enhver omstendighet utilbørlige. Presten har sikkerlig tenkt at han i bevitnelsen hadde et godt kort på hånden, men i det ble han som vi får se, sørgelig skuffet.

Ved stevning av 2.desember 1711 bragte Falch Gjeddning dommen inn for lagretten, der saken ble behandlet 9.januar og 18.juni 1712. Ankestevningen var rettet ikke bare mot sorenskriveren og presten, men også mot lensmann Anders Nilsen Standal for "Underretens Stevne- måls mislig Overgang," og det må vel bety misligforhold ved forkynnelsen av prestens kontrastevning. Å følge sakens gang i alle detaljer er ikke mulig, da det såvel for underrettens som for lagtingets vedkommende bare er protokollene og ikke de framlagte dokumenter som nå er i behold. Så meget ser en dog at Falch Gjeddning holdt fast ved at prestens kontrasøksmål var ulovlig, og at presten om han ville gjøre ansvar gjeldende mot ham, måtte ha stevnet ham for hans rette verneting, birkeretten. Lagmannen avsa da sin dom den 23.juni 1712, og den fikk et for presten bedrøvelg resultat. Lagmannen fant visstnok at Falch Gjeddning, som hadde glemmt at han 9.november 1709 "efter Likvidation på Tiendens Oppebørsel" hadde kvittert hr. Peder Hanning 96 for stølsleien for årene 1703-1709, - ikke hadde hatt føye til å saksøke presten for mer enn leien for 1710 som under sakens gang var blitt betalt. Men lagmannen fant ikke noe bevis for at leien var betalt to ganger således som sorenskriveren hadde antatt. Han tilsidesatte derfor sorenskriverens dom i denne post. Og hva angår prestens kontrasøksmål for det fornærmelige brev da betegnet han det som en feil at sorenskriveren hadde "antaget Stevning", da birkedommeren og ikke sorenskriveren var Falch Gjeddings dommer og denne dessuten ikke hadde fått tilstrekkelig langt varsel, "hvorfor Sorenskriverens lovstridige Dom herved underkjendes og alt hvad derom af Parter indlagt eller fremlagt ere at være af ingen Værdi eller nogen av dem til Præjudice i nogen Maade, og bør Sorenskriver Schwartzkopf for sin handling mod Loven betale Falch Gjeddning i Omkostninger 6 Rdlr, og Hr. Peder Hanning at betale ham ligeledes 4 Rdlr., og Bondelensmanden Anders Nilsen. Nedre Standal, som efter Indstevning ei møder eller lader svare for sig, bør at betale for sig til Falch Gjeddning i lige Maade 1 Rdlr. - alt at udrede og efterkommes under 15 Dager under Adfærd efter Loven."

Etter denne lagmannens dom var det Falch Gjeddning som ble stående med almer i hendene, mens presten led en hård medfart. Han var saksøkt for penger han allerede hadde betalt,

men likevel endte det med at han dømtes til å betale sin motpart saksomkostningene. Det hitrørte neppe på ond vilje, men kun, som av lagmannen forutsatt, på en forglemmelse fra Falch Gjeddings side, at presten ble stevnet for den allerede avgjorte stølsleie, men det var dog Falch Gjeddings skyld at det kom til prosess. Ulykken for presten var at han i stedet for å anlegge særskilt sak mot Falch Gjeddning for Birkeretten for det fornærmelige brev, søkte ved kontrastevning å få injuriesaken koblet sammen med stølsleiesaken, et forsøk som sorenskriveren kunne og burde ha kvalt i fødselen.

Da presten ville gjøre ansvar gjeldende mot Falch Gjeddning 97 for denne uforskammethet mot ham i retten den 6.oktbr.1711, gikk det ham omtrent like ille, - atter vesentlig på grunn av misgrep fra sorenskriver Schwartskopfs side. Vi skal nå se på denne nye saken.

Til vårtinget 1712 som holdtes på Kusli 12. og 13.april stevnet presten Falch Gjeddning til å høre noen vitner som, på seneste ting var tilstede, - åpenbart altså om Falch Gjeddings uttalelse på høsttinget. Da vitnene som skulle høres hørte under sorenskriveren og ikke under birke-dommeren, var vernettinget for tingsvitner visstnok det rette, men prestens stevning har neppe vært forkyndt i betimelig tid. I all fall hadde Falch Gjeddning i påtegning på stevningen gjort innsielse mot stevnemålet, og han møtte heller ikke i retten. Presten anså innsielsen som en utflukt og påstod at Falch Gjeddning måtte pålegges å møte til neste rett, hva sorenskriveren også gjorde. Neste rett var sommertinget som dette år holdtes 11. og 12.august. Men før sommertinget var kommet, var der foruten den før nevnte dom om stølsleien fallen ennå en dom ved lagtinget der kom kom på tvers for presten.

Under 4.jan. 1712 hadde nemlig Falch Gjeddning tatt lagtingsstevning mot sorenskriveren for hva han den 6.oktbr. 1711 i Falch Gjeddings fravær hadde protokollert og fordi han hadde gitt presten utskrift derav. Også lagrettemennene var stevnet - som det synes dog kun som vitner - og presten var stevnet som det het "til Vedermæle" (*gjenmæle - forsvær, O.Tj*). Falch Gjeddning hadde i betimelig tid og gjentatte ganger hos sorenskriveren begjært utskrift av det protokollerte, men hadde ingen fått, og da det led inn under tinget, utferdiget han en beskikkelse til sorenskriveren om å få utskrift og sendte penger med. I stedet for nå å etterkomme begjæringen var sorenskriveren nå tåpelig nok til ved beskikkelsens forkynnelse den 6.juni å svare at han ikke vilde give noe skriftlig fra sig herom, ettersom han med sine meddomsmenn var stevnet til lagtinget hvor de ville svare. Da saken irettesførtes ved lagtinget 18.juni 1712, hadde Falch Gjeddning således ennå ingen utskrift fått. Ved tinget fremkom det innlegg fra 98 partene, og for sorenskriveren gjorde prokurator Baggen (Bagger-Bugge?) dessuten noen muntlige temmelig intetsigende tilføyelser, og for de innstevnte lagrettemenn svarte samme prokurator, at Falch Gjeddning ikke hadde hatt rett til å innkalle dem for høsttinget til å avlegge vidnesbyrd.

Ville han søke deres endelige forklaring om noe, henskjøt de seg til sitt verneting. Lagmannen avsa sin dom i saken 23/6., altså samme dag som saken om stølsleien pådømtes. Innholdet av dommen er følgende: Falch Gjeddning har stevnet sorenskriver Schwartzkopf fordi han på et ting i Førde 6.oktbr. i sin protokoll ved nattetid etter at Falch Gjeddning "tilfor var gaaen fra Retten skal have indført i Falch Gjeddings Fravær nogle Ord som for Retten skal være sagt af Gjeddning angaaende Sognepræsten, Hr. Peder Hanning, hvilket Hr. Peder skal have faaet beskrevet som i Thingsvidne og derved taget Anledning til at anlægge Sag mod Gjeddning. Denne har derfor fundet sig foranlediget til at indstevne Schwartzkopf med sin Protokol at deraf for denne Ret kunde sees og fornemme Ordene som protokolleret var, og den formentlige Mishandling (ulovlig fremgangsmåte) korrigeres.." Lagmannen omtaler deretter sorenskriverens unnlatelse av å levere Gjeddning utskrift og finner etter prestens og sorenskriverens uttalelser å kunne gå ut fra at sorenskriveren har "utstedt Thingsvidnet," det vil si gitt presten utskrift. Deretter omtales at sorenskriveren ikke for lagtinget har fremlagt sin protokoll som han dog var stevnet til å ha med, og så fortsetter det således: Da Sorenskriveren har lagt an paa at hindre Falch Gjeddning i denne hans indstevnede Sag, saa bør han for saaddant sit forhold mod Loven at give Falch Gjeddning fra 30.Mai, da han af Thingsvidnet blev beskikket og penger tilbudt, indtil den 17.Juni for hver dag 2 Lod Sølv, og bør ei noget av hvad protokolleret er eller Thingsvidne udstedt om, komme Falch Gjeddning eller Sognepræsten, Hr. Peder Hanning til nogen Præjudice enten for Retten eller andetsteds, førend bemeldte saa ofte begjærede og nu omstende Thingsvidne for denne Ret til Eftersyn og paakjendelse 99 indkommer. Og efterdi Lagretten som 6.oktbr. 1711 betjente Retten mod Sorenskriveren, befindes lovlig til denne Ret stevnet og ingen av dem selv møder, men kun lader svare at om Falch Gjeddning agter at søge deres edelige forklaring om noget, da henskyder de sig derom til deres Vernething, hvorved Falch Gjeddning påføres omkostninger og Ophold, saa bør de betale Falch Gjeddning til nogenledes Restitution hver 3 mark Dansk - alt at utredes og efterkommes inden 15 Dage efter Dommens forkyndelse under Execution efter Loven."

Det var en rett alvorlig knekk sorenskriver Schwartzkopf her fikk for sin tåpelighet eller tross - hva det nå var. Den var og vel fortjent. Derimot forekommer det meg tvilsomt om lagrettemennene fortjente dei korreks de fikk, likeså om lagmannen hadde formell adgang til å ilegge dem ansvar som skjett. At dommen var ubeleilig for presten også, sier seg sjøl.

Det av presten mot Falch Gjeddning tilstevnte tingsvitne for hans grovheter i retten var som vi har sett på vårtinget 1712 blitt utsatt til samme års sommerting og forelagdes der den 12. august. Presten møtte sjøl og fremla sin stevning, men for Falch Gjeddning møtte hans bror, Holger, som sa at når hans bror fikk lovlig kall og varsel, skulle han svare til saken og møte i retten, men hva mangelen ved stevnemålet bestod i, får en ikke vite. Presten mente at stevne-

målet både til dette og forrige ting var i orden, men Holger Gjeddning gjentok at han ikke ville ta til gjenmæle på sin brors vegne. Presten fremla da sin påstand skriftlig og bad om at hva der var protokollert om aftenen den 6.oktbr. 1711 måtte bli opplest og hans vitner deretter avhørt. Noen opplesning kunne dog ikke finne sted, fordi protokollen fra 1711 var utskrevet og nu ikke for hånden, men sorenskriveren avsa kjennelse om at da Falch Gjeddning var lovlig stevnet blev vitnene å føre, og når Falch ikke ville møte, fikk han sjøl ta skaden. Etterat denne kjennelse var avsagt, fremkom Holger Gjeddning med den seinest refererte lagtingsdom av 23.juni og "mente dommeren at være partisk efter 100. Lagmandens Dom." Falch Gjeddning hadde altså skaffet seg avskrift av Lagtingsdommen, men det ser merkverdig nok ut til at den kom som en overraskelse både på presten og på sorenskriveren. Presten mente at siden Holger Gjeddning tidligere hadde "slået sig fra Sagen, burde ei noget videre af ham i Retten antages." Skjønt han således kunne påstå at intet dokument av Holger i retten burde modtages, ville han dog nøye sig med at begjære følgende tirade av lagmannens dom inntatt i tingboken: - og bør ei noget af hvad protokollert er eller Thingsvidne utstedt om komme Falch Gjeddning eller Sognepræsten, Hr. Peder Hanning til Præjudice enten for retten eller andetsteds førend bemeldte så ofte begjærede nu instevnede Thingsvidne for denne Ret til Efterretning og Påkjendelse indkommer. "Presten mente visselig at lagmannens dom ikke var riktig, "men lot sig denne Gang nøie, såsom kan der-til var nødtvungen."

Han begjærte til slutt at ha der nå var passert for retten, måtte gives ham beskrevet, og det samme begjærte Holger Gjeddning på sin brors vegne.

Hermed stanser de etterretninger man har om denne strid. Man finner intet mere om den hverken i sorenskriverens eller lagtingets protokoller. Om presten har anlagt sak mot Falch Gjeddning ved birketinget, kan man ikke vite, da birkedommerens tingbøker for 1712 og nær mest påfølgende år er borte.

Den sist omhandlede lagtingsdom var etter min oppfatning ikke til hinder for at Hanning ved Tinget i Førde den 12.august kunne ha ført sine vitner. Hva den forbød var kun at bevitnelsen eller tingsvitnet - som det kalles - av 6.oktbr.1711 skulle brukes i rettergang eller nyte noen beviskraft før dets lovlighet hadde vært prøvd ved lagtinget. Men presten synes å ha misforstått dommen derhen at det overhodet ikke måtte gjøres noe ved den av ham påtenkte injuriesak mot Falch Gjeddning før tingsvitnet hadde vært forelagt lagtinget til prøvelse. Først under denne forutsetning kan det forstås at han 12. 101. august oppga vitneførselen for hjemtinget. Det var korrekt av Hanning at han hverken ved vårtinget i april eller ved sommertinget i august fremla det såkalte tingsvitne, men han hadde visselig handlet klokt om han hadde lagt det fram for

lagmannen som tør ha gjort seg uriktige forestillinger om dets innhold og kanskje trodd at det inneholdt edelig forklaring.

Appellinstansen fra lagtinget var overhoffretten i Oslo, mer der har det ikke etter velvillig meddelse fra Riksarkivet vært behandlet noen sak mellom Falch Gjedding og Hanning.

Svenske krigsfanger i Søndfjord. (143-145)

Under den store nordiske krig ble det tatt atskillige krigsfanger. Disse fordeltes rundt om i landet og noen ble også anbragt i Søndfjord.

Ved birketinger for Askvoll på Stavanger den 26.mars 1718 andro lagretten og den tilstedeværende almue om at de der ute ved sjøkanten måtte bli forskånet for å motta og forsørge fanger, da en måtte frykte for at de ville søke leilighet til å rømme og almuen ikke trodde seg istand til å hindre sådant, eller turde innestå for at de ble tilstede. Derimot var man villig til å betale for fangenes underholdning på andre steder hvor man kunne være trygg på å beholde dem. Om Askevollingene fikk ønsket sitt oppfylt, vet jeg ikke.

At man også i Førde tinglag hadde svenske krigsfanger, ser en av brev dat.Svanøe 18. juni 1719 fra fogd Hans Rue til lensmann Ole Andersen Hafstad. Brevet er skrevet med en smukk kontorhånd. Jeg skriver brevet av i sin helhet. Utenpåskrift:

"Ærlig og velagte Mand Ole Hafstad, Lensmand udi Førde Skibrede a Hafstad cito."

Innhold: "Hilsen med Gud Lensmand Ole Hafstad.

Jeg har idag erholdt Deres Velbaarenhed Hr. Stiftsbefalingsmandens 102. Ordre de Dato 13.Juni næstleden, at alle de Svenske Fanger, som udi det mig allernaadigst anfortroende Fogderi er inkvarteret, straxen til Bergen skal indsendes og der at staa 7.Juli førstkommende. Altså til samme Ordres Fuldbyardelse anbefales Eder Lensmand, det I leverer alle de i Førde Skibrede værende Svenske Fanger uden Forskjel såvel af Lenet som af Svanøe Birk til Korporal Jens Grimsætter, som dennem er beordret at afhente, og saa betids at de ufeilbar kan staa på Furre Fogdegaard den 3.Juli førstkommende. I har og at forfatte en accurat Liste over dem ved Navn og Alder, hvar Regiment de har staaet under og hvor de er født, som til Jens Grimsætter tilligemed Fangerne skal leveres, og nyder de på alle Skydsskifter fri Førrenskab (d. v. s. befording) efter Hr. General Lieutzows Pass af 3.Juni 1719. Jeg forlader mig til at I drager den Omsorg for at efterleve, hvad befale er, som Eders Pligt udfordrer, hvornæst Gud befale af Eders velvillige Hans Rue, Svanøe den 18. Juni 1719."

Brevet har en påtegning med en annen håndskrift, antakelig fogdens egen. Den lyder således: "P. S. Den 2de antegnede Person nemlig Simen Olsen Holsen og Hans Fletens Søn har i at tilsige, det de Møder velædle Hr. Kaptein Skrøder den 22.Juni udi Førde."

Nærmere opplysning om hvor mange krigsfanger der var i Førde skibrede og om på hvilke gårder de var anbragt, kan jeg dessverre ikke gi. Rimeligvis har i all fall noen av dem vært inkvartert i Førde sokn.

Man kan tenke seg at det rundt omkring på gårdene har vært ført mangel diskusjon om krigen og krigsbegivenhetene. Har de svenske fanger prist sin konge Karl den tolvte, kan man være forvisset om at våre ikke har unnlatt å fremholde Tordenskjolds bedrifter. Thomas Hammond som 1719 ble sokneprest til Førde, hadde vært skipsprest under Tordenskjold og kunne også fortelle et og annet om ham, men Hammond hadde neppe tiltrådt embetet da de svenske fangene ble sendt avsted til Bergen. 103.

Noen spor etter de svenske fangers opphold i Førde har jeg ikke kunnet finne i de gamle protokoller og heller ikke i ministerialbøkene. Det finnes nå i Sunnfjord hyppig gamle lysestaker av messingplater der går under navn av "Svenske Staker" Skulle disse lysestakene muligens skrive seg fra den tid da vi i våre bygder hadde svenske krigsfanger ?

Da enkefru Svane på Skei ble begravd. (147-150)

Bartolumæus eller - som han også kaltes - Barthold Svane var født i Kjøbenhavn. Han gjorde i sin ungdom krigstjeneste i Frankrike, 11 år, ble siden løytnant ved Akershusiske regiment og 1717 kaptein ved bergenhussiske regiment. Den første tid etter at han var kommet til Førde, bodde han på Angen, hvor Svanekvien er oppkalt etter ham, men 1725 kom han til Indre Skei, som han fikk bygsel på av hr. Otte Pedersen Finde, og der ble han boende til sin død 1744. Han var da 77 år gammel. Enke Anne Marie Madsdr., nå boende i et hus på Hestebakken har fortalt med at hennes farfar, Anton Helmers, som fra Stavang flyttet inn til Førde, i sin tid kjøpte jordstykket på Angen av Kaptein Svane. Jordstykket eides også av hennes far, Mads Antonsen og deretter av henne sjøl.

Svane var gift med Juditte Juliane von Hirsch, der som enke ble sittende på bygselbruket til sin død 1759. De var barnløse folk. Ved testamente av 1.nov. 1758 innsatte fru Svane sin fostersønn kandidat i teologi Christopher Andreas Myhlenfort, sønn av Førde-presten, Iver Myhlenfort, til sin universalarving, og etter hennes død bygslet han Indre Skei og ble boende der til sin død.

Hvorledes det gikk for seg ved enkefru Svanes begravelse ble det anstilt rettslig undersøkelse om.

Der gis en forordning av 7.februar 1682 (Kan til nød leses (1652)) som for å hindre overdådighet og unyttige omkostninger ved 104. begravelsen inneholder meget omstendelige regler for hvorledes en hadde å forholde seg. Der bestemmes hva slags tøy liket skal svøpes i, at

likkistene bare for de aller fornemste skulle være bekledd med fløyel eller klede, men for alle andre skulle kisten være uovertrukken, at likkistene kun under visse omstendigheter måtte gjøres av eiketre, hvem som hadde rett til å bruke messingplater på kistene og hvem som måtte nøye seg med jernplater o.s.v. Fremdeles bestemmer forordningen hvorledes sørgehuset skulle utstyres, hvor mange der måtte følge liket, at vokslys ikke måtte settes opp rundt kisten i likstuen eller på kirkegulvet, at likkisten ikke måtte oppstilles på kirkegulvet mens preken holdtes, men straks nedsettes i graven, med meget mer. Likeså andre forordninger mot luksus fra samme tid gas regler til yterste detalj.

Fogd. H. T. Nagel mente at forordningen var overtrådt ved fru Svanes begravelse og stevnet derfor soknepresten Nils Lund og avdødes universalarving, Christopher Andr. Myhlenfort til et tingsvitne hvorunder han ville søke forholdet opplyst. At det ene og alene var embetsiver som beveget fogden til å ta dette skritt tror jeg ikke. Saken var snarere at fogden hadde et horn i siden til presten og unte ham en mulkt eller i all fall en irettesettelse.

Av tingsvitnet får en vite at enkefru Svane ble begravd 1. februar 1759, treukes-dagen etter hennes død, at soldater i uniform etter befaling av løytnant Adam Barch Rue bar liket til kirken, at samme løytnant Rue og sersjant Anders Jakob von Coucheron, hvis far var major Vilhelm von Coucheron var med i likfølget som marsjaler, at liket kom til kirken klokken 12 middag, at kisten omgitt av talglys og girlander ble satt på tre skamler på kirkegulvet tett ved koret, at presten fra kordøren talte en times tid over liket, og at det straks der etter ble nedsatt i graven.

Presten Lund og Christopher Myhlenfort mente at sjøl om forordningen var overtraadt, kunne ansvaret derfor ikke falle på dem. Gjestgiveren, Johan Rue, hadde fungert som vert og arrangementet skyldtes 105 ham og offiserene, som vel måtte vite hvorledes en militær frue skulle begraves. Fogd H. T. Nagel var en myndig mann, riktig en byråkrat som vi kanskje nå ville si. Men Lind var ikke den mann at han lot seg kujonere. Han gjorde et morsomt kontratrekk, idet han tilstevnte et tingsvitne til opplysning om hvorvidt forordningen var overholdt da fogdens svigersønn, kaptein Fredrik von Storm i Osen lot sin mor begrave, for som han sa - å få den truende foged til aa stikke "Sverdet i Skeden." Om fogden gjorde noe videre med saken, vet jeg ikke, men jeg kan ikke tro at hverken presten eller Christopher Myhlenfort kom i noen uleilighet.

Av registreringen etter fru Svane ser en at hun hadde et godt forsynt hus og i det hele var velstående. Formuen beløp seg til 2250 rdlr. Hun eide 6 gårdparter i Naustdal sokn og en i Indre Holmedal. Besetningen bestod av 21 kyr, 2 okser, 11 ungfe og 7 fjorkalver, 34 sauer med 14 lam, 7 svin, 31 geiter og 3 hester. Hennes mann hadde på øde tomt bygd tre beboelseshus vurdert til 90 rdlr. utstyrt med 5 ovner, en melkestue med en ovn og et stabbur. Blandt livøret kan merkes

en "chaise" taksert til 2 rdlr. og to kjørevogner, takset hver til 3 mk. 8 skilling. Dette er første gang jeg minnes å ha sett vogn i noen registrering i Førde. Chaisen har visstnok ikke ofte vært utenfor vognskuret, og lange turer kan den ikke ha gjort her i Førde hvor det i denne tid hverken var broer eller ordenlige veier.

Då Christopher Myhlenfort var fru Svanes eneste arving og etter henne fikk bygsel på Indre Skei, må de av Svane oppførte nye hus være blitt stående på gården. 106.

En rydningsmann i Angedalen. (151-161)

Gårdsnavnet Angedalen omfattet opprinnelig ikke bare de nåværende Angedals-brukene, lnr. 93, 94 og 95, men også Indrebø-brukene, lnr. 96, 97, 98, 101 samt Bruket, lnr. 100. Angedalen hører til de yngste gårder i Førde sokn, Eikeland, som nevnes i Bergens Kalvskinn frå ca 1350, var visstnok da og et par hundre år seinere den innerste gården i dalen. Jeg har i all fall ikke funnet Angedalen nevnt før reformasjonen. Heller ikke nevnes gården i skatteregnskapet for 1563 eller i lensregnskapet fra 1567, hvor man burde ha funnet dem om de hadde vært til på den tid. Om Eikeland som nevnes 1350, men ikke 1563 og 1567, har jeg tidligere uttalt at gården de sist nevnte årene rimeligvis har ligget øde. At også Angedal skulle ha vært bebyggt tidligere og kun ligget øde i lengere tid, forekommer meg derimot lite sannsynlig.

De eldste meg bekjente etterretninger en har om Angedal-gårdene, finner en i Herredags- og Domboken for 1599, og hva denne har å fortelle, skal jeg nå gjengi:

På Angedalen sat det i 1582 og sannsynligvis flere år forut en leilending ved navn Jon, som jorddrotten ville ha fjernet fra gården for å kunne overlate den til et barn som skulle gifte seg. I denne sak avsa Gulatings-lagmann, adelsmannen, Axel Fredriksen Fridag med andre gode menn den 20.juni 1582 en dom av følgende innhold:

Jon i Angedalen har med stor møye og arbeid av øde oppryddet og oppbygget Angedal, gitt stor "Indfæsting" (*Betaling ved tiltredelsen O.Tj.*) og vært beskattet med mere "Overgave" enn han burde efter loven. (Overgave muligens det samme som "overgift", d.e. tillegg til betaling - Otto Kalkars ordbok). Jorden er ennå ikke delt alle medarvinger imellom. Etter Erik Rosenkrants's recess skal den, som - uten selv å eie noen part i en øde gård - rydder og oppbygger den og bringer den i makt nyte sin rydning og sitt arbeid, og landdrotten skal 107. ingen makt have å avsette ham fra gården. Retten kan på grunn herav ikke kjenne at om en mann vil gifte sine barn og ikke har jorder til dem, han da skulle kunne avsette leilendingen og i stedet innsette sine barn på gården som om de var buslitne folk. Barna har, da deres far og mor lever, intet arvet i gården, så de skulle kunne drive noen leilending bort fra sitt rydningsbol. Det er

derfor med menige lagretts samtykke kjent for rett at Jon heretter som tilforn bør frelselig (fritt) nyte og beholde førnevnte Angedal med tilliggender innen- og utengjerds all den stund han ærlig til rett tid betaler sin landskyld og rettigheter, holder gården ved hevd og makt og viser sin landdrott tilbørlig lydighet. Landdrotten skal ikke beskatte ham med mer bygsel eller tredjeårs feste enn loven "formelder" og heller ikke overfaller ham eller handler anderledes med ham enn tilbørlig i alle måter.

Dette referat av lagtingsdommen viser oss ikke hvem jorddrotten var. Men etter flere års forløp ble det gjort fornyet forsøk på å få iallfall en del av gården fra Jon, og de seinere rettsforhandlinger fra 1598 og 1599 viser at det da var Anne på Ramstad og hennes to sønner Ole og Anders Pedersen der opptrådte som eiere. I 1582 må det ha vært Anne og hennes mann.

Den 21.juni 1594 avsa lagmannen i Bergen, Paul Helgesen, med andre gode menn en dom hvorved lensmannen i Førde gjeld, Thomas på Hafstad ble befalt å oppnevne 6 upartiske menn som skulle innfinne seg på Angedalen og der granske og forfare hvorledes Jon hadde holdt gården med hus, åker og eng ved makt og deretter forlike Jon og hans landdrott eller og med dom og rett atskille dem. Dog skulle mennene intet gjøre mot retten eller mot lagtingsdommen av 1582 i noen måte, såfremt de derfor ikke ville stande tilrette. Man ser av dette at det fra eiernes side hadde vært ført klage over Jon, at han ikke holdt gården istand, og dette skulle nå undersøkes.

De av lensmannen oppnevnte 6 lagrettemenn, hvis navn 108 vi ikke får vite, sammentrådte på Angedal og avsa en dom, dat. Angedalsbø, den 26.septbr. 1594 av sådant innhold:

De hadde vært på Angedal for å forfare hvorledes Jon som bodde der, holdt gården ved makt, så og for å besiktige hans åker og eng. De hadde ikke annet kunnet befinne enn at gården var vel ved makt holden med "fuldfærdige Huser som hører til Fuldbøs Jord." Det fantes vel noen åker som ikke var brukt, men den var uduelig å bruke. Der fantes også noen ubrukt eng, dog ikke sådan at noen kunne bygge derpå uten at man "indtog" av femarken, men denne var så liten at det ikke kunne skje. Mennene hadde derfor ikke understått seg til å dømme noen inn til Jon. Slutningen av denne dom tyder på at det nu kun var en del av gården man ville ha Jon til å fratre, mens man av lagtingsdommen av 1582 nærmest må få ut at man da ville ha Jon fjernet fra gården.

Tross dommen av 1594 oppga Ramstad-folkene ikke sine bestrebelser for å trenge seg inn på Jon. Man ser nemlig at Jon søkte hjelp hos befalingsmannen på Bergenhus, Laurits Kruse, og hos ham utvirket de en "Forbydelse" av 27.mars 1598, der saktens har gått ut på at man på Ramstad fikk holde seg de tidligere dommer etterrettelig.

Twisten ble av Ramstad-folkene nå atter bragt for retten her hjemme, og denne gang fikk de en for seg gunstig dom. Fogden i Sunnfjord, adelsmannen Peder Due, oppnevnte 6 lagrettemenn, alle fra Naustdal sokn, nemlig lensmann i Førde skiprede, Gunder Naustdal, Anders Naustdal, Rognald Naustdal, Anders Ulleland, Ole på Lefor (det skal vel bety Libø) og Knut Buenes, og under 12.mars 1598 avsa disse en dom av følgende innhold.:

"Da det befindes, at Gården er to Mænds Brug, og da Jon har indtaget sin Søn til sig, kunde Mændene intet andet kjende, end at alt det av gården, som Jon har opladt for sin Søn, såvelsom også det, som, ligger uryddet, bør Eierne være nærmest til at vesidde, men forøvrigt 109. skulde Jon nyde sin Rydning og sit Arbeide og ikke uttrænges derfra, såleng han udgiver sin Rettighed som det sig bør."

Jon Angedal eller kanskje det var sønnen tydde atter til Laurits Kruse, som utferdiget to "Forbydelsen" av 20.mars og 3.april 1599, "hvor Ole og Anders Pedersen samt deres Moder og alle andre som kunde kjende til Medarvinger i denne Ødegård, forbydes at indføre sig til nævnte Gård, før de om Sagen har været i Rette."

Dette kan ikke bety annet enn at dommen skulle prøves for høyere rett, og at Ramstad-folkene ikke måtte gjøre bruk av dommen før denne prøving hadde funnet sted.

Saken ble bragt inn for herredagen i Bergen sommeren 1599. Herredagens faste medlemmer var 4 danske riksråder og til dem sluttet seg for Vestlandets vedkommende befalingsmennene eller lensherrene i Trondheim og Bergen samt lagmennene i Trondheim, Bergen og Stavanger. At lensherren i Bergen, Laurits Kruse og Bergens-lagmannen, Paul Helgesen tidligere hadde hatt befatning med saken har ikke vert betraktet som noen hindring mot at de deltok i den siste avgjørelse.

Herredagen ble holdt på Bergenhus fra 2. til 29.juli for så å fortsette i Stavanger. Saken vi befatter oss med ble behandlet første dag, 2.juli. Sønnen som Jon på Angedalen hadde "tat ind til sig" hette Anders, og det var han som på herredagen opptrådte som klager. Det var jo også ham dommen av 12.novbr. 1598 først og fremst gikk ut over. Men hans far Jon var også tilstede ved herredagen.

Anders hadd fått uttatt to stevninger i sakens anledning. Den ene stevning var rettet mot Gunder i Naustdal og hans fem kolleger, hvem Anders tiltalte for den dom "som de mellem Anne Ramstad og ham mod Riddersmænds, Lagmænds og andre gode Mænds Domme havde dømt og avsaagt, hvilken dom han mente ikke så retfærdig at være, som det sig burde, hvorfor de måtte være forpligtet at stande til Rette derfor. 110.

De seks lagrettemenn, som alle synes å ha møtt ved herredagen, svarte at de eldre dommer ikke var blitt "velbelagt" for dem og ikke var dem bekjent da de avsa sin dom, og da Jon

i Angedalen sjøl hadde erkjent at dommen ikke hadde vært tilstede, så at lagmennene derefter kunde have vidst at rette sig, bestemte herredagen at dommen av 1598 ikke skulde ha noen makt, men dog heller ikke komme lagrettemennene til skade i noen måte.

Den annen steving Anders Jonsen hadde utstedt, var rettet mot Anna Ramstad og hennes sønner, Ole og Anders Pedersen. Han tiltalte dem, heter det i herredags-domboken," for en Anpart i Angedal, som de ham, der skal have bygget og opladt, og beklagede, hvorledes der nu igjen med Lov og Ret vilde udtrenge ham fra Jorden uanseet at hans 3. Aaremål ikke endnu skulde være forbi, som han den efter Loven burde at bruge og besidde." Jeg må tilstå at denne tilførsel forkommer meg helt dunkel. Det ser etter den ut som om Anders Jonsen av Ramstad-folkene skulle ha fått bygsel på 3 år, men overalt ellers tales der om at det var av sin far Anders hadde fått overlatt en del av gården, og det sies også uttrykkelig i dommen av 1598. Jeg formår ikke å løse denne motsigelse.

For herredagen la Anders fram lagtingsdommen av 20.juni 1582, Paul Helgesens dom av 21.juni 1594, seksmannsdommen av 26.sept. 1594 og endelig de tre av Laurits Kruse utferdiggede forbud av 27.mars 1598 samt 20.mars og 3.april 1599, hvilket alt er kjent for oss fra før. Han beklaget, heter det i domsboken, at trass de nevnte forbud var en av Anne Ramstads sønner allerede innflyttet til ham, og formente at det var skjedd ham urett og handlet mot sjølve dommen.

På den annen side møtte Anne Ramstad og hennes to sønner, Ole og Anders Pedersen og la fram en skriftlig fremstilling. I den beklagde de seg over at "Jon ikke vilde være i "Minde" med dem om gården med Rettigheder at betale, endog han derom besøgtes," hvilket måskje skal bety at han ikke vilde avstå bruket mot betaling. Men hertil svarte 111. Jon at han ikke var blitt dem skyldig noget hverken på sin landskyld eller annet, og at han årlig, år for år hadde betalt landskylden som de og forresten erkjente å ha fått. Anne og sønnene hennes anførte fremdeles at gården var to manns bruk, at Jon ikke evnet å holde gården i makt og at de fremla den yngste seksmansdom av 12.nov. 1598. Anne Ramstad tilføyde at en av hennes sønner nå aktet å "forandre seg" (gifte seg), og da han "ikke nærmere hadde Råd til nogen Våning" (det vil vel si ikke lettere kunne få noen gård), men var busliten, burde han som en landdrått være sitt eget nærmest.

Herredagen der allerede i den foregående sak hadde kassert seksmanndommen av 1598, avsa nå sådan dom: "Efter Tiltale, Gjensvar og denne Sags Leilighed, så og efterdi adskillige irettelagte Dommer tilholder Jon at beholde Gården sålenge han deraf giver sin årlige Landskyld og holder den ved Magt, og da Retterbøderne formelder, at Bonden skal beholde, hvad han av øde har opryddet, og da derhos Jon befinder at have udgivet sin årlige Landskyld og andre

Rettigheter, vidste vi ikke ander derom at avsiige for Ret, end at han bør besidde samme jord sålunge samme Domme stander ved Magt, og han udgiver sin årlige Landskyld og andre Rettigheder og holder gården ved Hævd og Magt som det sig bør."

Det ble altså til slutt Jon som etter en minst 17-årig krig bragte seiren heim.

xxx 0 xxx

Hva her er fortalt etter herredagsdomsboken viser tydelig at Jon var rydningsmann og første mann på sitt bruk. Men om han var den eneste der inne er ikke så sikkert.

Den eldste etterretning, som jeg - før herredagsdomsboken ble trykt for noen år siden - hadde funnet om Angedalen er fra Peder Thotts jordebok 1591. Her oppregnes som leidangsytere på Angedal tre menn: Thor Indre Angedal, Jon Angedal og Anders Angedal. Thor og Jon svarte hver især leidang med 9 mark talg og 1 geitskinn, Anders svarte bare 1 geitskinn. At vi i Jon har vår nyrydningsmann og i Anders hans sønn 112 kan ikke være tvilsomt. At Anders ikke hadde mer enn 1 geitskinn å svare betegner hans bruk som det minste eller ringeste. Thor og Jon derimot betalte like meget hver og hadde altså like store bruk. Og var brukene like store, hadde de vel også vært ryddet samtidig eller omtrent samtidig. Thor og Jon får altså, hvis bedre opplysninger ikke er å få, dele æren av å ha begynt rydningsverket på Angedalen. Da Thor sies å høre til på Indre Angedalen, må man formode at det er det seinere Indrebø han har ryddet, i såfall har Jon rimeligvis bodd på den gård som fremdeles bruker navnet Angedal.

I et regnskap fra året 1/5 1598 til 1/5 1599 oppføres som leidangsytere på Angedalen fremdeles tre menn: Marqvard Indre Angedal som betalte 9 mark talg og 2 geitskinn, Jon som betalte 9 mark talg og 1 geitskinn. Jon må visselig fremdeles være vår kjenning fra herredagsdomsboken. Og da Marqvard hører hjemme på Indre Angedal likesom Thor i 1591 må en tro at Marqvard var Thors ettermann. Anders Jonsen nevnes derimot ikke, men i hans sted nevnes Ole Amundsen. En kommer derved til å tenke på hva Anders Jonsen 2.juli 1599 forklarte for herredagen, nemlig at en av Anne Ramstads sønner da var flyttet inn på gården. Hvis Ole Amundsen er Anne Ramstads sønn, må hun ha vært gift to ganger, nemlig med en Amund og en Peder.

I et regnskap for 1603 nevnes som oppsittere på Angedal 4 menn, nemlig: Ole Fremre Angedal, Anders, Marqvard og Oluf. Nå er altså Jon borte. Formodentlig er han død. Derimot forekommer atter navnet Anders, men dette er vel neppe Anders Jonsen, for om denne Anders fra 1603 sies i regnskapet at han sjøl eide $\frac{1}{2}$ laup smør i gården. Det er jo også ganske rimelig at Anders Jensen forsvinner fra gården samtidig som faren som innsatte ham på gården. Om de to oppsittere fra 1603 ved navn Ole sies i regnskapet at Ole Amundsen eide $\frac{1}{2}$ laup og Ole 18 mark smør i gården. Markvard kan ikke ha eid noe av gården, siden intet sies derom i regnskapet.

Benevnelsen Bruket (det seinere 1.nr.100) har jeg ikke støtt 113 på før 1635 da Erik i Bruket nevnes.

Det må ha gått raskt med rydningen og oppdyrkingen av inne i Angedalen, for i Busch' jordebok av 1626 leser en at der var 6 oppsittere. I året 1657 da det ble utskrevet et kvegskatt-regnskap, nevnes 7 oppsittere og 1 husmann, og disse skattet tilsammen av 68 kyr, 43 geiter og 40 sauer, og i 1667 da den første matrikulering foregikk, hadde Angedal 10 oppsittere og skatteskylden bestemtes til 5 laup 12 mark. Ennå 1667 hørte både Indrebø og Bruket under Angedal (*Først ved matrikuleringen av 1838 ble Indrebø og Bruket utskilt som egne gårder. Men lenge før den tid finner en både Indrebø og Bruket brukt som alm. gårdsnavn i ministerialbøkene. Det gamle Stor-Angedal holdt seg på over 5 lauper smør helt fram til 1838 og var såvidt jeg kan se den støste gård i prestegjeldet. Så ung som gården er, må det vel være opplagt at den har sitt navn etter dalen - ikke omvendt. Det ligger da nær å slutte at dalnavnet Angedalen i gammel tid først og fremst var en betegnelse for den indre del av dalen, det som ligger innenfor Einhaugbakken. I vår tid hører en av og til tale om Indre Angedalen og Midtre Angedalen helst som navn på skolekretser, men Nedre Angedalen tror jeg ikke jeg har hørt. - Som geografisk omgrep bør en vel regne Angedalen går fra Prestefossen til innerst i Botnadalen. O.Tj.)*

114.

Sunnfjordinger under Kalmarkrigen. (163-166)

I vår krigshistorie har bergenhusingene i det store og hele spilt en hederlig rolle, og om våre dagers sunnfjordingar har jeg hørt militære si at det er godt soldatstoff i dem, at det er lett å disiplinere dem og gjøre dem til gode soldater.

En god armé får en ikke uten fast organisasjon og øvelse, og dette kom da også tilsyne under Kalmarkrigen 1611-1613. Vi hadde den gang ennå ikke fått noen virkelig armé, og når krig utbrøt, hadde man kun de gamle regler om leidangsoppbud å holde seg til. Man utskrev da så mange unge menn for leiligheten som man trodde å kunne få eller som man mente å ha bruk for og sendte dem så avsted med den Smule Øvelse man i en hast kunne gi dem.

Gudbrandsdølenes bedrift ved Krigen 1612 da de ødela et korps leiesoldater, er bekjent nok og besunget i Sinklarvisen. Den er et lyspunkt i denne krigen, som vi ellers ikke hadde noen ære av.

I Sunnfjord ble i 1612 ialt utskrevet 117 soldater iflg. statholderens ordre. Av disse var flere fra Førde sokn, nemlig; Anders Jonsen Masdal, Johannes Refshammar(nå Refsdal), Thomas Aamundsen Aasen, Lasse Anbjørnsen/Kinn og Oluf Nilssen Bruland.

Soldatene eller knektene som de kaltes, ble sendt ned til Svinesund for å slåss med svenskene. Her ble de norske styrkene liggende atskillige måneder, men der foregikk en mengde rømming, og det er dem jeg her vil fortelle om.

I et regnskap avlagt av fogden i Sunnfjord, Peder Due, over sakefall m.m. for året 1614 har jeg funnet følgende: "Efterskrevne Bonde-Drenge var i forleden Feidetid 1612 efter Kongens Befaling udnævnte og siden nedskikkede til Svinesund for der at skulle have ladet sig bruge med Rigets Fiender. Nogen Tid efterat de var nedkomne har en stor Part af dem uden Øvrighedens Forlov og Bevilling understaaet sig til at drage derfra og hver i sit Behold igjen. For denne - 115. deres grove og store Forseelse har jeg på Kongens Vegne forhvervet dom over dem hvorved de er dømte i Kongens Nåde og Unåde 1614. Siden har jeg efter min gunstige Husbond velbyrdige Fru Kirsten Juels Befaling på Kongens nådige Behag avsonet med dem for deres store Armods Skyld som efter følger:

Bremanger sokn:	Mogens Olufsen Frøien	gav	4 daler	
	Oluf Nødsæter	-	2	-
	Jetmund Mogensen Vindspold	-	2	-
Kinn sokn:	Peder Jensen Oldax(?)	-	3	-
Bro sokn :	Iver Rasmussen Nordal	-	7	- 1 mk.
	Oluf Svendsen Knabestad	-	7	- 1 -
	Rasmus Olsen	-	8	-
Nøstdal sokn:	Simon Ostensen Birkedal	-	6	-
	Engelbret Pedersen Mallesvig	-	8	-
	Åsmund Olufsen Herstad	-	4	-
	Gunder Markussen Kalland	-	7	- 1 -
	Oluf Jonassen Birkeli	-	6	-
Førde sokn:	Morten Nilsen Bruland	-	4	-
Aalhus sokn:	Peder Andersen.L~sæter	-	2	-
	Jakob Ostensen Solem	-	4	-
	Oluf Rasmussen Fond	-	1½	-
	Jon Knudsen. Strand	-	3	-
Vig sokn:	Damnold Odjersen Hetle	-	4	-
Bøgstad sokn:	Gunder Iversen Bringeland	-	8	-
Dale sokn:	Lasse Pedersen Berg	-	8	-
Guddal sokn:	Christoffer Olufsen Ulvedal	-	2	-
Holmedal sokn:	Asbjørn Olufsen Bakke	-	4	-

	Iver Pedersen Vaagestad	-	7	-	1 mk.	
	Iver Olufsen Hellevig	-	8	-		
Askvoll sokn:	Siver Jakobsen Ringstad.	-	4	-		
	Klemet Mogensen Roesæter	-	4	-		<u>116.</u>
	Jon Arnesen Alden	-	7	dlr.		

Av de 117 sunnfjordinger var det etter denne liste 27 desertører. Det kan vel være at en på andre sakefallslister for de nærmeste år ville finne flere andre rømlinger, men allerede tallet 27 er sørgelig stort. Rømtingen fra Førde sokn kalles i sakefallsregnskapet Morten Nielsen Bruland, men dette navn finnes ikke på listen over utskrevne, som derimot har en Oluf Nilsen Bruland. Jeg er tilbøyelig til å tro at begge listene handler om en og samme person, og at det enten i den ene listen eller i min avskrift er innløpet en feil.

Fru Kirsten Juel, som fogden kaller sin husbond, var gift med eller kanskje ved den tid enke etter lensmannen på Bergenhus, Nils Vind. Hun har altså da fogden utferdiget sitt regnskap, bestyrt lenet.

Registeroversikt, alle bind

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i *kursiv*, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Første bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
Forord til første bok	side	1	(1-2)	6
De eldste ministerialbøker i Førde	-	1-5	(3-8)	6
Magister Hammonds ministerialbok 1720-1727	-	5-7	(9-11)	9
Myhlenphorts ministerialbok 1728-1747	-	7-12	(11-20)	11
Nils Lunds ministerialbok 1748-1764	-	12-14	(20-23)	16
Sykdomsåret 1741	-	15	(25-26)	18
Hva Bergens Kalvskinn beretter om Førde	-	16-19	(27-34)	18
De eldste aktstykker vedk. Førde og Førde-folk	-	20-23	(35-38)	23
Et skatteregnskap fra 1520-1521	-	23-24	(39-41)	24
Et gammelt skinnbrev fra 1542 om Ramstad og Kvamme	-	24-26	(43-47)	26
Et skatteregnskap fra 1563	-	27-30	(49-53)	27
Lensregnskap for Bergenhus len for 1567	-	30-33	(55-58)	30
Peder Thotts jordebok av 1591	-	33-36	(59-62)	33
I en jordebok for året 1/5. 1598-1/5. 1599	-	36-37	(62)	36
Et skatteregnskap fra 1603	-	37-42	(63-66)	37
Fogd Nils Buschs jordebok av 1626	-	42-49	(67-75)	41
Et skatteregnskap fra 1646	-	49-57	(77-89)	48
Et skatteregnskap fra 1662	-	58-62	(91-95)	57
Et skatteregnskap fra 1672	-	63-71	(97-105)	61
Eiere av gårder i Førde sogn i gammel tid	-	71-76	(107-112)	69
Folkemengden i Førde sogn ned gjennom tidene	-	76-79	(113-116)	72
Kveghold i Førde 1657	-	79-88	(121-131)	74
Førde 1664 (Findes folkeliste)	-	88-94	(133-144)	80
Folkelisten av 1701	-	95-105	(145-162)	85
<i>Manntallet av 1666 med merknader, av O. Tjønneland</i>	-	107-125		93
Registeroversikt, alle bind.....				112

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Andre bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
1. Mads Nilsen Erdal og sokneprest Nils Lund,	side	1-12	(3-19)	6
2. Markvard Rognaldsen Sunde og Rasmus Refsdal	-	13-24	(21-39)	14
3. Sjøen eller Sjøahola	-	25-91	(41-127)	21
4. Hr. Peder Hanning og Falch Gjeding	-	92-101	(129-142)	68
5. Svenske krigsfanger i Sunnfjord	-	101-103	(143-145)	74
6. Da enkefru Svane på Skei ble begravd	-	103-105	(147-150)	75
7. En rydningsmann i Angedalen	-	106-113	(151-161)	77
8. Sunnfordinger under Kalmarkrigen	-	114-116	(163-166)	82
Registeroversikt, alle bind.....				85

Tallene i parentes syner sidetallene i originalen.
 Ferdigskrevet 27/8.49. O.Tj.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Tredje bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
G. nr. 15. Klopstad	side	1-11	(1-14)	6
16. Rotenes	-	12-24	(15-30)	13
17. Erdal	-	25-39	(33-54)	21
18. Erdalsdal (= Indre Erdal)	-	40-47	(55-66)	32
19. Fossen	-	48-52	(67-73)	37
20. Hornnes (Hornes)	-	52-68	(75-98)	40
Litt om Førde kirke og dens jordegods ...	-	69-90	(99-131)	52
21. Førde (Skei)	-	91-126	(133-178)	67
Litt om Hundvedbakken (del av Skei) ...	-	127-137	(178-192)	96
22. Førde prestegård	-	138-142	(197-202)	103
23, 24. Hjelle med Ytre Slåttene	-	143-166	(207-237)	106
25. Ramstad	-	167-201	(239-290)	123
26. Furebø	-	202-231	(291-333)	150
27. Tjønneland	-	232-267	(335-378)	171
Registeroversikt, alle bind.....				197

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Fjerde Bind:		<u>O.Tj</u>	(Steen)	<u>Side</u>
<u>Kvaal og Indre Slåttene</u>	side	<u>1-24</u>	(3-33)	8-27
1 – 7: Begge gårder under ett.				8
8 – 11: Kvål, 1. nr. 87				14
11 – 18: Kvål, 1. nr. 88				17
18 – 20: Åstedsak [mellom Kvål og Ekeland				21
20 – 21: Slåttene under ett.				23
21 – 23: Slåttene, 1. nr. 89				23
24 – 25: Slåttene, 1. nr. 90				26
<u>Ekeland</u>	side	<u>26-37</u>	(35-52)	27-35
26 – 32: Ekeland fram til 1732				27
32 – 34: Rotenesfolk til Ekeland. Gården deles.				31
34 – 35: Ekeland, 1. nr. 91				33
35 – 37: Ekeland, 1. nr. 92				34
<u>Angedal, Bruket og Indrebø</u>	side	<u>38-101</u>	(53-136)	35-82
38 – 45: Gårdene under ett.				36
45 – 53: Angedal, 1. nr. 93, 94, 95				42
53 – 62: Indrebø under ett.				49
62 – 65: Indrebø, 1. nr. 96 og 97.				55
65 – 68: Indrebø, 1. nr. 98				57
68 – 69: Indrebø, 1. nr. 99, samt Bruket 100.				60
69 – 71: Indrebø, 1. nr. 99.				60
71 – 75: Bruket, 1. nr. 100				62
75 – 78: Indrebø, 1. nr. 101				64
78 – 101: Rettsaker				66
<u>Botnen</u>	side	<u>102-114</u>	(137-152)	82-90
102 – 110: Botnen under ett				82
110 – 112: Botnen, 1. nr. 102				88
112 – 114: Botnen, 1. nr. 103				89
<u>Grimeland, Haugen, Pladse og Grimelandslien</u>	side	<u>115-203</u>	(153-262)	91-155
115 – 131: Gårdene under ett				92
131 – 174: Rettsaker				104
174 – 177: Haugen, 1. nr. 104				134
177 – 180: Pladse, 1. nr. 105				135
180 – 190: Grimelandshaugen, 1. nr. 106				137
190 – 191: Grimelandslien under ett.				144
191 – 193: Grimelandslien 1. nr. 107 / 108				145
193 – 195: Grimelandslien 1. nr. 109				146
195 – 196: Grimeland, 1. nr. 110 / 111				148
196 – 199: Grimeland, 1. nr. 110				148
199 – 200: Grimeland, 1. nr. 111				151
200 – 203: Grimeland, 1. nr. 112				152
<u>Kvamsaas</u>	side	<u>204-209</u>	(263-270)	156
<u>Flugedal</u>	side	<u>209-214</u>	(271-276)	160
<u>Kvamme</u>	side	<u>215-221</u>	(277-285)	163
<u>Tefre</u>	side	<u>222-236</u>	(287-306)	168-178
222 – 226: Tefre under ett				168
226 – 231: Tefre 1. nr. 116 / 117				171
231 – 232: Tefre 1. nr. 116				175
232: Tefre 1. nr. 117				175
233 – 236: Tefre 1. nr. 118				176
<u>Vie</u>	side	<u>237-310</u>	(307-374)	178-230
			(også frå bind 5,1-29)	
237 – 249: Vie under ett fram til 1701				179
249 – 257: Vie-mennene 1701				188
257 – 265: Reduksjon av matrikkelskylden, - Elvebrott				194
265 – 273: Vie, 1. nr. 119				198
273 – 280: Vie, 1. nr. 120				204
280 – 283: Vie, 1. nr. 121				209
283 – 286: Vie, 1. nr. 122				211
286 – 289: Vie, 1. nr. 123				213
290 – 294: Vie, 1. nr. 124				215
294 – 298: Vie, 1. nr. 125				219
298 – 303: Vie, 1. nr. 126				221
304 – 310: Vie, 1. nr. 127				225
Registeroversikt, alle bind				231

(NB!! I dette og følgende bind er sidetallet i originalen føyd til i margen. O.Tjønneland.)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Femte bind:

(De første 30 sider av Steens femte bind er i avskriften overført til fjerde bind for å få alt om gården Vie samlet der. O.Tj.)

	O.Tj.	(Steen)	Side
Farsund	1-13	(31-48)	6
Solheim	14-24	(49-61)	14
Kusli	25-47	(62-88)	23
Mo	48-70	(89-114)	38
Stevoll	71-77	(115-124)	54
Aasen	78-114	(125-165)	59
Kinn	115-129	(167-184)	85
Bjørkeflot	130-134	(185-190)	96
Lien	135-143	(191-200)	99
Kinnaneset, plasser under Kinn og Lien	143-145	(200-203)	105
Refsdal	146-158	(204-220)	107
Ullebust	159-186	(221-256)	116
Masdal	187-201	(257-274)	136
Etrelien	202-224	(275-301)	146
Digernes	225-243	(303-327)	162
Via-menneses støling i Digernesmarka	243-250	(327-337)	175
Sunde	251-280	(339-378)	181
Registeroversikt, alle bind			202

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Sjette bind:

	O.Tj.	(Steen)	Side
Hagen	1-15	(1-22)	6
Bruland	16-87	(23-116)	16-64
Bruland, Indre, L.nr. 164	36-57	(51-77)	29
Bruland, Indre, L.nr 167, Futegarden	57-69	(77-91)	43
Bruland, Indre, L.nr 160, 161, 162, Gil	69-81	(91-107)	51
Bruland, Ytre, Lnr 163,	81-87	(107-116)	59
Hafstad	88-169	(117-218)	64
Hafstadøyane	169-175	(218-226)	120
Skuteløken	176-180	(229)	124
Halbrend,	181-274	(237-358)	127-190
Halbrend, Grimeliverket kjøper Indre Halbrend	231--	(303-334)	161
Halbrend, L.nr.172	258-259	(336-337)	178
Halbrend, L.nr.173	259-262	(338-341)	179
Halbrend, Planer om kalsium-karbid fabrikk	262-263	(341-342)	181
Halbrend, Husmenn på Halbrend	263-265	(343-346)	182
Halbrend, Halbrendsøyra	265-267	(346-348)	183
Halbrend, Halbrendskvia	267-269	(349-350)	185
Halbrend, Halbrendsteigen	269	(350-351)	186
Halbrend, Ferjestedet på Halbrend	269-270	(351-352)	186
Halbrend, Premierløytnant Godtzen	270-271	(352-353)	187
Halbrend, Paul Sandersen	271-272	(353-355)	187
Halbrend, Ole Olsen Moskog og Gjø Olsd. Tefre	272 -	(355)	188
Halbrend, Oppnavnet Svenske	273-274	(356-358)	188
Gravdal	275-288	(361-376)	190
Kirketeig (Frå Steens privatarkiv, Statsarkivet i Bergen)			200
Ulltang			215
Registeroversikt, alle bind			232

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Kirketeig og Ulltangs historie rakk ikke Steen å skrive. Men i Statsarkivet i Bergen ligger der 2-3 store pakker inneholdende Steens notater og artikler. Det er mulig jeg seinere kan oppta en fortegnelse over innholdet av disse pakker. Rimeligvis vil en i disse pakker finne atskillig materiale som vedkommer Kirketeig og Ulltang. O.Tj.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Denne historia om Kirketeig og Ulltang var på Statsarkivet i Bergen, ferdigskrive av Steen. Den er no omskrive frå Steens handskrift til elektronisk materiale.

20.02.2012

Ragnar Indrebø

Fredrik Martin Budtz Steen (1836–1907) var sorenskrivar for Sunnfjord i åra 1880-1899. Han

var valt til Stortinget for Bergen i perioden 1880-1882. Då han var på Stortinget, var han mykje på Riksarkivet og gjorde mange «nedtegnelser» om Førde, og Sunnfjord. Han samla eit omfattande lokalhistorisk materiale om Førde i den tida han var busett i bygda. Etter sitt virke som sorenskrivar, flytta han til Bergen att. I 1903 byrja han å skrive det han hadde samla, i bokform. Det vart seks handskrivne bind i alt, om lag 1900 sider. Han var nett ferdig då han døydde, 1907.

Steen var ein tilbakehalden kar. Han skreiv mange artiklar, men signerte dei aldri. Det er difor ei krevjande oppgåve å spore opp artiklar etter han, og han er ikkje nemnd i noko forfattarleksikon. Han vart utnemnd til riddar av St. Olavs Orden i 1897.

Dei handskrivne bøkene er på Statsarkivet i Bergen (Privatarkiv nr. 51). Dei har skanna originalbøkene og gjort dei tilgjengeleg på Internett.

Ola Andreas Tjønneland (1878-1975) vaks opp i Angedalen i Førde. Han var lærar og overlærar ved fleire skular i Bergen. Han jobba mykje med gards- og slektssoge i Førde. Etter at han vart pensjonist, om lag 1947-1950, gjorde han (og E. Haarstad) om dei handskrivne bøkene etter Steen til maskinskrift (utan "rettetast"). Han skreiv dei same seks bind, men flytta noko av gardshistoria for Vie for å samle alt i same bind. Historia om Kirketeig og Ulltang var ikkje med. Elles skreiv han diverse kommentarar og tillegg til originalbøkene. Dette arbeidet utgjorde omlag 1400 sider. Dei maskinskrivne bøkene vart overleverte til Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane etter å ha vore lagra av Førde Sparebank/Sparebanken Sogn og Fjordane i over 50 år.

Ola Tjønneland fotografert 1921
(Foto: Ukjend. Repro SUM)

Foto: Kristján Logason

Ragnar Indrebø (1954-) vaks også opp i Angedalen. På grunn av sine slekts- og lokalhistoriske interesser, gjorde han i åra 2010-2012 eit prosjekt med å få bøkene til elektronisk utgåve. Alle skulle få tilgang til å lese desse bøkene. Fylkesarkivet skanna alle bøkene i eit "tekstgjenkjenningsprogram" som er samanhalde med den maskinskrivne teksten. Han retta opp mange avskriftsfeilar, side for side, ord for ord, og laga om att tabellar, og lagra som datafiler. Fylkesarkivet har lagt denne

elektroniske utgåva tilgjengeleg på Internett. No er også alt det Steen skreiv om Kirketeig og Ulltang kome med, - Dette var ein "skatt" som låg i "nedtegnelsene" etter Steen på Statsarkivet i Bergen. - 68 handskrivne sider. I tillegg til dette var det i originalutgåva åtte ekstra sider om garden Furebø. Dette prosjektet er også på seks bind, omlag 1100 sider. Gardshistoriene gjeld for Førde sokn, dessverre ikkje for Holsen og Haukedalen.